

Güvenlik Stratejileri Dergisi

The Journal of Security Strategies

ATATÜRK STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
THE ATATÜRK INSTITUTE OF STRATEGIC STUDIES

Cilt/Volume: 15
Sayı/Issue: 31
Eylül/September 2019

BASKI / PRINTED BY

Millî Savunma Üniversitesi Merkez Basımevi / Turkish National Defense University Main Publishing House

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ / CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Millî Savunma Üniversitesi
Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü
Yenilevent / İSTANBUL
TÜRKİYE

Telefon / Phone : 0 212 398 01 00 (3832)
E-posta / E-mail : makale@msu.edu.tr
guvenlikstratejileri@gmail.com
Web : www.msu.edu.tr/enstituler/atasaren/gsd

**MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK STRATEJİK
ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ DERGİSİ**

**TURKISH NATIONAL DEFENSE UNIVERSITY
THE ATATÜRK INSTITUTE
OF STRATEGIC STUDIES
THE JOURNAL OF SECURITY STRATEGIES**

Cilt/Volume: 15 • Sayı/Issue: 31 • ISSN 1305-4740

Uluslararası Hakemli Dergi / International Peer-Reviewed Journal

Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü **Owner on behalf of the Atatürk Institute**
adına Sahibi ve Sorumlusu **of Strategic Studies**

Doç. Dr. Gültekin YILDIZ

Baş Editör / Editör-in-Chief

Doç. Dr. Gültekin YILDIZ

Teknik Editör / Technical Editor

Dilek KARABACAK

Yayın Kurulu / Editorial Board

Dr. Öğr. Üyesi M.Cem OĞULTÜRK (MSÜ ATASAREN)

Dr. Öğr. Üyesi Tolga ÖZ (MSÜ ATASAREN)

Dr. Öğr. Üyesi Orhan SEZGİN (MSÜ ATASAREN)

Dr. Öğr. Üyesi Güngör ŞAHİN (MSÜ ATASAREN)

Düzeltilenler / Proof Readers

Ar. Gör. Kaan KILIÇ

Ar. Gör. Mehmet Mert ÇAM

İng. Müt. Dilek KARABACAK

TARANDIĞIMIZ VERİTABANLARI / DATABASES INDEXING OUR JOURNAL

EBSCO Publishing–Academic
Complete Search

International Security
and Counter-Terrorism Reference Center

Central and Eastern European Online Library

Index Copernicus

ULAKBİM TR DİZİN
Sosyal Bilimler Veritabanı

ASOS INDEX
(Akademia Sosyal Bilimler İndeksi)

ARASTIRMAX (Bilimsel Yayın İndeksi)

SOBİAD Atıf Dizini

Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü yayını olan Güvenlik Stratejileri Dergisi, yılda iki kez nisan ve ekim aylarında yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler eser sahiplerine aittir; Millî Savunma Üniversitesi ve Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü sorumlu tutulamaz.

The Journal of Security Strategies is an international peer-reviewed journal and published biannually in april and october. The opinions, thoughts, postulations or proposals within the articles are but reflections of the authors and do not, in any way, represent those of National Defense University or of the Atatürk Institute of Strategic Studies.

DANIŐMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Burak Samih GÜLBOY (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Yaşar GÜRBÜZ (Özyeğın Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet Kasım HAN (Altınbaş Üniversitesi)
Prof. Dr. R.Kutay KARACA (İstanbul Aydın Üniversitesi)
Prof. Dr. Wang LI (Jilin University – Çin Halk Cumhuriyeti)
Prof. Dr. Yaşar ONAY (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat ÖZGEN (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan SAYGIN (İstanbul Aydın Üniversitesi)
Prof. Dr. A.Beril TUĞRUL
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Arkın Yaratıcı Sanatlar ve Tasarım Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuncay ZORLU (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Fuat AKSU (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Mehmet BEŐİKÇİ (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Hikmet KIRIK (İstanbul Üniversitesi)
Doç. Dr. Hasip SAYGILI (Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)
Dr. Öğr. Üyesi Atahan Birol KARTAL (Beykent Üniversitesi)
Dr. Giovanni ERCOLANI (Peace Operations Training Institute - ABD)

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Bölgesel Çalışmalar / Regional Studies

Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri	425
Selim KURT	

Güvenlik Araştırmaları / Security Studies

Factors behind the Rise and Fall of Left-Wing Terrorism in Western Europe: The Cases of Rote Armee Fraktion and Brigade Rosse	469
Gökтуğ SÖNMEZ	

Savaş Araştırmaları / War Studies

İsrail'in Savunma Stratejisi'nde Denizaltı Filosu'nun Rolü	497
Cenk ÖZGEN	

Harp Tarihi / Military History

Deniz Taktik İşaretlerinin Yazılı İlk Kaynağı	547
Derya Şerif YARKIN ve Gökhan ATMACA	

Yayın İlkeleri	565
-----------------------------	-----

Submission Guidelines	569
------------------------------------	-----

Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri

Turkey's Position in Dugin's Eurasianism Understanding

Selim KURT*

Öz

Rusya'da kriz dönemlerinde ortaya çıkan bir fikir akımı olan Avrasyacılık, SSCB'nin yıkılma emareleri vermeye başladığı 1980'lerin sonunda yeniden Rus siyasal düşünce hayatında etkinlik kazanmıştır. Yeni Avrasyacılık olarak adlandırılmaya başlanan bu anlayış, gerek yaptığı yayınlarla sesini Rusya dışında da duyuran, gerekse Rus politik elitlerine yakınlığı nedeniyle yönlendiriciliği de bulunan Aleksandr Dugin ile anılmaya başlanmıştır. Esasen Dugin'in Avrasyacılık düşüncesi, Mackinder'den ödünç aldığı "kara" ile "deniz" güçleri arasındaki rekabete dayanmaktadır. Günümüzde bu rekabetin Rusya ve ABD'de vücut bulunduğunu iddia eden Dugin, bu mücadelede üstünlük sağlamak için merkezinde Rus İmparatorluğu'nun yer aldığı bir Avrasya İmparatorluğu'nun teşkilinin gerekliliğinden söz etmektedir. Bu noktada, 1990'ların sonunda kaleme aldığı "Rus Jeopolitiği" adlı kitabında, Türkiye'yi bu projeye yönelik önemli bir tehdit olarak gördüğünü söylese de, takip eden süreçte Türkiye'yi bir ortak olarak Avrasyacılığa dâhil etmekten dahi söz etmeye başlamıştır. Ancak iki ülke arasındaki, kendisinin de defaten ifade ettiği, tarihsel jeopolitik rekabet, bu ortaklığın önünde bir engel olarak durmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrasyacılık, Yeni Avrasyacılık, Jeopolitik, Rusya Federasyonu, Aleksandr Dugin.

* Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: selim.kurt@giresun.edu.tr.

Geliş Tarihi/Arrived: 06.01.2019
Kabul Tarihi/Accepted: 01.08.2019

Abstract

Eurasianism, which is a movement of idea that emerged in time of crisis in Russia, gained influence in the Russian political thought at the end of the 1980s, when the USSR began to give signs of collapse. This understanding, which is called as New Eurasianism, has started to be mentioned with Alexander Dugin, who has made his voice heard outside of Russia and who has ability to direct Russian political elite. Essentially, Dugin's idea of Eurasianism is based on the competition between "land" and "sea" powers, which he borrowed from Mackinder. Dugin, who claims that this competition has come into existence in the rivalry between Russia and the USA today, has argued that the formation of a Eurasian Empire, where Russian Empire take place in its center, is vital to gain the upper hand in this struggle. Although Dugin pointed out that Turkey was an important threat to Eurasianism project in his book titled as "Russian Geopolitics", which he wrote at the end of 1990s, he has begun to mention to include Turkey to Eurasianism as a partner in the following process. However, historical geopolitical competition between the two countries, which expressed repeatedly by Dugin himself, stands as an obstacle in front of this partnership.

Keywords: *Eurasianism, Neo-Eurasianism, Geopolitics, Russian Federation, Aleksandr Dugin.*

Giriş

Geçmiş 17. yüzyıla kadar geri götürülebilecek olan Avrasyacılık akımı, esasen Rusların kriz dönemlerinde ortaya çıkan fikrî arayışlarının bir ürünüdür. Bu çerçevede Avrasyacılık akımı ilki Rus Çarlığı'nın yıkılması üzerine 1920'li yıllarda, ikinci ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılma emareleri vermesi üzerine 1980'li yılların sonunda olmak üzere, iki defa Rus siyasal yaşamında ön plana çıkmıştır. 1920'li yıllarda gelişen ve Klasik Avrasyacılık olarak adlandırılan versiyon Rus politik yaşamında bir yönlendiriciliğe sahip olmasa da; 1980'li yılların sonlarında ortaya çıkan ve Yeni Avrasyacılık olarak adlandırılan versiyonun özellikle 2000 yılında Vladimir Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte uygulama sahası elde ettiği genel olarak kabul görmektedir.

Yeni Avrasyacılık olarak adlandırılan versiyon, gerek Sovyet sonrası Avrasyacılık düşüncesini sistemik bir şekilde ortaya koyması, gerekse Rus politik elitlerine yakınlığı dolayısıyla siyasal hayatta yönlendiriciliğinin bulunması gibi gerekçelerle büyük ölçüde Aleksandr Dugin ile özdeşleştirilmektedir. Diğer Avrasyacılar gibi, Klasik Avrasyacı fikirlerin güncel koşullara uyarlanması şeklinde tezahür eden Dugin'in Avrasyacılık anlayışı da büyük ölçüde Mackinder'den ödünç aldığı "kara" ve "deniz" medeniyetleri arasındaki kadim zıtlığa dayanmaktadır. Bu zıtlığın günümüzde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Rusya Federasyonu (RF) arasındaki rekabette vücut bulduğuna işaret eden Dugin, RF'nin nihai amacının ABD'nin başını çektiği Atlantik Bloğu'nun tamamen ortadan kaldırılması olduğuna işaret etmektedir.

Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için çeşitli alt imparatorluklardan oluşan ve merkezinde Rus İmparatorluğu'nun yer aldığı bir Avrasya İmparatorluğu'nun kurulması gerektiğini iddia eden Dugin, bu imparatorluğun bileşenlerinin Batıda Almanya'nın önderliğinde Avrupa İmparatorluğu, Doğuda Japonya'nın liderliğinde Pasifik İmparatorluğu ile güneyde İran'ın öncülüğünde Orta Asya İmparatorluğu olduğunu belirtmektedir. Söz konusu alt bileşenler çerçevesinde her İmparatorluk kapsamında müttefik ülkeler gibi "günah keçisi" adıyla düşman ülkeler de tanımlayan Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* adıyla Türkçeye de çevrilen kitabında bu çerçevede Orta Asya İmparatorluğu bölgesindeki "günah keçisi"nin Türkiye olduğuna işaret etmektedir. Temel olarak bakıldığında bu durumun en önemli gerekçesi olarak Avrasya İmparatorluğu'nun önemli bir kısmını oluşturan sahada yer alan Türk unsurlar üzerinde, Atlantikçi olarak tabir ettiği, Türkiye'nin uygulayacağı Pan-Türkizm politikalarıyla söz konusu imparatorluğu parçalama kabiliyetine sahip olmasını göstermektedir. Ancak daha sonraki eserlerinde 2003 yılından itibaren Batı ile bozulan ilişkileri dolayısıyla Atlantikçi Blok'tan uzaklaştığını iddia ettiği Türkiye'yi bir düşman olarak tanımlamaktan vazgeçmiş ve hatta Avrasyacılık projesi kapsamında iş birliği yapılabilecek bir ortak olarak nitelendirmeye başlamıştır.

Bu çalışmada yapılmak istenen, Dugin'in görüşlerinden yola çıkarak, Avrasyacılık projesi çerçevesinde Türkiye'ye bakışı (yani

Türkiye'yi dost mu, yoksa düşman mı olarak gördüğü) üzerine bir değerlendirilmede bulunmaktadır. Esasen iki ülke arasındaki ilişkileri etkileyen pek çok ilave faktör sayılabilir. Ancak Yeni Avrasyacılık temelde jeopolitik bir bakış açısına sahip olduğundan, söz konusu perspektifinden yapılacak olan böyle bir değerlendirme aynı zamanda çalışmanın en önemli kısıtını da teşkil etmektedir. Bu çerçevede, çalışmada öncelikle Avrasyacılık düşüncesinin ne olduğu ele alınmış; ardından Dugin'in Avrasyacılık anlayışı değerlendirmeye tabi tutulmuş ve en nihayetinde de Dugin'in Avrasyacılık anlayışında Türkiye'nin yeri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. Avrasyacılık ve Dugin'in Avrasyacılık Anlayışı

1.1. Avrasyacılık

Avrasya, Asya ile Avrupa'nın kesiştiği bir alan, yani Asya'nın Avrupa'ya açılan batı yakası ile Avrupa'nın Asya'ya açılan doğu yakasının kesiştiği bölge olarak tanımlanmaktadır. Avrasya'nın batı sınırlarının Viyana'dan başladığı, merkez bölgesinin Anadolu'nun yanı sıra Karadeniz, Ukrayna, Moldova, Güney Rusya'yı kapsadığı ve doğu yakasının ise Çin Seddi'ne kadar uzandığı genel kabul görmektedir. Avrasya'nın güney bölgesi ise Orta Doğu'dur. Bu çerçevede, Avrasya'nın ne Avrupa, ne Asya, ne de Afrika olmadığı, bu üç kıtanın ortasında yer alan bir saha olduğu söylenebilir.¹

Avrasyacılık terimi, ilk defa Alman coğrafyacı Aleksander Gumboldt (1769-1859) tarafından, Rusça'da ise etnograf Vladimir Lamanski (1833-1859) tarafından kullanılmıştır. Başlangıçta sadece bir coğrafi terim olan Avrasyacılık 19. yüzyılda Rusya'da felsefi ve ideolojik bir anlam kazanmış; 20. yüzyılda ise kriz dönemlerinde tekrardan gündeme gelerek Ruslar için millî bir ideoloji haline getirilmeye çalışılmıştır.²

¹ Anıl Çeçen, *Türkiye ve Avrasya 2. Baskı*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2015, s. 11.

² Fatih Akgül, *Rusya ve Türkiye'de Avrasyacılık 1. Baskı*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 16.

Avrasyacılığın Rusya'da izlediği gelişim çizgisine bakıldığında, bu hususa ilişkin tartışmaların 17. yüzyıla kadar geri götürülebileceği anlaşılmaktadır. Temel olarak kimliksel ve ekonomik boyutlara sahip olan bu tartışmalara 19. yüzyılda Batıcılar ile Slav milliyetçilerinin iki farklı cevap verdikleri görülmektedir. Batıcılar, ülkenin ayağa kaldırılabilmesi için herşeyden önce Avrupa medeniyetinden Aydınlanma'nın sonuçlarının devralınması gerektiğini iddia etmiştir. Diğer taraftan, Slav milliyetçileri, bunun için Rusya üzerindeki Batı etkisinin kaldırılmasının gerekliliğine dikkat çekmiştir. Batıcılar, Rusya'nın geleceğini onun Batılı bir yola girmesinde görürken; Slav milliyetçileri Ortodoks inancına dayanan özgün karakterli bir kültür geliştirilmesinin savunuculuğunu yapmıştır. Batıcılığın gelişiminde, hiç şüphesiz, Büyük Petro reformları önemli bir başlangıç noktasıdır. Rusya, bu dönemde Avrupa'ya yönelmeyi kurtuluş yolu olarak görmüştür; ancak Batıcılara tepki gösteren Slav milliyetçilerine göre, tarihsel gelişim süreci içerisinde kurtuluş için gereken kültürel kimliği Slavlık oluşturmaktadır. Slavofiller de denilen bu grup, Doğu Slav halklarıyla ilişkilerin yoğunlaştırılmasını ve hatta daha da ileri giderek aralarında bir tür birlik kurulmasını savunmaktadır. Bu çerçevede Batıcılar ile Slav milliyetçileri arasındaki tartışmanın Rusya'nın hangi kıtaya ait olduğu ya da olacağı meselesi üzerinde düğümlenmiş olduğu da söylenebilir.³

Temelde Avrasyacılık, felsefedeki “bütünlükçü” akımın bir varyasyonu olarak tanımlanabilir. Bu akıma göre, Batı'daki hâkim felsefi düşüncenin temel yanlışı “bireysel bilgi kuramı”ndan ileri gelmektedir. Bu kuram, bireyselliği ön plana çıkararak sınıfsal ya da grupsal istek ve yapılanmaları teşvik etmekte ve toplumu ikinci plana itmektedir. Bu yüzden, ifadesini, bir halkın veya bir devletin ruhunda bulan birey ötesi bir varlığın mevcudiyeti fark edilememektedir.

³ Ömer Göksel İşyar, *Avrasya ve Avrasyacılık 2. Baskı*, Dora Yayınları, Bursa, 2013, ss. 10-12. ve Christian F. Wehrschutz, “Rus Fikriyatının Parçası Olarak Avrasyacılık”, Erol Göka ve Murat Yılmaz (der.), *Uygurluğun Yeni Yolu Avrasya* içinde (23-41), Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, 1998, s. 25.

Tek tek bireyleri devlet, halk, toplumsal grup ve hatta aile içinde “atomik parça” olarak telakki eden Batı’daki hâkim düşünce yanlıştır. Halk, daha ziyade “birey ötesi bir organizmadır”. Bu akıma göre, bireysel “ben” kelimenin tam manasıyla var olmadığı gibi, bireysel kişilik bir toplumsal kişiliğin tescilinden başka bir şey değildir.

Ayrıca Avrasyacılık akımı, dünya tarihinin Avrupa merkezci vurgusunu da açık şekilde reddetmektedir. Burada Batı’nın belirlediği evrensel değerlere dayanan herkes için geçerli bir medeniyet anlayışının Avrasyacılar için kabul edilemezliği söz konusudur. Avrupa merkezçiliğe bu reddiye aynı zamanda liberal demokrasinin Batılı şekline, onun hukuk devletine, parlamentarizme ve bireye yönelik insan haklarına da karşı çıkmaktadır. Buna karşılık, Avrasyacılar, anti-tez olarak, kişi ve devletin organik birliği, başka bir deyişle “senfonik kişilik” ile Rus Ortodoksluğunun cemaat ilkesi *sobornost*’a dayanan güçlü otoriter bir devlet fikrini geliştirmiştir.⁴ Özellikle Sovyet yaşantısının artan oranda bürokratik bir yapıya bürünmesi ve Sovyet toplumunun istikrarlı bir şekilde totaliterleşmesi, Avrasyacıların bakış açısını totaliter/otoriter rejimlerin Rusya’ya daha uygun olduğu hususunda etkileyerek, değiştirmiştir.⁵

Bu temellere dayanan Avrasyacılık akımı, Batı kaynaklı etno-kültürel parçalanmanın, komünizmin yayılmasının ve kendi kendini yönetme (self-determinasyon) hakkının meşruluk kazanmasının etkisiyle ve genel anlamda Batı yayılmacılığına bir tepki olarak, 1920 yılında, Rus toprakları dışında, Sofya’da sürgünde bulunan bir grup seçkin tarafından başlatılmıştır. Bu çerçevede, Avrasyacılık düşüncesinin, hareketin liderlerinden biri olan Peter Nikolaevich Savitsky ile solun gelecekteki lideri ve Savitsky’nin en önemli rakibi olan Peter Suvchinsky ve tarihçi, filolog ve filozof Nikolai S. Trubetskoi’un buluşu olduğu söylenebilir. Daha sonra pek çoklarının da katıldığı

⁴ Wehrschutz, a.g.e., ss. 26-27.

⁵ Dmitry V. Shlapentokh, “Eurasianism: Past and Present”, *Communist and Post-Communist Studies*, Cilt: 30/Sayı: 2, 1997, s. 131.

hareketin temel fikirleri “Beyazlar”ın son kalesi olan Kırım’da Savitsky tarafından tasarlanmış ve 1921 yılında Bulgaristan’da yayımlanan *Doğu’ya Çıkış* adlı yayın ile son şeklini kazanmıştır. Avrasyacılar, 1923 yılında ilk yayınevini kurmuş ve örgütlenmeye başlamıştır. 1928’e kadar Çekoslovakya, Bulgaristan, Avusturya, Yugoslavya ve Britanya’da çeşitli Avrasyacı dernekler açılmıştır. Böylelikle, Avrasyacılık, duygusal bir hareket olmaktan çıkarak kitlelere açılmış, teşkilatlanmış ve eleştirel bir harekete dönüşmüştür. Tüm çeşitliliğine karşın, Avrasyacılığın iki temel düşünceye dayandığı söylenebilir. Bunlardan ilki SSCB’nin Slav olan ve olmayan halkalarının birliği fikridir ki, bu bakış açısından Avrasyacılık, Slav milliyetçiliğinden oldukça farklıdır. İkincisi ise, pekçok devrim destekçisi gibi, Avrasyacılar’ın da Bolşevik İhtilali’ni bir sapmadan daha ziyade devletin politik geleneğine sıkı sıkıya bağlı bir dönüşüm olarak görmeleri ve esas Avrasya devleti olarak Sovyet Rusya’yı telakki etmesidir.⁶

Bu noktada, Klasik Avrasyacılık’ın temel görüşleri incelendiğinde, büyük ölçüde coğrafi temelli bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Bu nedenle, söz konusu anlayışın ulusçuluk hisleri de Avrasya dünyasındaki halkların bütününe yönelmiştir. Avrasyacı ulusçuluğun temelini etnik ve ırki unsurlara değil; coğrafi unsurlara dayandığı görülmektedir. Avrasyacılar, Doğu Avrupalı ve Asyalı halkları Rus dünyasının kültürel alanı içerisine dâhil etmiştir. Ayrıca Avrasyacılar Batıcıların fikirlerini eleştirdikleri gibi Slav milliyetçilerinin, Rus tarihsel-kültürel vasfını oluşturduğunu iddia ettikleri Slavlık kavramına da kuşkuyla bakmaktadır. Avrasyacı düşünce, pan-Slavistlerin ırkçı yaklaşımlarını reddetmiş ve Rusluk bilincinde Batı’nın etkilerini analiz ederken, Slavlık kadar Bizans’ın da güçlü etkilerinin bulunduğunu ileri sürmüştür. Bu çerçevede, Avrasyacı düşünürler, pan-Slavist fikirlere karşı, çok-uluslu Bizans’a atıfta bulunarak Rusya’nın sadece Slav ırkına indirgenemeyeceğini savunmuştur. Avrasyacı anlayışa göre, Rusya, büyük dünya medeniyetlerinin (Slav, Çin, İslam, Japon ve Katolik)

⁶ Akgül, a. g. e., ss. 18-19. ve Shlapentokh, Eurasianism: Past and Present, ss. 130-131.

bir araya geldiği ve senteze uğradığı bir ülkedir. Dolayısıyla, Rusya'nın gözlerini tek bir istikamete çevirmesi, Rus kültürünü fakirleştirecek ve köklerinin kurumasına neden olacaktır. Bu bağlamda, Rusların, coğrafi olarak hem Asyalı, hem de Avrupalı olan çok-uluslu Bizans ile kendilerini eşdeğer gördükleri söylenebilir.⁷

1930'larda kendi içlerinde bölünmeler yaşayan Avrasyacıların bir kısmı Rusya'ya dönerek SSCB'nin gerçek Avrasya Devleti olduğunu savunmaya başlamış, bir kısmı bu hareketten ayrılmış ve ülke dışında kalan önemli bir kısmı da Sovyet Gizli Servisi (KGB) tarafından yok edilmiştir. 1930'lardan sonra, Avrasyacılık, sözde siyasallıktan sıyrılarak, politik iradenin kullanabileceği bir bakış açısı ve hatta komünist rejimin propagandasının bir parçası haline getirilmiştir. İlerleyen yıllarda, Sovyet yönetimi, Klasik Avrasyacılar tarafından oluşturulan literatürü bir süreliğine de olsa yasaklamıştır. Avrasyacı fikirlerin izleri, Varşova Paktı ülkelerine kendi kaderlerini belirleme hakkı tanıyan, ancak medeniyet olarak farklı oldukları gerekçesiyle birlik cumhuriyetlerini aynı haktan yoksun bırakan, Mikhail Gorbaçov'un ortak bir "Avrupa evi" önerisiyle Sovyet politik söyleminde ara sıra kendine yer bulmuşsa da, yine de bu tür söylemler son derece sınırlı kalmıştır. Zamanla unutulmaya yüz tutan ve önemini yitiren Avrasyacılık, SSCB'nin dağılmasıyla ortaya çıkan fikrîsel arayışlarla yeniden gündeme gelmiş ve güç kazanmıştır. Bu çerçevede, 1920'lerde ortaya çıkan Klasik Avrasyacılık, 1980'lerde bu kez Yeni Avrasyacılık olarak tezahür etmiştir.⁸

1.2. Dugin'in Avrasyacılık Anlayışı

1980'li yıllarda Sovyet sistemi önemli bir bunalım yaşamaya başlamış olup, söz konusu bunalım, değişim beklentilerini yükseltmiştir. Böyle bir ortamda "reform" kelimesi liberal demokrasiyle özdeşleştirilerek Batı'nın üstünlüğünü kabul eden ve Batı'nın taklit

⁷ İşyar, a.g.e., ss. 22-23.

⁸ Akgül, a.g.e., s. 19. ve Paul Pryce, "Putin's Third Term: The Triumph of Eurasianism?", *Romanian Journal of European Affairs*, Cilt: 13/Sayı: 1, 2013, s. 30.

edilmesini isteyen reform yanlıları, yani liberal demokratlar, Sovyet sistemine hâkim olmaya başlamıştır. Reform karşıtlarının ciddi bir çözüm önerememeleri karşısında ise, liberallerin uygulamaya koyduğu reformlar SSCB'nin çökmesi ve Rusya'da devlet sisteminin yıkılması sonucunu doğurmuştur. Liberal demokratların oluşturduğu bu atmosfer karşısında, eski Sovyet taraftarlarının ve reformlardan hayal kırıklığına uğrayanların içinde yer aldığı millî-vatansever bir muhalefet oluşmaya başlamıştır. Yani Rusya, Batı karşısında yenilmişlik duygusuyla yeni bir arayış içerisine girmiştir. İşte Avrasyacılık, Rus siyasal yaşamında Batı'ya ve ülke içerisinde de Batı taraftarlarının görüşlerine karşı, SSCB'nin yıkılmasından sonra yaşadığı zor dönemi atlatmaya çalışan ve Sovyet dönemindeki etki alanını ABD'ye kaptırmak istemeyen Rus İmparatorluğu'nun yeniden toparlanmasının ideolojisi olarak 1990'lı yıllarda yeniden yaygınlaşmaya başlamıştır. Tek tip olmayan bu yeni düşünce yapısı, Rusya ve onun etkisi altında olan coğrafyada Klasik Avrasyacılığın devamı sayılan Yeni Avrasyacılık'ın yanı sıra, yenedünya düzeni ile eklenmeyi amaçlayan ve hatta Rusya'nın başatlığına karşı çıkan Avrasyacı yaklaşımlar şeklinde tezahür etmiştir.⁹

Avrasyacılık büyük ölçüde mekân ve tarih üzerine kurulmuş olup, akımın ismi olan "Avrasyacılık" ifadesi bile bize bu bakış açısının temel gerçekliğinin mekân olduğunu kanıtlamaktadır. Bu nedenle mekânla düşünmenin Avrasyacılığın en belirgin özelliklerinden biri olduğu söylenebilir. Bu çerçevede, Yeni Avrasyacılık düşüncesinin önde gelen düşünürlerinden olan Dugin'in de benzer bir bakış açısına sahip olduğu ve Rusya'nın ve kıtanın geleceği için önerdiği çözümlerin, diğer Avrasyacılar gibi, mekânın gerçekliği içerisinde ortaya çıktığını iddia ettiği görülmektedir.¹⁰ Bu noktada Dugin, Rusya'nın varoluşunda

⁹ Demirhan Fahri Erdem, *Dünya'da ve Türkiye'de Avrasya ve Avrasyacılık: Algılamalar Yaklaşımlar ve Stratejiler*, Banış Kitap, Ankara, 2016, ss. 20-22 ve Mehmet Seyfettin Erol, "Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Avrasyacılık Tartışmaları", İhsan Çomak, (ed.), *Rusya Stratejik Araştırmaları – 1* içinde (119-151), Tasam Yayınları, İstanbul, 2006, s. 130.

¹⁰ Orhan Gazizil, "Rusya'da Avrasyacılık Düşüncesi ve Yeni Alternatif Arayışları",

mekânla bağlantılı imparatorluk olgusunu görmektedir. Dugin'in bakış açısından Rusya'nın eşsizliği, pek çok bakımdan Avrasya bölgesinde geleneksel olarak bir imparatorluk inşası katalizörü olma rolünden kaynaklanmaktadır. Rusya'nın imparatorluk kurucusu millet olma yönündeki eğiliminin antik dönemlerde ortaya çıktığını ve modern zamanlarda daha da belirgin bir hale geldiğini ifade eden Dugin, bu imparatorluğun topraklarını büyük ölçüde Avrasya toprakları ile özdeşleştirmektedir. Dugin, günümüzde Rusya'nın sınırlarının bu toprakların son derece gerisinde olduğunu ifade etmekte ve bu nedenle bugünkü RF'yi bir ara oluşum veya dönüşüm aşamasındaki devlet olarak nitelendirmektedir.¹¹ Bu devletin yeniden bir imparatorluk merkezi haline getirilmesi projesi olan Avrasyacılık jeopolitik modelinin merkezine Dugin, Mackinder'in "kara" ve "deniz" arasındaki jeopolitik düalizmini yerleştirmiştir. Kuram, Mackinder tarafından ilk defa 1904 yılında ortaya atılmıştır. Mackinder'e göre; kara alanını temsil eden karasal güçler ile okyanus alanını temsil eden deniz güçleri arasındaki ebedi düşmanlık ve mücadele, tarihin temel düalizmini teşkil etmektedir. Mackinder'in buradaki kavramsallaştırmasına göre, Avrasya kıtasının merkezi konumuna sahip "kalpgah"ı (*heartland*) temsil eden kıtasal devletlerin kara gücü ile (en başta Rusya ve Almanya) Avrasya'nın uçlarında yerleşmiş "okyanus" devletlerinin (Britanya ve Amerika) deniz gücü arasında uzun müddetli bir çatışma söz konusudur. Bahsi geçen kuramda Mackinder'in savunduğu nihai tez, Avrasya topraklarına hâkim olan gücün bütün dünyaya da egemen olacağıdır.¹²

İhsan Çomak (ed.), *Rusya Stratejik Araştırmaları-1* içinde (101-119), Tasam Yayınları, İstanbul, 2006, s. 105.

¹¹ Meşdi İsmayilov, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma Türkiye ve Rusya Örneği*, Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2011, s. 234. ve Dmitry Shlapentokh, "A Window on the Minds of the Russian Elite or an Intellectual Ploy?", *Studies in East European Thought*, Cilt: 59, Sayı: 3, 2007, s. 230.

¹² İsmayilov, a.g.e., ss. 227-228., Alexander Dugin, "Sixth Column", *Katehon*, <https://www.geopolitica.ru/en/1318-sixth-column.html> (Erişim Tarihi: 29.07.2019). ve Alexander Dugin, "Halford Mackinder: The Geographical Pivot Of History", *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/halford-mackinder-geographical-pivot-history> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

Mackinder'in bu görüşlerinden etkilenen Dugin de, kendi Avrasyacılık anlayışını temel olarak “kara” ve “deniz” güçlerinin rekabeti prensibine dayandırmıştır. Dugin'e göre, jeopolitiğin diyalektiği deniz ile kara arasındaki mücadeledir. O, denizin ya da deniz medeniyetinin kargaşa ve belirli bir merkezin olmaması durumlarında somutlaştığını ifade etmekte ve denizin tek gerçek sınırlarının esasen kendisine zıtlık teşkil eden kıtasal kütleler olduğunu belirtmektedir. Aksine, kara veya kara medeniyetinin ise kalıcılık, sabitlik ve muhafazakârlık prensiplerinde somutlaştığını dile getirmekte ve karanın sınırlarının sabit, açık ve doğal olduğunu ifade etmektedir. Ancak bu ikisinden sadece kara medeniyetinin kutsal, yasal ve ahlaken belirli bir değerler sistemi için temel oluşturabileceğini iddia etmiştir. Dugin'e göre, kara (Doğu) düzendir, deniz (Batı) ise çözümlüdür; kara (Doğu) erildir, deniz (Batı) ise dışidir; kara (Doğu) gelenektir, deniz (Batı) ise modernitedir. Bu çerçevede, Dugin tarih boyunca devam eden başlıca jeopolitik sürecin karasal/kıtasal güçlerin, adavari deniz devletlerine karşı mücadelesi şeklinde geliştiğine işaret ederek, bu durumun Roma ile Kartaca, Sparta ile Atina, İngiltere ile Almanya arasındaki rekabette vücut bulduğuna dikkat çekmiştir. Söz konusu mücadelenin 20. yüzyılın başlarından itibaren küresel bir karakter kazanarak, ABD'nin başını çektiği denizci kutup ile Rusya'nın temsil ettiği karasal kutup arasındaki rekabette somutlaştığını dile getirmiştir.¹³

Dugin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu iki süper gücün nihai olarak kendilerine biçilen rolleri oynamaya başladığını ifade ederek, jeopolitik biliminin ortaya koyduğu deniz-kara, plütokrasi-ideokrasi, tüccarlar medeniyeti-kahramanlar medeniyeti kadim zıtlığının, Soğuk Savaş'ta ifadesini bulduğuna dikkat çekmiştir. Doğu Bloğunun çöküşünün göreceli jeopolitik dengeyi Atlantikçilik, yani genellikle Batı Bloğu ve

¹³ Aleksandr Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, 9. Baskı, (çev. Vügar İmanov), Küre Yayınları, İstanbul, 2014, s. 51., John B. Dunlop, “Aleksandr Dugin's “Neo-Eurasian” Textbook and Dmitrii Trenin's Ambivalent Response”, *Harvard Ukrainian Studies*, Cilt: 25/Sayı: 1/2, 2001, s. 106. ve Alexander Dugin, “Paradigm of the End”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/paradigm-end> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

piyasa mekanizması lehine bozmasına karşın, bu ikili sistemin tek taraflı şekilde feshedilemeyeceğine, dolayısıyla, yeni karasal-doğu-kıtasal imparatorluğun vücuda gelmesinin jeopolitik kaçınılmazlığına işaret etmiştir. Bu çerçevede, karacı doğu imparatorluğunun Avrasya kıtasında eksen olan toprakları kontrol etmesi nedeniyle Ruslar tarafından kurulmasının gerekli olduğuna vurgu yapan Dugin, gerek teritoryal gerekse kültürel, medeniyetsel, sosyo-ekonomik ve stratejik açılardan Rusların doğal ve organik bir şekilde bu küresel misyona uygun olduklarını belirtmektedir. Bu nedenle, Dugin'e göre, Ruslar Avrasya İmparatorluğunun zorunlu merkezi rolünü kabul etmeli, bu rolün idrakine varmalı ve bir kere daha sorumluluğu almalıdır.¹⁴

Aynı zamanda dini açıdan da Rusların böyle bir rolü oynamasını zorunluluk olarak gören Dugin'in Doğu-Batı zıtlığının temelinde Ortodoksluk inancı önemli yer tutmaktadır. Bu noktada, Dugin 1453'te İstanbul'un Türkler tarafından fethiyle birlikte "Ortodoks imparatorluk" anlayışının kuzeye hareket ettiğini ve Moskova Çarlığı'na geçtiği iddia etmiştir. Bizans'ın sona ermesinin ardından tam manasıyla olgunlaşmış Ortodoks imparatorluğu düşüncesinin de Ruslara geçtiğine işaret eden Dugin, Bizans'ın çöküşüne ve inanç sisteminin zarar görmesine karşın, Üçüncü Bizans ya da son Roma olarak adlandırdığı yeni bir Bizans'ın doğduğuna dikkat çekmiştir. Bu ifadenin Ortodoks dünyasının liderliğinin yeni ve hatta son defa ilanı manasına geldiğine işaret etmiştir. Dugin, Bizans'ın dini liderliğinin, gerçek inancın temel dogmatik öğretilerinin siyasal bağımsızlıkla birlikte ruhsal egemenlik ve dünyevi güç arasındaki senfonik bir ilişkinin korunduğu üçüncü Roma eliyle sürdürüldüğünü ifade etmiştir. Bu çerçevede, Dugin, Moskova Çarlığı'nın Rus halkı ile Rus Prenslerin kendilerine yüklenen kutsal vazifenin sorumluluklarını yerine getirmek için, Bizans'ın eskatolojik¹⁵ misyonunu tamamen üstlendiklerini belirtmiştir. Bu noktada, Dugin; doğaya, topluma, ontolojiye ve antropolojiye uzanan özel bir gerçekliğe sahip olduğunu ifade ettiği Rusluğun bir kutsiyet kazandığını iddia etmiştir. Dugin,

¹⁴ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 51-52.

¹⁵ Dini açıdan dünyanın sonlu olduğuna duyulan inançtır.

Rus halkının Üçüncü Roma halkı olarak ilahi bir şekilde seçilmesinin, herhangi bir yere açıkça yazılmadığını, ancak herkes tarafından hissedilen özel bir ulusal-dini antropolojinin temelini oluşturduğunu belirtmiştir. Moskova'nın ve Rus Kilisesi'nin bu yeni rolünün İstanbul patriğinin dini meselelerdeki önemini ortadan kaldırmadığı hususuna da dikkat çeken Dugin, ancak "eskatolojik" ve "imparatorluk varoluşu" gibi açılardan Yunan patriğinin önceden Bizans'ın ev sahipliğine dayanan ağırlığı tarafından desteklenen kati etkisini özellikle Türklerin zaferi sonucunda yitirdiğine de işaret etmiştir.¹⁶ Bu noktada Dugin İstanbul'un düşüşünden beri devlet olarak ve imparatorluk olarak Rusların Bizans'ın mirasçısı konumuna yükseldiğine dikkat çekmiştir. Rus Ortodoks Kilisesi'nin Bizans geleneklerini koruması dolayısıyla Rusların üçüncü Roma olma vazifesini ve Pan-Ortodoksluğun varisliğini devraldığını iddia etmiştir. Bir adım daha ileri giden Dugin, Bizan'ın Rusların ruhunda, köklerinde ve kimliğinde yer aldığını da ifade etmiştir.¹⁷

Dugin Ortodoksluğu sadece Rusluk ile tanımlamanın, onun değerini daraltacağına ve ulusal bir dine indirgeyeceğine dikkati çekmiştir. Dini bir millete karşı sevgi olarak tanımlayan ve kilise nosyunu ile millet nosyonunu bir araya getiren sapkın bir düşünce bulunduğunu belirten Dugin, Ortodoksluğun düşmanlarının ve özellikle de Batılı Hıristiyanların, Ruslara ve Bizans İmparatorluğu'na karşı bu düşünceyi temel argüman olarak kullandıklarına işaret etmiştir.¹⁸ Bu noktada Dugin, bireysel kurtuluşu savunan Katolik öğretinin aksine Ortodoks antropolojinin yatay seviyede kolektif ve komünyal, aynı zamanda da bireyselliğin ötesinde bir düşünceye sahip olduğunu, dikey seviyede ise tanrı yönelimine dayanan bir anlayışı savunduğunu ifade etmiştir. Katoliklerin evveliyatta Kilise'nin

¹⁶ Alexander Dugin, "We are the Church of the End Times", *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/we-are-church-end-times> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

¹⁷ Alexander Dugin, "Russia Continues The Byzantine Traditions", *Katehon*, <https://katehon.com/directives/russia-continues-byzantine-traditions> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

¹⁸ Alexander Dugin, "Russian Easter", *Katehon*, <https://katehon.com/article/russian-easter> (Erişim Tarihi: 19.07.2019).

düşüncelerini tamamıyla reddetmediğini belirten Dugin, diğer taraftan Katolik düşünceyi topluluğu bireysel insan atomlarına ayırarak prototip bir insan anlayışı oluşturmakla eleştirmektedir. Bu noktada Katolikliğin yarattığı insan tipinin, Bizans ve Yeni Roma ile olan manevi ve mistik bağlantısının kopmasına neden olduğunu iddia etmiştir. Ve Batılı Hıristiyanlık anlayışının Protestanlık, kapitalizm, ticaret sistemi ve modern “saygısız” toplum dâhil, Batı’nın dini, sosyo-kültürel, politik ve ekonomik tarihini belirlediğini ileri sürmüştür. Bu noktada bireyselliğe vurgu yapan Batı Hıristiyanlık anlayışının, toplumsallığa vurgu yapan Ortodoksluk inancıyla bağdaşmasının mümkün olmadığını dile getiren Dugin, Batı ile Doğu arasındaki çekişmenin dinsel temelinin büyük ölçüde bu farklılıktan kaynaklandığını ifade etmiştir.¹⁹ Bu noktada mesyanik bir millet olarak gördüğü Ruslara, küresel ve insanüstü bir İmparatorluk kurucusu ve merkezi olma rolü yükleyen Dugin, bu fonksiyonunun reddinin Rusların, tarihsel bir gerçeklik veya medeniyet unsuru olarak sonuna işaret etmek olduğunu ve bunun da ulusal bir intihar manasına geleceğine dikkat çekmekte ve bir imparatorluktan mahrum bırakılan Rusların ulus olarak da yok olacaklarına vurgu yapmaktadır.²⁰

Ayrıca Dugin, jeopolitik olarak “İmparatorluğun toparlanmasının”, Rusya için mümkün gelişme yollarından sadece biri ya da devletin mekânla muhtemel ilişkilerinden birisi olmadığını, bağımsız devlet gibi var olmanın ve daha da önemlisi bağımsız kıtada bağımsız olarak hayatta kalmanın teminatı ve vazgeçilmez şartı olduğuna dikkat çekmekte ve Rusya’nın söz konusu imparatorluğu derhal kurmaya başlamaması, yani geçici olarak kaybedilen Avrasya enginliklerinde kendi stratejik, siyasi ve ekonomik nüfuzunu tesis etmemesi halinde hem kendisini, hem de “Dünya Adası”nda yaşamakta olan tüm halkları felakete sürükleyeceğini iddia etmektedir.²¹

¹⁹ Dugin, “We are the Church of the End Times”.

²⁰ Dunlop, a.g.e., s. 107.

²¹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, s. 10.

Günümüzde ise Rusya ile ABD ve NATO'lu müttefikleri arasındaki yüzleşmenin Sovyet döneminin aksine ideolojik gerekçelerle açıklanamayacağını belirten Dugin, bunda her iki tarafın da kapitalist bir pazar sistemine dayalı demokratik bir toplum olmalarının yanı sıra, genel olarak liberal bir ideolojiye sahip olmalarının da etkili olduğunu ifade etmektedir. Hatta Dugin, Ortodoks Rus İmparatorluğu ile Katolik-Protestan Avrupa zıtlığını belirleyen Doğu ve Batı Hıristiyanlığı modelinin dahi günümüzdeki rekabeti açıklamada yetersiz kalacağını iddia etmektedir. Günümüzde hem Rusya'nın, hem de Batılı ülkelerin seküler toplumlar olduğunu ifade eden Dugin, bu nedenle, tarihi deniz medeniyeti (Batılı ülkeler) ile kara medeniyeti (Kalpgah, Rusya) arasındaki evrensel bir çekişme olarak gören jeopolitiğin sadece günümüzdeki rekabetin gerçek doğasını ortaya koymaya elverişli olduğunu iddia etmektedir.²²

Dugin de tıpkı diğer Avrasyacılar gibi, ABD hegemonyası ile mücadele edilebilmesi için Amerikan ideolojisine açık bir alternatif oluşturacak yeni fikirlerin öne sürülmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu noktada, Dugin, ABD temelli bir ideoloji olan "küreselleşmeyi", tüm Avrasyalı halkları kendi özgün kültürlerinden kopartmaya çalışması nedeniyle, düşman olarak nitelendirmektedir. Dugin, Rusya'nın maddi şeyler üretmek değil, dünyaya yeni bir ideoloji sunarak Batı ile mücadele edebileceğini ifade etmektedir. Bu nedenle, ileri teknolojinin yerine yeni fikirlerin Rusya'nın Avrasya'daki lider pozisyonunu koruyacağını dile getirmektedir. Ve bu yeni fikirlerden birinin de yeni post-modern imparatorlukların kurulması olduğuna dikkat çekmektedir.²³

Bu bağlamda, Dugin, ortak düşman olarak gördüğü Atlantikçilere Avrasya'daki tüm bölgesel devletlerin karşı koymamaları nedeniyle, tamamen tek süper devlete bağımlı kaldıklarını ve söz konusu devletlerin, okyanus ötesinde iktidarda bulunanların baskılarıyla enerjilerini komşularına yöneltmek, Atlantikçilerin çıkarlarına hizmet ettiklerini

²² Dugin, "Sixth Column".

²³ Shlapentokh, a.g.e., s. 232.

ifade etmektedir. Bu noktada, Amerikan hegemonyasını öncelikle dengelemek, takiben de sona erdirmek için çok-kutuplu bir dünya inşa etme hedefine ulaşılabilmesi adına, Rusya'nın tek başına Kalpgah'ı oluşturmasının mümkün olmadığını dile getiren Dugin, Rusya'nın kendi başına çok-kutuplu dünya hedefini gerçekleştirmesinin de imkân dâhilinde olmadığını ifade etmektedir. Rusya'nın çok-kutuplu dünyanın merkezi ya da bu kutuplardan sadece biri olabileceğini belirten Dugin, ancak Kalpgah'ın sadece Rusya'dan ibaret olamayacağına dikkat çekmektedir. Bu çerçevede, Dugin çok-taraflılığın dünyada en az dört veya beş son derece önemli kutbun bulunmasını gerektirdiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, bölgesel devletlerin Rusya'nın merkezinde yer aldığı bir proje kapsamında entegre edilerek Atlantik Bloğuna karşı güçlü bir birliktelik meydana getirilmesi gerektiğini savunmuştur. Böyle bir birlikteliğin Atlantikçi etkiye ve Amerika'nın jeopolitik baskı ve ekonomi-politik hükümrancılığına etkin bir şekilde karşı koyma imkânı vereceğine dikkat çekmektedir.²⁴

Bu çerçevede kurulacak olan bir birlikteliğe dayanan yeni imparatorluğun, içerisinde karşılıklı bağımlılığın çeşitli düzeylerini ve farklı kısımlarını kaynaştıran karışık bir yapı olacağına işaret eden Dugin, yeni imparatorluğun, "büyük alanların konfederasyonu"nu ya da ikincil imparatorlukları temsil edeceğini ifade etmiştir. Dugin'in projesindeki yeni imparatorluk, Batı'da Almanya merkezli Avrupa İmparatorluğu, Doğu'da Japonya merkezli Pasifik İmparatorluğu, Güney'de İran merkezli Orta Asya İmparatorluğu ile merkezde Rusya merkezli Rus İmparatorluğu'ndan müteşekkildir. Bu projede merkezde konumlandığı Rus İmparatorluğu'na ağırlıklı bir rol veren Dugin, kıtasal bloğu oluşturan diğer kısımların türdeşliğinin ve bölgesel irtibatının merkeze bağımlı olduğuna dikkat çekmektedir. Dugin'e göre, küresel düzeyde yeni imparatorluğun başlıca rakibi ABD olacaktır

²⁴ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 53-54. ve Alexander Dugin, "Towards a Multipolar Geopolitics (More On Distributed Heartland Concept)", *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/towards-multipolar-geopolitics-more-distributed-heartland-concept> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

ki, onun kudretini temelden sarsma vazifesi (Atlantik jeopolitik yapının tamamen ortadan kaldırılmasına kadar) yeni imparatorluğun tüm katılımcıları tarafından planlı bir şekilde yerine getirilmelidir.²⁵

Esasen Dugin, Batı'yı bir bütün olarak görmemekte; onu Avrupa ve Atlantik bloğu olarak ikiye ayırmakta ve Avrupa'yı Rusya ile aynı çıkarılara sahip bir "kara medeniyeti" olarak kabul etmektedir.²⁶ Günümüzde Avrupa Birliği (AB) çerçevesinde somutlaştırdığı Avrupa'nın da kendi içerisinde homojen olmadığını ve ikiye ayrıldığını ifade eden Dugin, bunlardan ilkinin, içerisinde İngiltere, Portekiz, İspanya ile bazı Doğu Avrupa ülkelerinin yer aldığı avro-Atlantikçiler olduğunu belirtmektedir. Bu grubun İngiltere ve ABD tarafından yönlendirildiğini ve tarihsel olarak Avrasyacılığa ve Rusya'ya karşı bir oluşum teşkil ettiklerini iddia eden Dugin, anılan grubun stratejisinin Avrupalı Batı ile Avrasyacı Doğu arasında sürekli bir gerilim yaratmak olduğuna işaret etmektedir. İkincisinin ise, büyük ölçüde tarihsel Alman İmparatorluğu'nda vücut bulan Kıta Avrupa'sı kimliği olduğunu ifade etmektedir. Bu grubun, Atlantikçilerden bağımsız, güçlü ve demokratik bir yapı oluşturduğunu ve Avrasya projesinde Rusya'nın müttefiki olabileceğine dikkat çekmektedir.²⁷ Karasal, kıtasal karaktere sahip olduğunu iddia ettiği Almanya'nın, Atlantikçi tüccar-denizci İngiltere'ye geleneksel olarak karşı olduğunu ifade eden Dugin, bu geleneksel zıtlıktan da yola çıkarak Avrupa İmparatorluğu'nun Almanya'nın liderliğinde kurulması gerektiğine işaret etmektedir. Bu çerçevede, Dugin, Almanya'ya Merkez ve Doğu Avrupa'da yer alan Protestan ve Katolik devletlerin çoğunluğu üzerinde fiili bir egemenlik verilmesini ve bu pazarlığın parçası olarak da Kaliningrad'ın Almanya'ya iade edilmesini teklif etmektedir. Bu noktada, Avrupa İmparatorluğu'nun temeli olan Almanya himayesi altında Avrupa'nın entegrasyonunun, Avrasya projesine ideal şekilde uygun düştüğünü ve daha küresel bir kıtasal

²⁵ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 81-82.

²⁶ Akgül, a.g.e., s. 32. ve İsmaylov, a.g.e., s. 236.

²⁷ Aleksandr Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya 2*. Baskı, (çev. Erdem Ergen), Kaynak Yayınları, Ankara, 2017, s. 121.

entegrasyon projesinde arzu edilebilir olduğunu belirtmektedir.²⁸

Avrasya İmparatorluğu'nun doğu kanadını oluşturacak olan Pasifik İmparatorluğu çerçevesinde iş birliği yapılacak devlet hususunda Dugin, güncel jeopolitiğin iki devlete (Çin ve Japonya) işaret ettiğini belirtmektedir. Bu noktada Dugin, iş birliği yapılacak olan devletin seçiminde, “ortak düşman” temel prensibinden hareketle, diğerlerine nazaran Atlantikçi süper devletlerin siyasi ve ekonomik baskısına daha fazla maruz kalan, Atlantikçiliğe karşı jeopolitik olarak karşıtlık geleneğine sahip ve yeni bloğun kilit oyuncusu olmak için yeterli teknolojik ve ekonomik güce haiz bir devlet olması gerektiği hususlarının göz önünde bulundurulmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Bu çerçevede Dugin, tarihsel süreçte İngiliz sömürgesi olması nedeniyle siyasi bağımsızlığından ve takiben de jeopolitik hareketlilikten mahrum kalan, ekonomik liberalizmde başarı uğruna liberalizmin totaliter metotlarını benimseyen Çin'in büyük ihtimalle yanı başındaki iki büyük rakibi olan Japonya ve Rusya'ya karşı siyasi diktatörlüğünü ve kapitalist gelişme yeteneğini birleştirerek Uzak Doğu'da mutlak manada Atlantikçi bir fonksiyona döneceğini belirterek bu bölgede ittifak için Japonya'ya işaret etmektedir. Bu noktada, Kaliningrad'ın Almanya'ya verilmesi gibi, Kuril adalarının da Japonya'ya iade edilmesini tavsiye eden Dugin, Japonya'nın stratejik pozisyonu, gelişme dinamiği ve değerler sistemi gibi nitelikleri dolayısıyla Batı medeniyetine karşı küresel mücadelede ideal bir partner haline dönüştüğünü ifade etmektedir.²⁹

Ayrıca, tüm Avrasya İmparatorluğu'nun güney bileşenini oluşturan, Orta Asya'dan Batı Afrika'ya yayılan, dinen bir, siyaseten istikrarlı, kendi politikasını geleneğe ve maneviyata bağlılık prensiplerine dayandırmış entegre bir İslam dünyasının varlığının ideal bir durum olduğuna işaret eden Dugin, ancak şu an İslam dünyasının son derece dağınık bir vaziyette bulunduğu dikkat çekmektedir. İslam dünyasını,

²⁸ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 56-58. ve Dunlop, a.g.e., s. 108.

²⁹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 64-66., İsmaylov, a.g.e., ss. 238-239. ve Dunlop, a.g.e., ss. 112-113.

potansiyel olarak Avrasya yönelimine sahip Sufi-İranlı akım ile İslami sosyalizminden geri kalanlar ve Atlantikçi Vahhabi ve aydınlanmacı İslam olarak ikiye ayırmaktadır. Bu noktada, Orta Asya İmparatorluğu'nu kurma görevinin, Pan-Türkçü yayılma ile bölgedeki Suudilerin mali-siyasi müdahalelerini kesin şekilde sona erdireceği gerekçesiyle İran'a verilmesi gerektiğini iddia eden Dugin, Türkiye ve Suudi Arabistan'a geleneksel olarak düşman olan İran'ın, böyle kozmopolit bir merkezde, Rusya'ya potansiyel tehdit teşkil edecek problemleri çözme hususunda son derece etkin bir fonksiyonu yerine getireceğini iddia etmektedir.³⁰

Diğer taraftan, Dugin; sosyalizm, SSCB, Doğu Bloku, Varşova Paktı ülkeleri vb. gibi örneklerde görüldüğü gibi nasıl bir bütünleşme olursa olsun, jeopolitik açıdan Doğu Bloğunun varlığının hem muhtemel Avrasya Birliği, hem de büyük alanın kıtasal entegrasyonu ve egemenliği için olumlu bir faktör olduğuna işaret etmektedir. Bu çerçevede, Dugin, kıtasal Batı (öncelikle Amerika güdümlü NATO'nun Atlantikçi himayeciliğinden kurtulmaya meyleden Fransız-Alman bloğu) ve kıtasal Doğu (İran, Hindistan ve Japonya) devletlerinin Avrasya stratejik bloğuna dâhil edilmesinin yanı sıra, kaybedilen "yakın çevre"nin de yeniden kazanılmasını Rusya'nın jeopolitik ve stratejik egemenliği için gerekli görmektedir.³¹ Yine bu çerçevede, Dugin, Ukrayna'dan Abhazya'ya dek tüm kıyı şeridi boyunca Moskova'nın topyekûn ve hiçbir surette sınırlanmayan denetimini, Karadeniz sahillerindeki Rus jeopolitiğinin mutlak gerekliliği olarak addetmektedir. Yalnızca Moskova'nın askerî ve siyasal durum üzerindeki denetimi şartıyla, Kırımli Maloruslara, Tatarlara, Kozaklara, Abhazlara, Gürcülere ve bölgede yerleşik diğer gruplara etnik ve inançsal özerklik verilmesi yoluyla bu alanın tamamının etno-kültürel alamete göre alabildiğince dilimlenebileceğini de ifade etmektedir. Dugin, bu bölgeleri, gerek Batıdan, gerekse Türkiye'den gelen Atlantikçi tesirden radikal biçimde ayrı tutmanın gerekli olduğunu ve Karadeniz'in kuzey kıyısının

³⁰ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 73-76. ve Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, s. 89.

³¹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, s. 10.

Moskova'ya merkezileşmiş şekilde tabi olmasının zorunlu olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede, Ukrayna'nın kurulması planlanan Rus İmparatorluğu için önemine işaret eden Dugin, Ukrayna'nın bağımsızlığının ve egemenliğinin Rus jeopolitiği için son derece olumsuz bir durum olduğuna dikkat çekerek bunun prensipte askerî bir çatışmayı kolaylıkla teşvik edebileceğine işaret etmiştir. Ayrıca bağımsız bir Ukrayna devletinin birtakım toprak talepleriyle, Avrasya'nın tamamı için büyük bir tehlike arz ettiğine vurgu yaparak Ukrayna meselesi çözüme kavuşturulmadan kıtasal jeopolitikten bahsetmenin hiçbir anlam ifade etmeyeceğini belirtmiştir.³² Bu çerçevede, Batı jeopolitiği ve bu jeopolitiğin merkezi olan "Ukrayna meselesi"nin Moskova'nın acil önleyici tedbirler almasını gerektirdiğini, zira artık Rusya'ya stratejik bir darbe indirilmesinin söz konusu olduğunu ve "tarihin coğrafi eksenini" olan Rusya'nın buna bir cevap vermemesinin düşünülmemeyeceğini ifade etmiştir.³³

Rusya'nın Batı ile sınırını teşkil eden ve "yakın çevre"sinde yer alan Baltık ülkelerine ilişkin olarak ise, Dugin; Norveç, İsveç, Almanya, Estonya, Finlandiya-Karelya, Danimarka ve mümkünse Hollanda'dan müteşekkil bir Baltık bloğunun kurulmasını; Polonya, Litvanya ve Letonya'ya özel statü tanınmasını ve tüm bu ülkelerin Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nden (NATO) çıkmasını ve Baltık havzasında silahtan arındırılmış bir bölge kurulmasını zorunluluk olarak görmektedir. İleride söz konusu bölgenin stratejik denetiminin Moskova'ya ve "tarafsız Avrupa"nın silahlı kuvvetlerine yani Avrasya savunma kompleksine geçmesinin gerekli olduğuna da işaret etmiştir.³⁴

Soğuk Savaş sonrasında kurulan RF'nun yöneticilerini jeopolitik yasaları dikkate almamakla eleştiren Dugin, şu an birçok bakımdan jeopolitik konunun elden kaçırıldığını ifade ederek, günümüzdeki en önemli jeopolitik problemin NATO'nun Doğu'ya doğru genişlemesi

³² Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 175-176.

³³ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 209-210.

³⁴ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, s. 200.

olduğuna dikkat çekmektedir. NATO'nun genişlemesini, bir küresel bloğun (Atlantikçi) kıtasal denetim alanını diğer bir bloğun (Avrasyacı) aleyhine azami genişletme çabası olarak son derece tabii gördüğünü ifade eden Dugin, ancak bu durumun Rusya'nın aleyhine olduğunu ve Rusya'nın da benzer genişleme stratejisine dayalı bir Avrasya Birliği oluşturma çabası içerisine girmesi gerektiğini belirtmektedir.³⁵

Ayrıca, Dugin, Amerika'nın başını çektiği Batı'nın Rusya'nın topyekûn jeopolitik düşmanı olduğunu, Avrasya eğilimlerine doğrudan zıt bir kutup oluşturduğunu ve Atlantikçiliğin karargâhı ve merkezi işlevini gördüğünü ifade etmektedir. Amerika ile girilen jeopolitik mücadelenin, bu ülkenin rolünün belirginleştiği 20. yüzyılın ortalarından itibaren tüm Avrasya jeopolitiğinin temeli olduğunu iddia eden Dugin, bu bağlamda Rusya'nın pozisyonunun ABD'nin Atlantikçi jeopolitiğine bütün düzeylerde ve yeryüzünün her tarafında karşı koymak, düşmanı azami ölçüde zayıflatmak, moralini çökertmek, aldatmak ve eninde sonunda yenmek olması gerektiğine işaret etmektedir. Bu nedenle, Rusya'nın gelecekte de tamamen Batı karşıtı bir duruş sergilemesinin gerekliliğine işaret eden Dugin, Rus medeniyetinin Batı medeniyetine son ve nihai bir darbe indirmesinin zorunluluğuna dikkat çekmektedir. Bunun için her türlü ayrılıkçı çatışmayı teşvik ederek ve ABD'deki iç politikayı istikrarsızlaştıran tüm muhalif hareketleri destekleyerek jeopolitik düzensizliği Amerika-İçerisi gerçekliğe zerk etmenin elzem olduğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda, Amerikan politikasında ABD'nin kendisini iç problemleri ile sınırlı tutması gerektiğini savunan bazı çevrelerin (çoğunlukla sağ-Cumhuriyetçiler) izolasyoncu eğilimlerine yardım etmenin faydasına da dikkat çeken Dugin, durumun bu merkezde olmasının (yani ABD'nin dünya politikasında izolasyonist politikalar takip etmesinin) Rusya'ya en yüksek düzeyde yarar sağlayacağını dile getirmiş³⁶ ve nihai hedefin Atlantik Bloğunun tamamen yok edilerek, Avrasya İmparatorluğu'nun hegemonyasının sağlanması olduğunu ifade etmiştir.

³⁵ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 323-324.

³⁶ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, s. 194.

Diğer taraftan, Dugin'e atfedilse de, 2001 yılından itibaren eski SSCB ülkelerine yönelik olarak uygulamaya geçirilen politikaların temeli 1993 yılında ilan edilen "yakın çevre" doktrinine, yani Dugin'den çok daha önceye dayanmaktadır. İlaveten, son yıllarda Putin tarafından savunulan ve tüm askerî ve ulusal güvenlik doktrinlerinde vurgulanan, "ABD'nin tek kutuplu dünya hegemonyasına karşı çok-kutuplu dünya düzenini"³⁷ inşa etme politikası" da Dugin'in 1997 yılında yayınlanan *Rus Jeopolitiği* adlı kitabından ve Meclis Başkanı Danışmanlığından (1998) önceye, yani 1996 yılında Rusya Dışişleri Bakanı olan Yevgeni Primakov'a dayandırılmaktadır.³⁸ Bu nedenle, Soğuk Savaş sonrasında RF'nin uyguladığı Avrasyacı politikaların Dugin'den önce de evveliyatının olduğu söylenebilir. Yine de bu fikirlerin derli toplu şekilde ilk defa Dugin tarafından sistematize edilerek ortaya konduğu ve zaman zaman bu politikalardan sapmalar yaşansa da özellikle 2000'li yılların ortalarından itibaren uygulanan Rus dış politikası ile güvenlik politikaların gerek teorik, gerekse pratik düzeyde önemli bir uygulama alanı bulduğu söylenebilir.

2. Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri

Türkiye'yi Osmanlı Devleti'nin devamından daha ziyade bir yanılısaması³⁹ olarak niteleyen Dugin, çok-merkezli ve çok-milletli

³⁷ Dugin kendi websitesi olan Geopolitica'da yayınlanan "Multipolarity–The Definition and the Differentiation Between its Meanings" başlıklı çok-kutupluluk'un esasen günümüzdeki küreselleşme süreci ile tartışmasız şekilde modern dünyanın merkezi olarak kabul edilen ABD ile Avrupa'dan müteşekkil "küresel Batı"nın "ikinci" dünyaya ait olan kuvvetli bölgesel güçler ve güç bloklarının oluşturduğu yeni rakiplerle karşı karşıya kalması olarak anlaşılabilceğini ifade etmiştir. Bkz. Alexander Dugin, "Multipolarity–The Definition and the Differentiation Between its Meanings", *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/1290-multipolarity-the-definition-and-the-differentiation-between-its-meanings.html> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

³⁸ Kafkassam, "Aleksandır Dugin Gerçekten Putin'in Danışmanı mıdır?", <http://www.kafkassam.com/aleksandır-dugin-gerçekten-putinin-danismani-midir.html> (Erişim Tarihi: 08.10.2017); Alexander Dugin, "The West and its Challenge. Part II", *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/1118-the-west-and-its-challenge-part-ii.html> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

³⁹ Esasen *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* adlı kitabın ilgili bölümünde geçen kelime

emperyal İslami bir yapının yerine Mustafa Kemal Atatürk tarafından laik ve dinle ilgisi olmayan ve milliyetçi düzeni ile Fransız kökenli ulus-devletin doğu versiyonunun kurulduğunu iddia etmektedir. Bu nitelikleriyle Doğu'nun kendi manevi, dini ve jeopolitik geleneğinden kesin şekilde kopan ilk devletin Türkiye olduğunu belirtmektedir. Günümüzde NATO üyesi olan Türkiye'nin fiilen Atlantikçiliğin ve tek dünyacılığın Doğudaki ileri karakolu, Asya-Doğu ile Arap alemi arasında "tampon kordonu" sayıldığını iddia etmektedir.⁴⁰

Dugin'in Avrasyacılık anlayışı çerçevesinde Türkiye'ye bakışının üç katmanlı olduğu söylenebilir. İlk katman, Avrasya İmparatorluğu'nun merkezi olarak adlandırdığı Rus İmparatorluğu içerisindeki Türk varlığı çerçevesinde Türkiye'ye bakış; ikinci katman, Kafkaslar bölgesi çerçevesinde Türkiye'ye bakış; son katman ise Orta Asya Türk Cumhuriyetleri çerçevesinde Türkiye'ye bakış şeklinde özetlenebilir.

Ülke içerisinde, Avrasya devletinin yani Rusya'nın Slav ve Türk unsurların birleşimine dayandığını iddia eden Dugin, adı geçen iki halkın ileride Avrasya jeopolitiğinin unsurları olacağına işaret etmektedir. Bu çerçevede, Avrasya İmparatorluğu'nun kurulabilmesi için imparatorluk merkezi olarak nitelendirdiği Rus coğrafyasında yaşayan Türklerin, Slavlar ile birlikte hareket etmesinin önemine işaret eden Dugin, her iki milletin de istikballerinin kaynaşmada olduğunu, etno-kültürel farklılıkları ileri sürmeleri ve hatta bu farklılıklara siyasal anlamlar yüklemelerinin, hem Rusların, hem de Türklerin tarihsel kaderlerine zıtlık teşkil ettiğini ifade etmektedir. Bu çerçevede, ülke içerisinde yer alan Tataristan ve Başkurdistan gibi İslam inançlı Türk etnisitenin jeopolitik ilişkilerinin pekişmesinin, Başkurdistan'ın güney

"parodi"dir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre, parodi, "ciddi sayılan bir yapının bir bölümünü ya da tümünü alaya alarak, biçimini bozmadan ona bambaşka bir öz vererek biçimle öz arasındaki bu ayrılıktan gülünç etki çıkaran türdür. Parodi, bir olayı ya da önemsenen bir kişiyi aynı tutumla gülünçleştirir (bk. yanılısama.) bkz. Türk Dil Kurumu, "Büyük Türkçe Sözlük", http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c31070ddec20.09074203 (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

⁴⁰ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, s. 260.

idari sınırının teorik olarak Türk-İslam ayrılıkçılığının üssüne dönüşebilecek olan Kuzey Kazakistan'ın yakınından geçmesi dolayısıyla son derece tehlikeli olduğuna işaret eden Dugin, böyle bir durumda Kalpgah'ı en korkunç tehlike olarak tabir ettiği, “karasal mekânın tam ortasından Türk (Türkiye taraftarı, Atlantikçi) mızrağı ile paramparça olma” ihtimalinin beklendiğini iddia etmektedir.⁴¹

Dugin, bir diğer katman olan Kafkasların tamamının, bölge ahalisinin fevkalade sosyal hareketliliğe ve kadim jeopolitik geleneğe sahip olmaları dolayısıyla son derece stratejik bir kavşak olduğunu ifade etmektedir. Bölgenin, Atlantikçi Türkiye ile doğrudan sınırdaş olduğunu ve topografya açısından ise Kafkas sıradağları alanına giren hudut bölgelerini de stratejik olarak kontrol ettiğini belirtmektedir. Ayrıca bölgeyi “Rus jeopolitik mekânının en kırılğan noktası” diye tarif eden Dugin, bu toprakların geleneksel olarak Rus Kalpgah'ı (*heartland*) ile kenar kuşak (*rimland*) ülkeleri (Türkiye ile İran) arasında şiddetli askerî çarpışmalara sahne olmasının bir tesadüf olmadığını da dile getirmektedir. Dugin'e göre, Kafkaslar'ın kontrolünün öncelikli getirisi “sıcak denizler”e çıkışın önünü açmasıdır. Sınırların Rusya'nın aleyhine güneye (veya kuzeye) doğru her nakledilişi ise kıtasal gücün hayati bir hezimetini manasına gelmektedir.⁴² Bu bölgede Rusya'nın geleneksel ve güvenilir müttefiki olan Ermenistan'ın özel bir jeopolitik rol oynadığına dikkat çeken Dugin, Türkiye'nin kuzeye ve doğuya, yani Türklere müteşekkil Orta Asya Türk dünyasına yayılmasının önüne set çekmek için Ermenistan'ın mühim bir stratejik üs vazifesi yerine getirdiğine işaret etmektedir. Diğer taraftan, jeopolitik saldırı boyutunda ise Ermenistan'ın, sözde kadim Ermeni topraklarının önemli kısmının ve başlıca kutsal yerinin (Ağrı Dağı) bulunduğu Türkiye topraklarına doğru kesintisiz devam eden bir etno-kültürel birlik temsil ettiğini iddia ederek, bu boyutunun da önemli olduğuna dikkat çekmekte ve bu hususun Türkiye'de jeopolitik sarsıntılar tahrik etmek amacıyla kullanılabilmesine işaret etmektedir. Ayrıca bölgedeki Türk tesirini

⁴¹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 158-159.

⁴² Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, s. 177.

engellenen bir diğer yolu olarak Şiiliği, Güney Azerbaycan ile etnik akrabalığı ve tarihi münasebetleri vurgulayarak Azerbaycan'ı İran'a bağlamanın gerekliliğine dikkat çekmekte ve hiçbir surette Türkiye ile birleşmesine müsaade edilmemesi gerektiğini belirtmektedir.⁴³

Bir diğer katman olan Orta Asya'yı Dugin, Kalpgah'ı arzu edilen hedefe yani Hint Okyanusu'na çıkarabilecek jeopolitik bir mekân olarak nitelendirmektedir. Eğer Moskova bu istikamette deniz gücü ile mevzi mücadelesini kazanmayı başarabilirse, Hindistan'ın kıtasal bloka entegrasyonu, Türkiye'ye karşı Irak'ın stratejik desteği, Orta Doğu'ya doğrudan bir koridor açılması vb. gibi birçok hususun da kendiliğinden çözüleceğini iddia etmektedir. Bahsi geçen tüm bu unsurların bölgeyi, Avrasya güneyinin jeopolitik yeniden yapılanmasında merkezi bir konuma yerleştirdiğini belirtmektedir. Diğer taraftan tüm kıtasal politikanın temelinde, Kazakistan'ın Rusya ile ortak kıtasal bir bloka mantıklı ve ölçülü bir entegrasyonuna dayandığına işaret eden Dugin, bu bölgedeki en önemli hususun Türkiye'nin bölgeye yönelik her türlü nüfuz edinme girişiminin engellenmesinin yanı sıra "Atlantikçi Türkiye'nin başının altından çıkan ve eski Sovyet Orta Asya'sının salt enlemsel jeopolitik gelişmesini öne süren, Hint-Avrupacı kuzeye (Rusya) ve Hint-Avrupacı güneye (İran, Afganistan, Pakistan, Hindistan) zıt olan her türlü "Turancı"⁴⁴ entegrasyon projesine set çekilmesi" olduğuna işaret etmektedir. Turancı bir entegrasyonun jeopolitik Avrasyacılığın

⁴³ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 179-180.

⁴⁴ Dugin, kendisine ait olan Geopolitica adlı websitesinde 2018 yılında yayımlanan "Turan: The Key to Understanding The Russian Logos" başlıklı yazısında, Turan'ın esasen bir coğrafyanın adı olduğunu, Turan adı verilen coğrafya Türklükle anılsa da daha Türkler bu bölgeye gelmeden önce Hint-Avrupa ailesine ait bir millet olan İranlıların bu bölgede varlığını sürdürdüğünü ve Turanlı olarak belirtilen ilk halkın ise göçebe İranlılar olduğunu ve günümüzde Turan'ın Rusların yeniden dirilişinin bir tezahürü haline geldiğini iddia ederek, imparatorluğun parçalanmasında önemli rol oynamasından endişe ettiği Türk kitlenin akademik düzeyde de olsa bu bölgeyle bağlantısını koparmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Bkz. Alexander Dugin, "Turan: The Key to Understanding The Russian Logos", *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/turan-key-understanding-russian-logos> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

karşı-tezi olduğunu ifade eden Dugin, bu tür bir entegrasyonun karasal güçleri, batı (Rusya'nın alt kısmı), doğu (Rus Güney Sibiryası ve Uzak Doğu) ve güney (İran, Afganistan ve Pakistan) olarak üç kısma böleceğini iddia etmektedir. Böyle bir Turancılığın gerek Rus Devleti'ne, gerekse Rus etnisitesine başlangıç teşkil eden "ormanla steplerin ırksal ve jeopolitik ittifakını bozmaya ayarlı" olduğuna da dikkat çekmektedir.

Turancılığın Afganistan ve İran konusunda İslam dünyasının dini birliğini bölük pörçük ettiğini ifade eden Dugin, buradan hareketle Kalpgah'ın, Türkiye'ye ve Pan-Türkizm taşıyıcılarına karşı sert bir pozisyonel savaş ilan etmesi gerektiğine de işaret etmektedir. Bu savaşta Rusya'nın başlıca müttefikinin ise İslamcı Ari İran olacağını belirten Dugin, "Orta Asya, iki küresel Hint-Avrupacı gerçeklik olan Ruslar ile Farslar arasında dikey olarak 'yayılmalıdır'" demektedir. Türkiye'yi Rusya-Avrasya için en az ABD ve Çin kadar tehlikeli bir devlet olarak gören Dugin ayrıca "tüm Türk mekânında yerel özerk kültürel eğilimleri ayrıştırmak ve klanlar, boylar, uluslar vs. arasında geçimsizliği şiddetlendirmek için her şeyi yapmak lazımdır" görüşündedir. Ayrıca Dugin "Bu bölgenin her yanındaki yöreler, bölgeler, sanayi kompleksleri, ekonomik çevrimler ve stratejik tesisler, Türk havzası dışındaki topraklarla, ya da katı boylemsal istikamette çepeçevre kuşatılmaya çalışılmalıdır." demektedir.⁴⁵

Görüldüğü üzere, Dugin'in Avrasya İmparatorluğu'nun hayata geçirilmesine ve varlığına ilişkin olarak en çok tehdit algıladığı ülkelerden biri, gerek ülke içerisinde, gerekse imparatorluğun merkezi olarak tabir ettiği sahada önemli bir yekûn teşkil eden Türk kitleler üzerinde potansiyel olarak yönlendiriciliğe sahip olabileceğini düşündüğü Türkiye'dir. Dugin, Avrasya projesi çerçevesinde Türkiye'ye bakışından ise büyük ölçüde oluşturulmasını planladığı Avrasya İmparatorluğu'nun "güney kanadı"nı teşkil eden Orta Asya İmparatorluğu bağlamında bahsetmektedir.

⁴⁵ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 181-182. ve Dunlop, a.g.e., ss. 113-114.

Bu çerçevede söz konusu kanatta Orta Asya'dan Batı Afrika'ya yayılan, dinen bir ve siyaseten de istikrarlı entegre bir İslam dünyasının bulunmasının ideal olduğuna işaret eden Dugin, bununla birlikte İslam dünyasının şu an son derece dağınık olduğuna ve içerisinde, birbirlerine karşıtlık da içeren, çeşitli ideolojik ve siyasal eğilimler barındırdığına dikkat çekmektedir. Bunlara, Amerika ve Atlantik karşıtı, jeopolitik olarak son derece faal olan, kıtasal türdeki İran köktencilığının yanı sıra, Suriye, Irak, Libya, Sudan, kısmen Mısır ve Suudi Arabistan tarafından propagandası yapılan Pan-Arabizm, jeopolitik olarak Atlantikçilikle aynı fikirde olan Suudi-Vahhabi köktencilığı ile geçmişte Libya, Irak, Suriye'de etki olan Pan-Arabizme yakın "sol" kesimin modelleri olan İslami Sosyalizmin çeşitli versiyonlarına ilave olarak Pan-Türkizm çizgisine vurgu yapan Atlantikçi Türkiye'nin laik rejimini örnek göstermektedir.

Bununla birlikte, Dugin, İslam dünyasında Türkiye'nin temsil ettiği "laik" veya Suudi Arabistan'ın temsil ettiği "İslamcı" salt Atlantikçi kutupların, kıtasal İmparatorluğun küresel projesinde Avrasya'nın güney kutbu fonksiyonunu yerine getiremeyeceklerini ifade ederek geriye "İran köktencilığı" ile "Pan-Arabizm" in kaldığını belirtmektedir. Ancak jeopolitikçi saikler açısından değerlendirildiğinde, kıtasal bir devlet oluşu, Orta Asya ile sıkı ilişkilere sahip olması, radikal şekilde Amerikan karşıtlığı ve gelenekselci duruşu ve aynı zamanda "sosyal politika" istikametinde yer alması gibi faktörler dolayısıyla tüm Avrasya parametrelerini karşılaması nedeniyle, bu konudaki önceliğin İran'a verilmesi gerektiğini iddia etmektedir. İlaveten Dugin, İran'ın anakara haritası üzerinde çok önemli bir yer işgal ettiğine dikkat çekerek, Moskova-Tahran ekseninin vücuda getirilmesi halinde yeni imparatorluğun pek çok probleminin çözüleceğine de işaret etmektedir. Bu çerçevede, Rusya'nın birkaç yüzyıldır çabaladığı stratejik hedef olan "sıcak denizlere çıkışa" da bir anda ulaşabileceğine dikkat çekmektedir. Böylelikle, İmparatorluğun, Rusya'ya kıtasal yönden yakın, Hint Okyanusu'na da doğrudan açılan ve İran kıyılarına stratejik erişime sahip olacak olan Avrasya'nın tüm sahilleri boyunca, özellikle güneyde ve batıda kıyı topraklarının ele geçirilmesi vasıtasıyla anakaranın karasal enginliklerini "boğacak"

geleneksel bir Atlantikçi plan olan “anakonda halkası”⁴⁶ stratejisinin gerçekleşmesinden de tamamen güvenlikte olacağını ifade etmektedir. Ayrıca Dugin, Moskova-Tahran ekseninin oluşturulmasının “anakonda”yı en zayıf yerinden keserek, Avrasya içinde ve dışında yeni köprübaşları ele geçirmede Rusya’ya sınırsız ufaklar açacağını ifade ederek güney kanadının teşkilinde İran’a verdiği öneme bir kez daha işaret etmektedir.⁴⁷ Bu nedenle, Avrasya’nın merkezi ve kutbu vasfı ile Moskova’nın, “Yeni İmparatorluk” çerçevesinde Türkiye ile Suudi Arabistan’a geleneksel olarak düşman olan Tahran’a bu bölgede “İran dünyası”nı kurma ve tüm bölgede Atlantikçi etkiye mukavemet edebilecek sağlam Orta Asya jeopolitik bloğunu organize etme misyonunun devredilmesi gerektiğini belirten Dugin, bunun Pan-Türkçü yayılmanın ve Suudilerin mali-siyasi müdahalelerinin kesin süratte sona ermesi manasına geleceğini ifade etmiştir.

Bu çerçevede, Moskova-Tahran ekseninde Ermenistan’ın önemine de dikkat çeken Dugin, Türkiye’den Azerbaycan’a ve Orta Asya’ya giden yolun Ermenistan ve Karabağ’dan geçmesi nedeniyle Ermenilerin son derece stratejik önemdeki topraklarda bulunduğu işaret etmektedir. Bu özelliği ile Erivan’ın otomatik olarak Moskova-Tahran ekseninde bu iki ülkeyi birbirine eklemleyen ve Türkiye’yi kıta içi mekânlardan yani Orta Asya’ya erişimden koparan önemli stratejik bir halka haline geldiğini belirtmektedir.

Bu noktada, Dugin Avrasya projesinde, Türkiye’nin Kafkasya ve Orta Asya’daki çıkarlarının dikkate alınmayacağından, Türkiye’ye imparatorluğun güney kanadındaki “günah keçisi” rolünün biçilmesinin gerekliliğine dikkat çekmektedir. Dahası, muhtemelen Türkiye’deki bölücü terör hareketini desteklemek⁴⁸ ve aynı zamanda İran’a etnik

⁴⁶ İki savaş arası dönem Alman jeopolitikçilerinin Britanya’ya ilişkin olarak kullandıkları bir ifade olan ve Dugin’in de onlardan ödünç aldığı “Anakonda Stratejisi”nin uygulanması yoluyla Dugin, Amerika ve müttefiklerinin Avrasya’nın kıyı şeridinde yönelik olarak büyük bir baskı uyguladıklarını iddia etmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Dunlop, a.g.e., s. 107.

⁴⁷ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 73-75.

⁴⁸ Dugin bu hususta 31 Ekim 2016 tarihinde kendi websitesi olan Geopolitica’da

olarak yakın olan halkları laik-Atlantikçiliğin kontrolünden kurtarmak maksadıyla ön plana çıkarmanın gerekliliğine de işaret etmektedir. Bu durumun telafisi için ise Türkiye'ye Bağdat, Şam ve Riyad yoluyla güney istikametinde gelişimin teklif edilmesini ya da Türkiye'de jeopolitik gidişatın temelden değişimi maksadıyla ülkedeki İran yanlısı köktencilerin harekete geçirilmesini veyahut da uzak gelecekte Atlantik karşıtı ve Avrasyacı vasıfla Orta Asya Blokuna girişinin tahrik edilmesini önermektedir.⁴⁹

yayımlanan “Kurdistan and the Greater Middle East” başlıklı makalesinde, “Kürtlerin de bölgedeki diğer millet gibi tarihsel bir ulus teşkil ettiklerini, ancak yaşadıkları coğrafyada bulunan çok-uluslu İmparatorlukların yıkılmasını takiben, Irak, Suriye, Türkiye ve İran gibi yapay ulus-devletlerin içinde parçalanmış şekilde kalmaları nedeniyle kendi devletlerine sahip olamadıklarını, bunun da söz konusu ülkelerdeki Kürt milliyetçiliğini tetikleyerek ayrılıkçı hareketlere neden olduğunu” ifade etmektedir. Özellikle Türkiye temelinde bu sorunun çözümü için Türkiye'nin Atlantik Bloğu'ndan uzaklaşarak, içerisinde yaşayan tüm milletlere aynı hakları sunan Avrasyacılık projesi alanına dâhil olmasının gerekliliğine işaret etmektedir. Bkz. Alexander Dugin, “Kurdistan and the Greater Middle East”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/kurdistan-and-greater-middle-east> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

⁴⁹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, ss. 76-79. Özellikle Türkiye'nin Atlantikçi Bloktan uzaklaştırılması noktasında, RF'den S-400 Hava Savunma Sistemleri alımına ilişkin olarak Aleksandr Dugin'in 15 Temmuz 2019 tarihinde *Independent Türkçe* adlı websitesine verdiği mülakatta son derece ilginç ifadeler yer almaktadır. Sunucunun “Türkiye, Rusya'dan S-400 hava savunma sistemi aldı. ABD ve NATO'nun tepkisi ortada. Türkiye'ye yönelik ekonomik yaptırımlardan söz ediliyor. Batı'da bazı yorumcular Türkiye'nin eksen değiştirdiği kanaatinde. Siz tüm bu gelişmelere nasıl bakıyorsunuz?” sorusuna Dugin “Bence şimdi Türkiye'nin NATO üyeliğinin sorgulanması gereken bir zamandır. Ne zaman olur bilemem ama bu olacak. Açıkçası II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin NATO'ya katılması, Sovyetler tehdidi gerekçesiyle katılması öyle ya da böyle stratejik bir mantık çerçevesinde açıklanabilecek bir durumdu. Fakat Türkiye güvenliğine bugün tehdidi oluşturan ABD'nin kendisi. Rusya bir tehdit değil. Rusya tarafsız ya da dost ülke. ABD ise Türkiye için teorik anlamda artık düşmanca tutum sergileyen ülke sınıfında. Dolayısıyla artık NATO'nun bir parçası olmak Türkiye'nin egemenliği için bir nevi intihardır. Dolayısıyla Rusya tek alternatiftir. Rusya'nın S-400 gibi stratejik silahları tek alternatiftir. Türkiye açısından S-400'lerin seçimi de rasyonel bir seçimdir. Türkiye'nin savunmasını bağımsızlaştırması ve NATO'dan çıkması sadece bir zaman meselesidir. Ne zaman olacağını elbette söyleyemem. Ama bunun mantıklı olan şey olduğunu söyleyebiliriz. Biz Türkiye'de ABD egemenliğine

Bu çerçevede, Türkiye'nin önerdiği jeopolitik modelin, Batı dünyasına ve ateist, tek-dünyacı medeniyete entegre olmak manasına geldiğini ifade eden Dugin, buna rağmen Avrupa'ya girmeye can atan Türkiye'nin Avrupa Büyük Alanı'nın gerçek üyesi olarak değil, hâlen ABD'nin "siyasi-ideolojik" kolonisi olarak kaldığını belirtmektedir. Bu nedenle "yakın çevre" ülkeleri olarak tabir ettiği ülkelerin Türkiye'ye yönelmelerinin onların Avrasya'nın doğu kıtasal kütlesi ile tek-dünyacı oyuncak yönetimlerini devirmeye çalışan patlamaya hazır Arap dünyası arasında "tampon kordonu" ve "sömürgeci arayüz" sıfatı ile tek dünyacı projeye entegre olmak anlamına geleceğini belirterek bu nedenle Türkiye'nin söz konusu ülkeler için iyi bir örnek olmadığını iddia etmektedir. Bu çerçevede, "Türkiye'nin yolu, Atlantikçi süper devlete hizmet etme ve 'dünya hükümeti'nin kontrolündeki tekdünyacı küresel Büyük Alan modelini kabul etmektir" demektedir. Türkiye tarafından oynanan Pan-Türkizm kartının görünüşte geleneksel karakterli olduğuna da itiraz edilebileceğini iddia eden Dugin, yine de "Yakutistan'dan Saraybosna'ya Büyük Türkiye" projelerinin gerçekten faal şekilde Türkiye'nin propagandasıyla hazırlandığına da işaret etmektedir. Ancak günümüz Türkiyesinin siyasi, ideolojik ve ekonomik rotasının radikal bir şekilde değişmesi halinde bu projelerin ciddiyet kazanabileceğini iddia ederek bir bakıma Atlantikçi politikalarla Türkiye'nin hedeflerine ulaşamayacağını da dile getirmektedir.⁵⁰

Diğer taraftan, 2017 yılında yayınlanan *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya* adlı kitabında ise özellikle 2000'li yıllardan itibaren dünya

karşıyız. Biz Rusya'nın başka ülkeler üstündeki egemenliğine de karşıyız. Çok kutuplu dünyada bu böyledir. Bizim silahımız Türkiye'yi Batı kontrolünden kurtaracaktır." cevabını vererek, Türkiye'nin Atlantik karşıtı bir politikaya yönlendirilmesi ve RF'nin tarafına çekilmesi niyetini açıkça destekleyen açıklamada bulunduğu söylenebilir. Bkz. Dora Mengüç, "Rus siyaset bilimci Dugin: ABD yönetimi içinde görüş ayrılığı olmasına rağmen 15 Temmuz'un ardında CIA vardı", *Independent Türkçe*, <https://www.independentturkish.com/node/51546/haber/rus-siyaset-bilimci-dugin-abd-y%C3%B6netimi-i%C3%A7inde-g%C3%B6r%C5%9F-ayr%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1-olmas%C4%B1na-ra%C4%9Fmen-15> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

⁵⁰ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, s. 216.

jeopolitiğinde meydana gelen gelişmelerin Türkiye'nin jeopolitik bakış açısında da önemli değişiklikler meydana getirdiğini ifade eden Dugin, bu değişikliği temelde üç ana nedene bağlamaktadır.

Dugin'e göre, bu nedenlerden ilki, özellikle radikal dini temelli terörün yükselmesiyle birlikte, Rusya'nın en azından dış politika açısından ABD Atlantikçiliğinin baş düşmanı olmaktan çıkması nedeniyle, Türkiye'nin de Kafkasya'da, Orta Asya'da ve doğrudan RF alanındaki Rus karşıtı fonksiyonunun güncelliğini kaybetmesidir. Dugin bu duruma örnek olarak gerek Türkiye'de, gerekse Sovyet sonrası coğrafyada aniden Pan-Türkçülük projelerine olan ilginin yok olmasını göstermektedir. Bunun bir diğer nedeni olarak da, artık hem Batı'nın Avrupa ve ABD olarak parçalanmış olmasını, hem de ırk prensibi esasındaki herhangi bir entegrasyon sürecine dünya tarafından sıcak bakılmamasını göstermektedir. Bu nedenle Pan-Türkçü entegrasyon projelerinin Ankara tarafından da terk edildiğini ve böylelikle de Rus-Türk ilişkilerinin olumlu yönde gelişmesinin önündeki en önemli engellerden birinin kalktığını iddia etmektedir.

İkinci neden olarak, Dugin, Türkiye'nin tek kutuplu dünya ve küreselleşmeye duyduğu tepkiye işaret etmektedir. Dugin mevcut şartlar altında Türkiye'nin ABD'nin başını çektiği küreselleşmeden ve dolaylı olarak da Atlantikçi politikalardan tedirgin olduğunu ifade etmektedir. Türkiye'nin temelini devlet kavramının mutlaklaştırılmasına dayandığını belirtmekte ve Atatürk'ten sonra bile Türkiye'nin, bir ulus-devlet olarak Türkler için çok önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Bu mutlaklığın 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Atlantikçilik üzerine oturtulduğuna işaret eden Dugin, ancak birdenbire okyanus ötesinde bulunan ana müttefik ve patron ABD'nin ya devlet egemenliğinin sınırlandırılacağını ya da iptal edileceğini ilan ederek, Türklerin kutsalına yöneldiğine işaret etmektedir. Ayrıca bu durumun sözde de kalmadığını ABD'nin bu politikalarını stratejik alanda baskı yaparak, Türkiye için tamamen elverişsiz olan Irak'a karşı savaş gibi bölgesel çatışmalara aktif veya pasif bir şekilde Türkiye'yi de karıştırmaya

çalışarak, finans sisteminin çöküşünü tetikleyip ülke ekonomisini çöktürmeye çabalayarak, AB ile birlikte Kuzey Kıbrıs konusunda baskı yaparak ve darbe girişimine destek vererek⁵¹ fiiliyata döktüğünü de öne sürmektedir. Bu nedenle daha önce pragmatik olarak Türk devletini destekleyen Atlantikçiliğin, 1990'lı yılların ortasından itibaren değiştiğini ve Türk devletine zarar vermeye başladığını iddia etmektedir.

Bu değişiklikte rol oynayan üçüncü ve son neden ise, Dugin'e göre, İslam'dır. İslam faktörünün yeniden önem kazandığını ifade eden Dugin, İslam'ın esasen Türk özgünlüğünün ayrılmaz bir parçası olduğunu da belirtmektedir. Ancak Dugin laik bir devlet olan Türkiye'de, dini çevrelerin, laiklik ve modernizasyon ilkeleriyle çizilen sınırlar içinde tartışmasız şekilde kalmalarının, siyasi alandaysa kesin olarak belirlenmiş kurallara göre hareket etmelerinin sıkı sıkıya tembihlendiğini iddia etmektedir. Bu çerçevede, Arap dünyasında ve İran'da İslam'ın işlevi Türkiye'den son derece farklı olduğu için Türkiye'nin İslam dünyasının iç işlerine karışmasının, mevcut zayıf ve gevşek olan dengenin daha da bozulmasına neden olacağına işaret etmektedir. Ayrıca radikal İslam'ın Türkiye'nin de en önemli düşmanı olduğuna dikkat çeken Dugin, Türkiye'yi yönetenlerin de bu tehdidin artmasının devletin zayıflamasına neden olabileceğini ifade ettiklerine dikkat çekmektedir. Dugin, Türk elitlerinin de bu durumun farkına vararak, 1990'lı yıllarda Çeçen Savaşı'nda da olduğu gibi Rus coğrafyasında radikal İslami akımların desteklenmesinin, söz konusu akımların ülke içerisinde de güç kazanmasına neden olması dolayısıyla, Türkiye'nin de doğrudan zayıflaması manasına geleceğini kavradıklarını iddia etmektedir.

Dugin, yukarıda bahsi geçen nedenlerle 21. yüzyıl başlangıcından itibaren Türkiye'nin jeopolitik rotasının ciddi bir şekilde değişmeye

⁵¹ Dugin'in "15 Temmuz darbe girişimine ABD'nin desteğine" ilişkin görüşleri hakkında daha fazla bilgi için bkz. Alexander Dugin, "15 Temmuz'u CIA'ci Güçler Gerçekleştirdi", *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/tr/article/15-temmuzu-ciaci-gucler-gerceklestirdi> (Erişim Tarihi: 29.07.2019). ve Alexander Dugin, "15 Temmuz'da Kahraman Lider ve Kahraman Türk Halkı Kazandı", *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/tr/article/15-temmuzda-kahraman-lider-ve-kahraman-turk-halki-kazandi> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

başladığını ifade etmektedir. Bu nedenle 20. yüzyılın 1950'li yıllarında yapılmış olan jeopolitik seçimin yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacının hâsıl olduğuna işaret eden Dugin, bu gözden geçirmenin sadece Türk politik elitlerince değil, geniş toplumsal ve siyasi güçlerce de gerçekleştirildiğine dikkat çekerek, ülkede bu hususta toptan bir uyanış olduğunu ima etmektedir. Dugin, Türkiye'nin günümüzde NATO ve Washington'a yönelmesinin artık cevaplar yerine daha fazla sorulara neden olduğunu ifade etmektedir.⁵² Bu nedenle henüz ülkede kesin bir seçime gidilme de, son beş yıl içerisinde Türkiye'nin Sovyet sonrası coğrafyadaki Atlantikçi etkinliğini kısıtladığının saptanabileceğine işaret etmektedir.⁵³

Bu politika değişikliği dolayısıyla 1997 yılında kaleme aldığı *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* adlı kitabında Türkiye'ye yönelik hasmane söylemlerinin değiştiğine dikkat çekmekte olan Dugin, bu çerçevede *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya* adlı kitabında, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* adlı kitabına işaret ederek, Türkiye'ye bakışındaki değişikliği şu şekilde açıklamaktadır:

“Siyasi ve tarihi konjenktüre zaten bağlı olmayan değişmez jeopolitik ilkelerin anlatılmasıyla birlikte bu kitap, bazı pratik tavsiyeler de içeriyordu. (...) Kitabımda, Türkiye'ye yönelik olarak söylediğim, bazı aşırı sert sözler, Türkiye'nin “bölünecek ülke” (...) olarak kabul edilmesi, aslında yukarıda tarif ettiğim durumların hesaba katılması halinde anlaşılır. Benim için bu pozisyon, savunma jeopolitiği pozisyonuydu.

⁵² Bu noktada Dugin 2015 yılında bir Rus uçağının Türkiye tarafından düşürülmesinin ardından 2016 yılında Türkiye'nin Rusya ile ilişkilerini yeniden yumuşatma çabalarına ilişkin olarak verdiği bir mülakatta, “Rusya ile Türkiye'nin ilişkilerinin yeniden eski haline alabilmesi için Türk tarafından gelecek özrün son derece önemli olduğunu, ancak yeterli olmadığını” ifade ederek, “Türkiye'den NATO'dan çıkmak ve Batı taraftarı ve Atlantikçi bir çizgiden uzaklaşarak tamamen farklı olan Avrasyacı bir yönelimi benimsemek gibi mantıklı adımlar atmasının beklendiğini de” ifade etmiştir. Bkz. Alexander Dugin, “Erdogan Must Change His Geopolitical Orientation”, *Katehon*, <https://katehon.com/article/erdogan-must-change-his-geopolitical-orientation> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

⁵³ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, ss. 156-158.

Bunun hedefi, ülkenin siyasi ve askeri yönetiminin, yani “karar mercii”nde bulunanların dikkatlerini ve güçlerini, Atlantikçilerin değişik taktiklerine karşı seferber etmektir. Ancak bu kitabın yazılışından Türkçeye tercüme edilmesine kadar 10 yıl geçmiştir. Jeopolitik bakımdan bu 10 yıl çok önemlidir. Bu arada bazı pozisyonlarda önemli değişiklikler olmuştur. Ve bu konu için daha detaylı yorumlara ihtiyaç vardır.”⁵⁴

Ancak, Dugin’in de belirttiği üzere, tarihsel süreç içerisinde devletlerin birbirlerine bakışını etkileyecek bazı değişiklikler meydana gelse de, esasen devletlerarasındaki jeopolitik değerlendirmelerde önemli değişiklik olmamaktadır. Dugin bu durumu, tezini dayandırdığı “kara” ile “deniz” güçleri arasındaki kadim zıtlıkta ortaya koymaktadır. Dugin, “Mackinder’in çok açık bir şekilde belirttiği temel jeopolitik süreç, (...) karasal, kıtasal güçlerin (...) adavari, deniz güçlerine karşı mücadelesinden ibarettir. Bu, Roma’nın Kartaca’ya, Sparta’nın Atina’ya, İngiltere’nin Almanya’ya vs. ezeli muhalifliğidir. (...) Jeopolitik bilimine göre, deniz-kara, plütokrasi-ideokrasi, tüccarlar medeniyeti-kahramanlar medeniyetinin (...) kadim zıtlığı, Soğuk Savaş’ta ifadesini buldu” cümlesiyle, devletler arasındaki temel jeopolitik zıtlıkların ortadan kalkmayacağını açık şekilde kendisi de ortaya koymaktadır.⁵⁵ Ayrıca bu hususta Türkiye’nin yönünü Atlantikçi kutuptan Avrasyacı kutba dönmesine ilişkin olarak *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya* adlı kitabında, böyle bir dönüş için Türkiye’de bir devrime ve mevcut jeopolitik politikalarından keskin bir dönüşe ihtiyaç duyulduğunu ve böyle bir dönüş mümkün olsa da, yakın bir gelecekte beklemediğini de dile getirmektedir.⁵⁶

Diğer taraftan coğrafi faktörlerin politik faaliyet üzerindeki etkisinin incelenmesi olarak tanımlanabilecek olan jeopolitiğin, dış politika ile fiziki çevre arasındaki ilişkileri düzenleyen, belirli bir

⁵⁴ Dugin, *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya*, s. 151.

⁵⁵ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, s. 51.

⁵⁶ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, s. 216.

bölgedeki devletler arasındaki ilişkiler ile doğal kaynakların dağılımını içeren bir kavram olduğu söylenebilir.⁵⁷ Bu çerçevede jeopolitiğin temel unsuru olan devletlerin coğrafi özelliklerinin nispeten değişmez ve değişmeyen nitelikte olması dolayısıyla, coğrafi taleplerin yüzyıllar boyunca aynı kalacağı ve diğerleri ile çatışma istemeyen mutlu devletlerin olduğu bir dünyaya ulaşamayacağından hareketle, bu coğrafi taleplerin anlaşmazlıklara temel teşkil etmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle, bir devletin coğrafyası, politikayı uygulayan insan tarafından göz ardı edilemez. Toprağa dayalı temel, geçmişte politikacılar tarafından uygulandığı gibi gelecekte de uygulanmaya devam edecektir. Bu nedenle ulusal politikanın belirlenmesinde, kalıcı olduğundan en temel faktör coğrafyadır. Devlet bakanları gelir gider, diktatörler bile ölür, ama bir devletin bulunduğu coğrafyanın özellikleri baki kalır. Bu çerçevede Spykman, “Rus Çarı I. Alexander, tüm Rusya’nın, basit bir Komünist Parti üyesi Stalin’e ve hatta eski bir KGB ajanı Putin’e, sadece gücünü değil, bitmeyen sıcak denizlere ulaşma mücadelesini de miras bırakmıştır denilebilir”⁵⁸ ifadesiyle, esasen Türkler ile Ruslar arasındaki en önemli jeopolitik rekabet noktalarından birine de işaret etmektedir.

Ayrıca Dugin, kurulacak Avrasya İmparatorluğu’nun merkezi olma rolünü biçtiği ve Avrasya’nın kuzey ve doğu bölgelerinden sorumlu olduğunu belirttiği Rus İmparatorluğu toprakları üzerinde yaşayan milletlerin çok-etnisiteli bir yapıya sahip olması nedeniyle merkez topraklarda yaşayan “Rus halkı”nın hiçbir zaman mono-etnik ve tek ırklı bir devlet olmayacağını⁵⁹ dile getirmektedir. Böylelikle Dugin de, kendisindeki önceki Avrasyacılar gibi,⁶⁰ pragmatik bakış

⁵⁷ Gareth Winrow, “Geopolitics and Energy Security in the Wider Black Sea Region”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt:7/Sayı: 2, 2007, s. 218. Ayrıntılı bilgi için bkz. Selim Kurt, *Geniş Karadeniz Bölgesindeki Çatışma Noktaları*, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2017, s. 21.

⁵⁸ Nicholas J. Spykman, “Dış Politika ve Coğrafya, I-II”, *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler* içinde (3-43), çev. Aşkın İnci Sökmen, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, 2013, s. 4.

⁵⁹ Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, s. 28.

⁶⁰ Özellikle Klasik Avrasyacıardan Trubetskoi, Avrasya coğrafyasında Rus-Türk

açısıyla, bu coğrafyada Türklerin önemli bir yekûn teşkil etmesi nedeniyle, kurulacak bir devletin Rus-Türk etnisiteye dayanacağını kabul etmektedir. Ancak bu noktada gerek Türk dünyasında, gerekse Türkiye’de kuvvetli temellere sahip olan Pan-Türkizm akımlarının Avrasya İmparatorluğu’nun merkezi olarak gördüğü Rus İmparatorluğu’nun yerleşik olduğu ana sahayı hedef alması dolayısıyla Dugin, yine pragmatik şekilde, Türk tehdidine de dikkat çekmektedir.

Bu nedenle gerek sıcak denizlere çıkışın yolu üzerinde bulunan, gerekse akrabalık ilişkileri dolayısıyla Avrasya İmparatorluğu projesini başarısızlığa uğratma imkânına sahip olan Türkiye’nin mevcut coğrafyası değişmeden Türkiye ile Rusya arasındaki jeopolitik mücadelenin de bitmesi mümkün gözükmemektedir. Bu husus göz önünde bulundurulduğunda, her ne kadar *İnsanlığın Ön Cephesi Avrasya* adlı kitabında konjonktürel yakınlaşma dolayısıyla düzeltmeye gitse de, Dugin’in *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* adlı kitabında yer alan Türkiye’ye ilişkin görüşlerinin hâen geçerliliğini koruduğu ve gelecekte de korumaya devam edeceği söylenebilir.

Sonuç

Rus siyasal hayatında kriz dönemlerinde bir kurtarıcı olarak ön plana çıkan Avrasyacılık anlayışı, SSCB’nin yıkılma emareleri verdiği 1980’li yılların sonlarından itibaren yeniden önem kazanmaya başlamıştır. Bu dönemde Yeni Avrasyacılık olarak adlandırılmaya başlanan söz konusu teorik perspektif, büyük ölçüde 1920’li yıllarda beliren Klasik Avrasyacılığın dönemin koşullarına göre yeniden yorumlanmasına dayanmaktadır. Bu çerçevede 1997 yılında kaleme

kardeşliğine dikkat çekmektedir. Trubetskoi sadece kültürel özellikler açısından değil, antropolojik-ırksal açıdan da, Rusya’nın Avrasyalı olduğunu, Avrupalı ya da Slav olmadığını iddia etmektedir. Türk kanının Ugro-Finn ve Slav kanı gibi Rusların damarlarına karıştığını belirterek, Rusların kardeşlerinin sadece Slavlar değil, Turanlılar olduğunun unutulduğunu gözlemlediğini de ifade etmektedir. Bkz. Mark Bassin, “Classical Eurasianism and The Geopolitics of Russian Identity”, http://cesran.org/Dosyalar/MAKALELER/MARK_BASSIN_CLASSICAL_EURASIANISM_AND_THE_GEOPOLITICS_OF_RUSSIAN_IDENTITY.pdf (Erişim Tarihi: 03.01.2019).

aldığı *Rus Jeopolitiği* adlı eserinde Yeni Avrasyacılığı sistematik bir düşünce yapısı haline getiren ve Rus politik seçkinleri ile yakın ilişkileri bulunan Aleksandr Dugin, tüm dünyada Avrasyacılık ile özdeşleştirilmeye başlanmıştır.

Dugin'in Avrasyacılık düşüncesi de büyük ölçüde Mackinder'den ödünç aldığı "kara" ile "deniz" güçleri arasındaki zıtlığa dayanmaktadır. Söz konusu zıtlığın günümüzde ABD-RF rekabetinde vücut bulduğunu iddia eden Dugin, bu mücadelede Rus tarafının ABD'ye üstünlük kurabilmesi için alt imparatorluklardan oluşan bir Avrasya İmparatorluğu'nun kurulmasının zaruretine işaret etmektedir. Bu imparatorluğun merkezde RF'nin liderliğinde Rus İmparatorluğu, Batı'da Almanya'nın liderliğinde Avrupa İmparatorluğu, Doğu'da Japonya'nın liderliğinde Pasifik İmparatorluğu, Güney'de ise İran'ın liderliğinde Orta Asya İmparatorluğu'ndan müteşekkil olduğunu ifade eden Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* adıyla Türkçe'ye de çevrilen kitabında Avrasya projesi çerçevesinde özellikle merkez bölge ile güneydeki Orta Asya İmparatorluğu çerçevesinde Türkiye'ye bakışını da ortaya koymaktadır.

Rusya'nın ülke içindeki ekonomik problemlerin yanı sıra, Çeçen sorunu nedeniyle zor günler yaşadığı bir dönemde yazılan bu kitapta, Türkiye, Dugin'in Avrasya bloğunun topyekûn düşmanı olarak tanımladığı ABD'nin başını çektiği Atlantikçiler ile yakın ilişkilerinin bulunması ve merkez ile Orta Asya bölgesinde yerleşik önemli sayıdaki Türk entisiteyi Pan-Türkizm akımıyla RF'den koparma yönünde adımlar attığına ilişkin Rusya'da güçlü bir inanın bulunması gibi nedenler dolayısıyla düşman ülkelerden biri olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede, Dugin, hiçbir surette Türkiye'nin Kafkaslar ile Orta Asya bölgesine yönelik taleplerinin kabul edilmemesini ve Türkiye'nin güneye itilmesini önermektedir.

Ancak özellikle 2003 yılından itibaren Türkiye'nin genel olarak Batı Bloğu ile ilişkilerinin bozulması ve Kafkaslar ve Orta Asya bölgesine yönelik ilgisinin de önemli oranda azalması gibi nedenlerle Dugin, ilk kitabındaki görüşlerinin aksine, Türkiye'nin Avrasyacılık projesi çerçevesinde iş birliği yapılabilecek olan ülke olduğu yönünde açıklamalarda bulunmaya başlamıştır. Hatta *İnsanlığın Ön Cephesi*:

Avrasya adlı kitabında, bir önceki kitabındaki değerlendirmelerin tamamen dönemin koşulları çerçevesinde jeopolitik saiklerle yapılmış değerlendirmeler olduğunu, ancak şartların değişmesiyle Türkiye'ye yönelik görüşlerinin de değiştiğini açık şekilde ifade etmektedir.

Bununla birlikte, zaman içerisinde uluslararası politikada meydana gelen dalgalanmalar ülkelerin birbirlerine yönelik politikalarında dönemsel değişikliklere neden olsa da, Dugin'in de defaten belirttiği üzere, temelde yatan jeopolitik bakış açısında önemli bir değişiklik meydana gelmemektedir. Bu çerçevede Türkiye, günümüzdeki gibi, Batı ile olan ilişkileri sorunlu olduğu,⁶¹ Orta Asya bölgesine yönelik Pan-Türkizm temelli bir bakışa açısına sahip bulunmadığı ve daha çok Orta Doğu (Suriye olayında görüldüğü üzere) yönelimli politikalar takip ettiği sürece RF'ye yönelik bir tehlike arz etmeyeceğinden, Türkiye-RF ilişkileri de büyük ölçüde sorunsuz olacaktır. Ancak Türkiye'nin coğrafi konumu değişmediği (sıcak denizlere açılan yolun üzerinde bulunması) ve Orta Asya bölgesindeki önemli sayıdaki Türk etnisite de varlığını koruduğu sürece, iki ülke arasındaki ilişkiler jeopolitik yasalar çerçevesinde şekillenmeye devam edeceğinden Dugin'in temelde Türkiye'yi Avrasyacılık projesine yönelik bir tehdit olarak görmeyi sürdüreceği söylenebilir.

⁶¹ Dugin, Suriye'nin Duma'da kimyasal silah kullandığı iddiaları üzerine Nisan 2018'de ABD, Fransa ve İngiltere'nin Suriye'ye hava harekâtı düzenlemesi nedeniyle yaptığı açıklamada, "Türk Dışişleri Bakanlığı'nın saldırıyı alkışladığını, 15 Temmuz darbe girişimine ilham veren medya kuruluşlarının ülkede Rusya karşıtı propaganda kampanyası başlattığını ve Türkiye'nin yeniden Batı ile Rusya arasında tereddütte düşerek Esad'ın devrilmesini talep etmeye başladığını" ifade etmekte; "Türkiye'nin Atlantik kanadına doğru attığı geri adımın, ülkedeki yeni bir darbe tehlikesini artırdığını" söyleyerek, "Rusya'nın, Türkiye'nin Afrin'e girmesine izin verdiğini, ancak Ankara'nın bu son tavrının, aynı Rus jetinin düşürülmesi gibi büyük bir nankörlük örneği olduğunu ve neticede Türkiye'nin, hem Avrasya, hem Atlantik cephesinde büyük bir güven kaybına uğradığını" dile getirerek, "Türkiye'nin sergilediği Atlantikçi tutumun sonuçlarıyla kısa sürede yüzleşeceğini" ifade etmiştir. Görüldüğü üzere, Dugin, bu açıklamasıyla Türkiye'nin Batılı bir duruş sergilemesinin Rusya tarafından düşmanca karşılanacağını açık bir şekilde dile getirmiştir. Bkz. Aleksandr Dugin, "Dugin'in Suriye'ye Son Saldırı Analizi", *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/tr/article/duginin-suriyeye-son-saldiri-analizi> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

Summary

The Eurasianism, which can be traced back to the 17th century, is essentially a product of the intellectual search of the Russians during the period of crises. In this context, it has come to the forefront twice in Russian political life, firstly during the dissolution of Russian Tsarism in 1920s and secondly upon to signs of disintegration of USSR at the end of the 1980s. Although the version called as Classical Eurasianism, that emerged in the 1920s, did not have a guiding role in the Russian political life; it was generally accepted that the version, which appeared in the late of 1980s and called as the New Eurasianism, gained a field of application, especially after Putin came to power in 2000.

The new Eurasianism version is largely associated with Aleksandr Dugin because of the facts that he systematically presented the post-Soviet Eurasianism and that he has a guiding role in Russian political life due to his proximity to the Russian political elites. Dugin's understanding of Eurasianism, manifested in the form of adaptation of the classical Eurasianist ideas to the current conditions, is largely based on the ancient contrast between the "land" and "sea" civilizations, which he borrowed from Mackinder. Dugin, who pointed out that this opposition is now come into the existence in competition between the USA and the Russian Federation, has argued that the ultimate goal of Russian Federation is the complete elimination of the Atlantic Bloc led by the USA.

In order to achieve this goal, Dugin claims that a Eurasian Empire, consisting of several sub-empires with the Russian Empire in the center, should be established. According to him, the components of this Eurasian Empire were the Empire of Europe under the leadership of Germany in the West, the Pacific Empire under the leadership of Japan in the East, and the Central Asian Empire under the leadership of Iran in the South. Describing the enemy countries in the name of "scapegoat" in the context of each sub-empire, Dugin has pointed out that Turkey is a "scapegoat" of the region of Central Asia Empire in his book, which translated to Turkish with the name of *Russian Geopolitics: The Eurasianist Approach*. As a reason of this situation, Dugin has pointed out that Turkey described as member of Atlantic block has ability to disintegrate the Eurasian Empire by exerting Pan-Turkist

policies on the Turkish people located areas, which constitute the most of Eurasian Empire.

However, he has claimed that Turkey has moved away from Atlantic Block as of 2003, due to several reasons, such as its disagreement with the USA on the issue of invasion of Iraq, its breakdown with the EU related to Cyprus issue, and finally its abandonment of Pan-Turkism oriented policies towards Central Asian region which he regarded as a threat to interest of Russia. Therefore, Dugin has ceased to describe Turkey as an enemy, and even began to describe it as a partner country, which could be cooperate in the context of Eurasianism project.

Nevertheless, it could be said that there is the geopolitical rivalry, which is evolving in historical process, between Russia Federation and Turkey, just as Dugin's pointing to the inevitability of the struggle between the Russia and the USA rooted in the geopolitical opposition between "land" and "sea" forces, which sat on the basis of Eurasianism principles of him. It could be said that this contrast has mostly originated both Turkey's proximity to Caucasus and Middle Asia regions, which were settled heavily by Turkish communities, and Turkey's position on Russia's exit way to the "hot waters", which is the most important goal of Russians in historical process. At this point, in addition to its drifting away from the Atlantic Block led by the USA, which was described as the most important enemy by Dugin, Turkey has also given up its Pan-Turkist policies towards Middle Asia region, which was described as central area of Eurasian Empire. These changes have cyclically carried Turkey to the "friend" position in the view of Dugin. However, if it takes steps contrary to the above-mentioned issues, this time, Turkey will be described as the "enemy" once again. Therefore, it could be said that the background of Dugin's negative assessments of Turkey depends on the geopolitical realities, which is based on Turkey-Russia Federation relations, and these geopolitical realities is not possible to change, since the geographies of these two countries cannot change. Therefore, it could be claimed that Dugin's negative assessments on Turkey are not changed and they are still valid.

Kaynakça
Kitaplar

- AKGÜL, Fatih, *Rusya ve Türkiye'de Avrasyacılık 1. Baskı*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- ÇEÇEN, Anıl, *Türkiye ve Avrasya 2. Baskı*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2015.
- DUGİN, Aleksandr, *İnsanlığın Öncephesi Avrasya 2. Baskı*, (çev. Erdem Ergen), Kaynak Yayınları, Ankara, 2017.
- DUGİN, Aleksandr, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım 9. Baskı*, (çev. Vügar İmanov), Küre Yayınları, İstanbul, 2014.
- ERDEM, Demirhan Fahri, *Dünya'da ve Türkiye'de Avrasya ve Avrasyacılık: Algılamalar Yaklaşımlar ve Stratejiler*, Barış Kitap, Ankara, 2016.
- İSMAYİLOV, Meşdi, *Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma Türkiye ve Rusya Örneği*, Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2011.
- İŞYAR, Ömer Göksel, *Avrasya ve Avrasyacılık 2. Baskı*, Dora Yayınları, Bursa, 2013.
- KURT, Selim, *Geniş Karadeniz Bölgesindeki Çatışma Noktaları*, Kriter Yayınevi, İstanbul, 2017.

Makaleler ve Kitap Bölümleri

- DUNLOP, John B., "Aleksandr Dugin's "Neo-Eurasian" Textbook and Dmitrii Trenin's Ambivalent Response", *Harvard Ukrainian Studies*, Cilt: 25/Sayı: 1/2, 2001.
- EROL, Mehmet Seyfettin, "Küresel Güç Mücadelesinde Avrasya Jeopolitiği ve Avrasyacılık Tartışmaları", İhsan Çomak, (ed.), *Rusya Stratejik Araştırmaları – 1* içinde (119-151), Tasam Yayınları, İstanbul, 2006.
- GAZİGİL, Orhan, "Rusya'da Avrasyacılık Düşüncesi ve Yeni Alternatif Arayışları", İhsan Çomak (ed.), *Rusya Stratejik Araştırmaları-1* içinde (101-119), Tasam Yayınları, İstanbul, 2006.
- PRYCE, Paul, "Putin's Third Term: The Triumph of Eurasianism?", *Romanian Journal of European Affairs*, Cilt: 13/Sayı: 1, 2013.
- SHLAPENTOKH, Dmitry V., "Eurasianism: Past and Present", *Communist and Post-Communist Studies*, Cilt: 30/Sayı: 2, 1997.
- SHLAPENTOKH, Dmitry V., "A Window on the Minds of the Russian Elite or an Intellectual Ploy?", *Studies in East European Thought*, Cilt: 59/Sayı: 3, 2007.
- SPYKMAN, Nicholas J., "Dış Politika ve Coğrafya, I-II", *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler* içinde (3-43), çev. Aşkın İnci Sökmen, Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, 2013.
- WEHRSCUTZ, Christian F., "Rus Fikriyatının Parçası Olarak Avrasyacılık", Erol Göka ve Murat Yılmaz, (der.), *Uygarlığın Yeni Yolu Avrasya*, Kızılelma Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- WINROW, Gareth, "Geopolitics and Energy Security in the Wider Black Sea Region", *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt: 7/Sayı: 2, 2007.

İnternet Kaynakları

- BASSİN, Mark, "Classical Eurasianism and The Geopolitics of Russian Identity", http://cesran.org/Dosyalar/MAKALELER/MARK_BASSIN_CLASSICAL_EURASIANISM_AND_THE_GEOPOLITICS_OF_RUSSIAN_IDENTITY.pdf (Erişim Tarihi: 03.01.2019).

DUGİN, Alexander, “15 Temmuz’da Kahraman Lider ve Kahraman Türk Halkı Kazandı”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/tr/article/15-temmuzda-kahraman-lider-ve-kahraman-turk-halki-kazandi> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “15 Temmuz’u CIA’ci Güçler Gerçekleştirdi”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/tr/article/15-temmuzu-ciaci-gucler-gerceklestirdi> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Aleksandr, “Dugin’in Suriye’ye Son Saldırı Analizi”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/tr/article/duginin-suriyeye-son-saldiri-analizi> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “Erdogan Must Change His Geopolitical Orientation”, *Katehon*, <https://katehon.com/article/erdogan-must-change-his-geopolitical-orientation> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “Halford Mackinder: The Geographical Pivot Of History”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/halford-mackinder-geographical-pivot-history> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “Kurdistan and the Greater Middle East”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/kurdistan-and-greater-middle-east> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “Multipolarity–The Definition and the Differentiation Between its Meanings”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/1290-multipolarity-the-definition-and-the-differentiation-between-its-meanings.html> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “Paradigm of the End”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/paradigm-end> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “Russia Continues The Byzantine Traditions”, *Katehon*, <https://katehon.com/directives/russia-continues-byzantine-traditions> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “Russian Easter”, *Katehon*, <https://katehon.com/article/russian-easter> (Erişim Tarihi: 19.07.2019).

DUGİN, Alexander, “Sixth Column”, *Katehon*, <https://www.geopolitica.ru/en/1318-sixth-column.html> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “The West and its Challenge. Part II”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/1118-the-west-and-its-challenge-part-ii.html> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “Towards a Multipolar Geopolitics (More On Distributed Heartland Concept)”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/towards-multipolar-geopolitics-more-distributed-heartland-concept> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “Turan: The Key to Understanding The Russian Logos”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/turan-key-understanding-russian-logos> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

DUGİN, Alexander, “We are the Church of the End Times”, *Geopolitica*, <https://www.geopolitica.ru/en/article/we-are-church-end-times> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

Dugin'in Avrasyacılık Anlayışında Türkiye'nin Yeri

MENGÜÇ, Dora, “Rus siyaset bilimci Dugin: ABD yönetimi içinde görüş ayrılığı olmasına rağmen 15 Temmuz’un ardında CIA vardı”, *Independent Türkçe*, <https://www.independentturkish.com/node/51546/haber/rus-siyaset-bilimci-dugin-abd-y%C3%B6netimi-i%C3%A7inde-g%C3%B6r%C3%BC%C5%9F-ayr%C4%B1%C4%B1%C4%9F-olmas%C4%B1na-ra%C4%9Fmen-15> (Erişim Tarihi: 29.07.2019).

Kafkassam, “Aleksandır Dugin Gerçekten Putin’in Danışmanı mıdır?”, <http://www.kafkassam.com/aleksandır-dugin-gerçekten-putinin-danışmanı-midir.html> (Erişim Tarihi: 08.10.2017).

Türk Dil Kurumu, “Büyük Türkçe Sözlük”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5c31070ddeac20.09074203 (Erişim Tarihi: 28.12.2018).

467

Güvenlik
Stratejileri

Cilt: 15

Sayı: 31

Factors behind the Rise and Fall of Left-Wing Terrorism in Western Europe: The Cases of Rote Armee Fraktion and Brigade Rosse

469
Güvenlik
Stratejileri
Cilt: 15
Sayı: 31

Batı Avrupa'da Sol Tandanslı Terörizmin Yükselişinin
ve Düşüşünün Arkasındaki Faktörler:
Kızıl Ordu Fraksiyonu ve Kızıl Tugaylar Örnekleri

Göktuğ SÖNMEZ*

Abstract

The article discusses the rise and fall of the two famous left-wing terrorist groups, namely Rote Armee Fraktion and Brigade Rosse. After a brief discussion about left-wing extremism, following sections will focus on each group in more detail. After these sections, an analysis of commonalities and differences about their rise and fall will be presented. It is expected that a causal mechanism will be fleshed out not only regarding left-wing terrorist groups but also terrorist groups all around the world regardless of their particular mind-set, which can both open up space for future research and help devising more effective counter-terrorism strategies.

Keywords: Rote Armee Fraktion, Brigade Rosse, extreme-left terrorism, Stasi, KGB.

* Ph.D., Assistant Professor, Konya Necmettin Erbakan University, Department of International Relations; Director, Centre for Middle Eastern Strategic Studies, Security Studies, e-mail: goktugsonmez@gmail.com.

Öz

Bu makale öne çıkan iki aşırı sol terörist grubu, Kızıl Ordu Fraksiyonu (Red Armee Fraktion-RAF) ve Kızıl Tugaylar (Brigate Rosse-BR) yapılanmalarını ele almaktadır. Aşırı sol terörizme dair kısa bir tartışmayı takip edecek bölümler bu grupların her birini daha detaylı biçimde ele alacaktır. İki grubun da bu biçimde detaylı olarak ele alınmasından sonra, bu grupların yükseliş ve düşüşlerine dair ortak özellikler ve farklar tartışılacaktır. Böylelikle yalnızca sol terörist gruplara değil, dünya üzerinde hangi fikri zeminde hareket ederse etsin farklı terörist gruplara dair de bir nedenselliğin ortaya çıkarılması umulmaktadır. Bu nedensellikten hareketle bu çalışmanın gelecek çalışmalara kapı açması ve daha etkili terörlü mücadele stratejilerinin tasarlanmasına yardımcı olması arzu edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rote Armee Fraktion, Brigade Rosse, aşırı sol terörizm, Stasi, KGB.

Introduction

Especially in the last two decades or so, unsurprisingly quite related to the rise of Al-Qaeda and similar groups in various regions including arguably even more famous ISIS, radicalization and violent extremism that lead to terrorism (VERLT) have been increasingly attributed to the groups acting on a particular religious discourse. However, during the whole historical journey of these phenomena since the Zealots of the 1st century, various cognitive and ideological bases of both radicalization and violent extremism have been existed and the 20th century was not an exception in that respect. These bases or motivations included extreme-left and far-right ideologies, anarchism, as well as many different religious backgrounds from Judaism to Christianity, and from Islam to Buddhism. Probably more obvious than any era, contemporary terrorism and radicalization-related research also point to an important fact which is the close relationship among different forms of radicalization and terrorism and the vicious circle stemming from the process of one group's actions and discourse feeding, inflaming, and even directing one another's actions and discourse. Within this context of various "faces" of terrorism, this article provides

an analysis of two famous embodiments of extreme left-wing terrorism in Western Europe. After offering a brief background on Rote Armee Fraktion (RAF) and Brigade Rosse, will discuss how and why they failed and what lessons can be derived from these two cases. Among various extreme-left groups, due to the number of attacks as well as their capabilities of carrying out spectacular attacks targeting mid-to-high level public officials, politicians and businessmen and the significant impact on the psychology of their societies compared to other groups with similar ideological discourses in several other European countries such as Belgium and France, the two groups are selected, namely Red Army Faction or Baader-Meinhof Gang in West Germany and Red Brigades (Brigate Rosse) in Italy.

Extreme-left wing radical movements, not much different from far right radical movements, are “marked by zeal, hostility to prevailing institutions, and unyielding intolerance towards ideas and beliefs they consider inimical”. The difference stems from how they portray their “enemy” and which characteristics they attribute to it. More specifically, they believe that people are trapped and enslaved by imperialist and profit-seeking capitalist forces and therefore, they need to attain a right form of consciousness, which would, in turn, pave the way for their liberation and emancipation from these “chains”. In order to provide people with this “true consciousness” and destroy the established imperialist and/or capitalist forces, once they choose violence as a means, they resort to the use of “bombings, hijackings, kidnappings, assassinations, robberies and random destruction” as some key tactics employed by them, again similar to almost all other forms of violent extremist groups.¹ Therefore, whereas their trajectory is quite similar to different groups and indeed many drivers, pushing these people to carry out violent acts resonates with the existing literature on radicalization and violent extremism in general; their certain ideological

¹ Herbert McClosky and Dennis Chong, “Similarities and Differences between Left-Wing and Right-Wing Radicals”, *British Journal of Political Science*, Vol. 15, No. 3 (Jul., 1985), pp. 329-363, p. 332-340.

beliefs and positioning distinguish such groups from other groups acting on different value systems.

As Claude Lévi-Strauss states, “Dates may not be the whole of history, nor what is most interesting about it, but they are its *sine qua non*, for history's entire originality and distinctive nature lie in apprehending the relation between *before* and *after*”.² Thus, similarities in term of these groups’ rise and fall would provide an important component of the general causal mechanism of how and why terrorist groups can reach their peak point in terms of their attacks and experience demise, split, and dissolution. The particular role played by outside support and backing will also be highlighted with the transboundary links these groups enjoyed, which can shed light on how to counter the groups enjoying similar and/or different forms of external encouragement and logistical and operational support. In that respect, it should be noted that the rise of extreme-left wing terrorism and the USSR’s adoption of a more active approach about the “covert operations” in Western Europe after the removal of Khrushchev in 1964 seems far from coincidental as will be seen in the links between the Stasi (and therefore KGB as the link between the two will also be discussed) and such groups.

1. Ex-Nazis in the Establishment, Stasi Link, and Red Terror in West Germany: Rote Armee Fraktion/ Red Army Faction (Baader-Meinhof Gang)

The extreme-left group is known as Red Army Faction (RAF) and Baader-Meinhof Gang depending on one’s ideological approach as well as geographical differences and unsurprisingly, “the gang” labeling has a clear pejorative notion. The group emerged as a radical student movement, enjoying the support and participation of middle-class youth as well as labors. Its positioning against the West German establishment was critical about the establishment’s close link with the Nazi past, which provided ex-Nazis with influential positions. The

² Claude Lévi-Strauss, *The Savage Mind*, Chicago: The University of Chicago Press, 1966, p. 258.

argument follows that the new establishment, without abandoning the Nazi roots, acts as an imperialist and brutally capitalist state mechanism which resorts violence against any oppositional attempt. At the time, it was also to the irritation of many people that there were ex-Nazis in this new establishment and thus, the criticisms about Germany's failure to "face its past" were far from absent, helping the group to garner public support. Therefore, the group primarily targeted the West German elite. Besides, since NATO and the new bloc-based positioning of the West German establishment are to be blamed for the emergence of this "imperialist-capitalist" mechanism, in time, the US military personnel in the country is gradually seen as targets, too.

In terms of the group's emergence as well as radicalization processes of its leadership, the year 1967 was a critical juncture. Andreas Baader, after the murder of a youngster that year, namely Benno Ohnesorg, by the police when the Iranian Shah visited the country, interpreted the incident as a showcase of the similarity between the level of the ruthlessness of Nazi Germany and the West German establishment of that time. It is striking that in 2009, it was revealed that the police officer, Karl-Heinz Kurras, who killed Ohnesorg was a double agent working for the Stasi.³ Stemming from this conclusion, Baader adopted violence as a key method in order to directly fight the regime and in that regard; first, he detonated homemade bombs in two department stores in Frankfurt.

The group "stressed the importance of violence as a simultaneous act of emancipation". In light of this information, the group made use of different terror tactics such as hijacking, kidnapping, robbery, bombings, and assassinations. According to the group, violating norms and values can challenge "Germans' traditional 'habit of obedience'"⁴ which acts

³ Tristana Moore, "The shot that changed Germany", *BBC*, 6/6/2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8085399.stm>, (Date of Access: 27.02.2018).

⁴ Karrin Hanshew, "Daring More Democracy? Internal Security and the Social Democratic Fight against West German Terrorism", *Central European History*, Vol. 43, No. 1 (March 2010), pp. 117-147, p. 117.

as the social basis of Germany's journey towards fascism once again. Within this context, especially after the group burned department stores, Kommune 1's leaflets have somehow played the role of a propaganda tool, or at least as a means to raise awareness for the group due to close links between the group or its leading cadre and Kommune 1 even though whether this was part of Kommune 1's trajectory of political aims is debatable. The attacks, as well as the idea of an anarchist insurgency, was somehow praised in these leaflets following the attacks,⁵ pointing out once again the important link between radicalization, violent extremism, and mass communication regardless of its form available at a certain period of time. After the bombings, which significantly increased the publicity and visibility of the group, Baader was captured and then imprisoned. Following this, the key development engendered the label "Baader-Meinhof gang" took place. Ulrike Meinhof, a journalist with clear extreme-left tendencies, helped Baader's escape from the prison while Baader was on a library visit.

In 1971, the group published its manifesto, *The Urban Guerilla Concept*. It was also the year when a public poll with striking results was carried out by the Allensbacher Institute of Public Opinion. According to this poll, among one thousand respondents, around 25 percent West Germans under age of thirty was feeling "a certain amount of sympathy for the Red Army Faction" whereas ten percent of North Germans and five percent of all correspondents stated that they would provide shelter for wanted figures.⁶ Such figures are a clear showcase of the public support RAF enjoyed at the time. After some key figures including Baader and Meinhof were captured in 1972, in order to see their leaders released, militants stepped up their efforts by carrying out more effective and sensational violent acts. Following their capture, the second generation of RAF members and leaders emerged, carrying

⁵ Charity Scribner, "Buildings on Fire: The Situationist International and the Red Army Faction", *Grey Room*, No. 26 (Winter, 2007), pp. 30-55, p.35.

⁶ Stefan Aust, *Baader-Meinhof: The Inside Story of the RAF*, Trans. Anthea Bell, New York: Oxford UP, 2009, p. 119.

out attacks after 1972. Some of this second generation members even went abroad to get training, for instance, in the camps of Popular Front for the Liberation of Palestine –which has close relations with not only RAF but also the Red Army of Japan– as well as in South Yemen.

Here, it is important to note that the Yemeni intelligence service was trained by the East Germans at the time, and the East German Ministry of State Security was fully aware of RAF members' travels.⁷ The link between RAF and the Arab Peninsula including weapons transfers especially through three international airports of Baghdad, Aden, and Damascus is also noteworthy in that regard since the airport security units were trained by the Stasi, which is accused of allowing RAF militants carry weapons freely through customs checkpoints. The then chief of foreign operations of the Stasi, and a close friend of Yuri Andropov, a quite famous and even as some accounts argue, “legendary” spymaster General Markus Wolf himself later admitted that as a “charitable work”, in order to “reintegrate” former terrorists, the Stasi, as part of its mission to combat terrorism, aided these militants. Considering the KGB had a permanent liaison officer at every command level of the Stasi, this link also points out to an indirect link between RAF and KGB.⁸ Based on a quite close relationship between the Stasi and KGB, therefore, rather than a bilateral relationship only between RAF and the Stasi, the existence of triangular structure seems in place.

With the efforts of RAF defense attorneys or “Red Lawyers”, the first generation could succeed in disseminating their message to the group's sympathizers outside prisons to go underground and form smaller groups. Following this organizational evolution coupled with the smaller group's grievance about their leaders' imprisonment, while trials are going on, in 1975, they seized the German Embassy in Sweden and killed two attachés in response to Helmut Schmidt's refusal to accept

⁷ Aust, *Baader-Meinhof: The Inside Story of the RAF*, p. 269-271.

⁸ Jeffrey Steinberg, “Arrests prove Stasi-KGB control of Baader-Meinhof terrorists”, *EIR* 17(27), June 29, 1990, pp. 41-42.

the kidnapers' demands. In 1976, Meinhof, who had written that "suicide is the last act of rebellion" months prior to the incident,⁹ was found dead in his cell, hanged himself with a rope made of the towels. Then came the peak point of RAF attacks in 1977, the year, which is called as the "German Autumn" with the attacks in the forms of hijacking, kidnapping, murder, and stricter measures adopted by the state in response. In 1977, the group killed the chief public prosecutor and head of Dresdner Bank, abducted Hanns-Martin Schleyer, head of the German Association of Employers and a former member of the Nazi party, and hijacked a plane.¹⁰ Following the failed hijacking, which brought no outcome but rather a disgrace to the group along with the controversial deaths of the first generation RAF leadership, the group, in response to their failed efforts to see their leadership released in return for releasing him, murdered Schleyer with a statement ending "The fight has only just begun. Freedom through the armed anti-imperialist struggle" released afterwards.¹¹ Here, it is important to remember the head of the KGB's First Chief Directorate General Alexander Sakharovsky's statement in 1971 that airplane hijacking was indeed his "own intervention".¹²

Five days after the hijacking, following GSG9 unit's successful operation to the plane in Mogadishu, Baader, his girlfriend Ensslin, and another leading figure, Jan-Carl Raspe were found dead in their cells in the Stammheim prison. The fact that Raspe and Baader was killed by gun which they should not be able to have and Ensslin's hanging of herself with a cable (which is later on evaluated as too thin to carry a falling body while the chair was too far away from the body to be kicked)

⁹ Aust, *Baader-Meinhof: The Inside Story of the RAF*, p. 258.

¹⁰ Clare Bielby (2010), "Remembering the Red Army Faction", *Memory Studies* 3(2), pp. 137-150.

¹¹ Aust, *Baader-Meinhof: The Inside Story of the RAF*, p. 418.

¹² Nick Lockwood, "How the Soviet Union Transformed Terrorism", *The Atlantic*, 23/12/2011, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2011/12/how-the-soviet-union-transformed-terrorism/250433/>, (Date of Access: 23.03.2018).

in a maximum-security prison raised questions since then. Another leading member in the prison, Irmgrad Möller, who was claimed to have tried to stab himself in the heart yet survived, accused the German establishment of deliberately killing RAF's leadership and disguising these murders as suicides with claims about a "suicide pact" between those people.¹³ The German authorities claimed that the gang members realized that there is no hope for them after the murder of Schleyer due to the government's rejection of demands for their release. Moreover, the German authorities stated that there might be a "suicide pact" between the members. However, both of these arguments were found controversial since the members were in complete isolation in their cells. Critics of this approach argue that Raspe had already modified their cell record players, making communication between each other quite easy and effective.¹⁴ Moreover, the prison doctor Dr. Henck's notes about suicidal tendencies of the leading cadre of the group before the incident are also important, reinforcing the West German authorities' claims.¹⁵

It is also important to note that German establishment also took important legal steps in the late 1970s and security measures and legal regulations were getting harsher, similar to Italy's efforts, which would also be mentioned in the respective chapter. For instance, in 1976, the existing penal code was amended in a way that "support of violence" and "instruction to violence" was also criminalized, increasing the government's leverage in its fight against RAF.¹⁶ The very existence of RAF is regarded as the major driver of the state's institutionalization of maximum-security prisons, fortified courtrooms, and extensive surveillance.

Following internal divergences within the group over the idea that the political goals of the groups failed for good around 1977, several

¹³ Aust, *Baader-Meinhof: The Inside Story of the RAF*, p. 410-412.

¹⁴ *Ibid.*, p. 319.

¹⁵ *Ibid.*, p. 361.

¹⁶ Hanshew, "Daring More Democracy? Internal Security and the Social Democratic Fight against West German Terrorism", p. 138.

violent attacks still carried out by the third generation RAF, but now with an even more ambiguous political goal, raising further questions about the group's motives. The connection between the Stasi and RAF was still active in this environment providing its members with funds as well as false documents, and even apartments, jobs, and automobiles in East Berlin.¹⁷ In 1982, the group released its strategy paper *Guerilla Warfare, Resistance and an Anti-Imperialist Front* where they criticized the hijacking in 1977 and claims that the group even grew stronger after the "German Autumn" and will "open a new chapter in revolutionary strategy in the center of imperialism".¹⁸

Even though the group had some attacks in 1980s such as killing the Arms Industry executive Ernst Zimmermann and bombing at a US airbase killing two people in 1985 and, killing Siemens executive Karl-Heinz Beckurts in 1986, it had gradually lost its power and popularity it once enjoyed in the 1970s and in 1998, it declared its official dissolution. Some believe that the goal of the group was to cause an excessively oppressive violent reaction from the government, which would raise public awareness and could trigger a popular reactionary movement that can bring destruction for the existing imperialist-capitalist machine and enable the rise of a socialist one instead. Overall, the group's attacks claimed the lives of 34 people (other accounts also states numbers more than 40 including around two dozens of RAF members),¹⁹ which seems quite modest compared to other cases around the world. However, its very existence highlighted the extreme left dimension of violence and terrorism in Western Europe.²⁰ Due to the quite small organizational structure and membership figures

¹⁷ Aust, *Baader-Meinhof: The Inside Story of the RAF*, p. 433-434 and Steinberg, "Arrests prove Stasi-KGB control of Baader-Meinhof terrorists", p. 41.

¹⁸ Aust, *Baader-Meinhof: The Inside Story of the RAF*, p. 435-436.

¹⁹ Christina, Stefanik, "West German Terror: The Lasting Legacy of the Red Army Faction." Electronic Dissertation. Bowling Green State University, 2009, p. 57.

²⁰ Scribner, "Buildings on Fire: The Situationist International and the Red Army Faction", p. 47.

especially with respect to its first generation, its fight was called “a war of six against sixty million” by Aust.²¹

Some of the notes from the hearings of the group’s leadership underline important similarities, giving important ideas about the group as a whole and its position regarding several different areas. Reminiscent of the above-mentioned critical approach against the West German establishment, Meinhof, in the trials of 1975, stated that the group’s acts are not against the people but the imperialist machine applying state terrorism²² highlighting the group’s stance about resisting the West German establishment, which was regarded by them as imperialist, and capitalist, where ex-Nazis could secure seats. Thus, among the leadership, we witness cohesion in terms of the ideological discourse even though it was not always the case regarding the group’s modus operandi. For instance, according to Ulrike Meinhof, the department store attacks, even though not quite effective at the end of the day and even can be subject to criticism in terms of their questionable damage to the system, still showed that the legal system is not for the benefit of the people, but to protect property.²³ After the attacks, in his hearing at court, Esslin made a clear argument not only about the group’s modus operandi but as a general approach adopted by dozens of violent extremist and terrorist groups by saying that “We have found that words are useless without action”,²⁴ resonating Baader’s choice of violence after Ohneburg’s murder as the only method that would count in the fight against the establishment. Besides these parallels in the hearings of different figures from the leadership of the group, those hearings also provide some insight about the drivers behind radicalization journey. In those hearings, frequent references to the Vietnam War and the German society’s indifference toward it should also be noted as showing

²¹ Aust, *Baader-Meinhof: The Inside Story of the RAF*, p. 148.

²² *Ibid.*, p. 239.

²³ Scribner, “Buildings on Fire: The Situationist International and the Red Army Faction”, p. 40.

²⁴ *Ibid.*, p. 37.

an important critical juncture both in the world history but also with respect to the rise of extreme-left radicalization and extreme-left terrorism in Western Europe. Taking into consideration the timings of this rise from West Germany to Italy, France and Belgium, this connection with the international developments, and particularly the ones in Vietnam and Cambodia is quite important, reminding us the link between grievances stemming from the interventions and conflicts in Afghanistan, Iraq, Palestine and so on and terror attacks by militant Salafi groups which would enter the scene several decades later.

Overall, the group is widely regarded as ideologically confused and, ultimately, especially with the rise of the second generation to some extent and completely so with the third generation, lacking any clear ideological rationale aiming at an achievable ultimate end other than the pursuit of violence.²⁵ However, putting aside the ambiguity over its ultimate goal, disregarding the group's clear ideological inclination would be doing quite an injustice indeed, even though it is valid to argue that use of violence gradually turned into a tool in itself with the loss of operational capabilities in time. The problem of losing the social-revolutionary dimension was even admitted by the remaining RAF structure in the 1990s, most particularly in their dissolution statement sent to RTL in 1998, entitled "The Urban Guerrilla War is History". Here, they also rightly concluded that as a result of this, the group lost connection with the people and violence was almost everything the group continues to adhere to.²⁶ Along with the gradual loss of outside backing with the USSR's journey to economic and political reform in the face of its own demise which would significantly affected its ability and will to provide direct and indirect support to such groups, RAF's failure to hold behind the red line of committing too sensational acts that can lose popular support, and its loss of a clear

²⁵ Hanshew, "Daring More Democracy? Internal Security and the Social Democratic Fight against West German Terrorism", p. 129.

²⁶ Scribner, "Buildings on Fire: The Situationist International and the Red Army Faction", p. 47.

objective (reminding Lenin’s criticism about violence with a clear goal directed at anarchists) also played their parts in the group’s fall. The West German establishment’s harsher security measures should also be incorporated into any analysis trying to make sense of the fall of RAF. Overall, the group “tried to advance revolution from underground but ended up burying it”.²⁷

2. Years of Lead, Extreme-Left Terrorism, and Italy: The Case of Red Brigades/Brigate Rosse

Brigate Rosse was an active extreme left-wing terrorist group in Italy with the peak point of its attacks in the 1970s, especially in the second half of it, similar to RAF. According to the group, “the working class [was] the revolutionary subject, the capitalist system [was] the enemy, the state [was] the guard dog of the bourgeoisie, and [the] Christian Democracy [was] its party”.²⁸ Therefore, as in the case of RAF, the primary target was the establishment representing a capitalist state mechanism and particularly Christian Democrats who according to BR, was the embodiment of this oppressive system that needs to be destroyed. According to the group’s manifesto published in 1975, the group’s goal was “striking the heart of the State” since it is an “imperialist collection of multinational corporations”.²⁹ Thus, why and how to challenge the establishment as well as the group’s adherence to violence in order to do so were clearly underlined.

²⁷ Ibid., p. 48. RAF, also see John Philip Jenkins , Julius Haswell, “40 years after ‘the German Autumn’: who were the RAF terror group?”, *The Local*, 5/9/2017, <https://www.thelocal.de/20170905/10-things-you-ought-to-know-about-the-raf-terrorist-organization-baader-meinhof>, (Date of Access: 11.03.2018); Don DeLillo, “Baader-Meinhof”, *The New Yorker*, 1/4/2002, <https://www.newyorker.com/magazine/2002/04/01/baader-meinhof>, (Date of Access: 18.03.2018), <http://germanguerilla.com/2007/10/04/the-stammheim-suicides/>, (Date of Access: 01.01.2018); “New Pictures of RAF Terror Cell Events Unearthed in Germany”, *DW*, 5/8/2008, <https://www.dw.com/en/new-pictures-of-raf-terror-cell-events-unearthed-in-germany/a-3539419>, (Date of Access: 10.03.2018).

²⁸ Major Victor H. Sundquist, “Political Terrorism: An Historical Case Study of the Italian Red Brigades”, *Journal of Strategic Security*, 3:3, pp. 53-68, p. 55.

²⁹ Ibid., p. 57.

Reminding RAF, the group emerged as an extreme leftist student movement, led by Renato Curcio, Alberto Franceschini and Mara Cagol in 1970. Many in the group was influenced by the leftist newspaper *Lotta continua* (Continuous Struggle), started to be published in 1969 with a significant emphasis on what they see as the approaching fascist takeover in Italy,³⁰ highlighting the close link between mass media tools and radicalization and terrorism once again, reminding us about the contemporary link between new media tools such as social media, and the Internet and its role in that respect. Along with the war in Vietnam, which inflamed a highly critical approach by leftists in Italy and particularly by these emerging radicals, difficulties of poor university students following the stagnation in Italy in 1964 paved the ground for effective propaganda accompanied by increasing number of mass protests.

Here, the mass worker and student protests in Italy between 1968 and 1970, and their cooperation especially after 1969 in such protests should be noted. In line with the social base of the group, universities and factories were unsurprisingly the headquarters for the “resistance”. Therefore, the group, at early stages, primarily focused on the University of Trento and its surroundings and the industrial area of the cities of Milano and Turin. By focusing on these particular areas, which also acted as an important source of new recruits, it also expanded its reach in terms of human capital. Following the aid from the Communist bloc via Czechoslovakia especially after 1972, the group further raised its profile and its operational capabilities were also improved. The group enjoyed access to the Soviet-made small arms and explosives and had trained some of its members in the training camps in Syria and Prague.³¹ 1974 was the year the group carried out its first

³⁰ Richard Drake, “Italy in the 1960s: A Legacy of Terrorism and Liberation”, *South Central Review*, Vol. 16/17, Vol. 16, no. 4 - Vol. 17, no. 1; Rethinking 1968: The United States & Western Europe (Winter, 1999 - Spring, 2000), pp. 62-76, p. 69.

³¹ Tristan Dugdale-Pointon, “The Red Brigade Terrorist Group”, *History of War*, 19/11/2007, http://www.historyofwar.org/articles/weapons_red_brigades.html, (Date of Access: 22.02.2018).

homicide and stepped into the realm of terrorism in its fullest meaning. BR members raided the headquarters of a neo-fascists party Movimento Sociale Italiano (MSI) and killed two members of the party in 1974. The same year, the group also kidnapped prosecutor Mario Sossi.

The group frequently resorted to kidnappings of politicians, prosecutors, and businessmen for ransom along with illegal drug trade which provided the group much needed financial income to maintain its flow of required equipment for further attacks and to attract new recruits. Even though the Marxist-Leninist group is supported by more extreme figures within the Italian Communist Party, since the Party did not support the group as a whole and frequently tried to distance itself from the group based on political developments, its very existence and attacks and how to approach it occasionally became points of tension between the Communist Party of the Soviet Union (CSPU) and the Italian Communist Party (ICP). Following the ICP's compromise with the Christian Democrats in 1973, but more importantly, after its electoral success in 1976 with an impressive electoral success of getting 34 percent vote, the cause of revolution got less and less visible in ICP's agenda.³² Consequently, the gap between group and party became wider than ever.

While the group geared up its activities, again in 1974, both Curcio and Franceschini were arrested as a result of the information provided by an Italian spy infiltrated into the group. In 1975, in a police raid, Mara Cagol was killed.³³ After the capture of its leaders, around 1977, the group was split, giving birth to the First Position (Primera Posizione) advocating violent methods whereas the Second Position (Seconda Posizione) was supporting a more moderate political line to bring the change. Whereas the Second Position gradually disappeared, the First Position and its violent approach prevailed for the years to come.³⁴

³² Drake, "Italy in the 1960s: A Legacy of Terrorism and Liberation", p. 65 and Alberto Ronchey, "Guns and Gray Matter: Terrorism in Italy", *Foreign Affairs*, Vol. 57, No. 4 (Spring, 1979), pp. 921-940, p. 931.

³³ Dugdale-Pointon, "The Red Brigade Terrorist Group", 2007.

³⁴ Sundquist, "Political Terrorism: An Historical Case Study of the Italian Red

The most spectacular attack of the group was kidnapping and then the murder of the former Italian Prime Minister Aldo Moro in 1978, which was truly the embodiment of the goal of “carrying the attack to the heart of state”.³⁵ The idea stemmed from the presumption that attacks to the heart of states would bring repressive measures that would result in a more aggressive resistance. In the case of extreme-left discourse, this can be the leading force in a revolutionary war that would emanate people from the chains of capitalist brutalism. Nevertheless, the affair did not go as the group expected but rather became a textbook example of crossing a red line of attacking popular, widely respected figures and going beyond the acceptable levels of violence in the eyes of the people that significantly damages such groups themselves. The group demanded to have the legal status of “insurgents” rather than ruthless criminals and terrorists, which was believed to provide the group the chance to face more preferable law-enforcement measures and a more prestigious position vis-à-vis the state. Once the Italian government refused the group’s demands, Moro was murdered. Along with many left-wing politicians, even imprisoned Red Brigade members Curcio and Franceschini condemned the attack and Mario Moretti who shot Moro.³⁶

In addition to crossing the line of “acceptable violence” with the Moro affair, the group also cope had to with harsher security measures in the late 1970s. The Italian authorities, in response to the rising terrorism, adopted special measures in order to fight the phenomenon more effectively in 1979. The government significantly intensified its efforts to counter the group’s activities and to put an end to its existence. Carabinieri general became the prefect of Genoa as the first military officer holding this office. Also as a part of these measures, people suspected of terrorism could be detained only by the order of a magistrate and they could be interrogated without their any lawyer present.

Brigades”, p. 59.

³⁵ Ronchey, “Guns and Gray Matter: Terrorism in Italy”, p. 926.

³⁶ Sundquist, “Political Terrorism: An Historical Case Study of the Italian Red Brigades”, p. 59.

Moreover, the penalties with respect to terror attacks were hardened including an automatic life sentence for killing public officials whereas cooperation with police could significantly lessen the penalties of people involved in terrorism. The latter helped the police to a great extent in exploring hideouts, large arms deposits and killing and arresting terrorists.³⁷ In addition to that, the Italian government amended the law in a way that it allows searching buildings without warrants, mandatory identification for transactions more than 20 million lire, and establishment of a new intelligence unit coordinating counterterrorism efforts.³⁸

Another major blow to the group's image in the eyes of its target audience came in 1979. A trade union official, Guido Rossa, was killed in 1979, causing serious damage to the support of factory workers the group long enjoyed. The year of 1981 was the year when the group carried out its last major attack. In that year, the US Army Brigadier General Dozier who was also serving as the Deputy Chief of Staff for NATO Southern Land forces. Even though Dozier was rescued by the Italian Special Forces, the kidnapping signaled an RAF-like expansion of the list of targets in a way that NATO officials are also included, an approach to be more directly followed by the New Red Brigade (BR-PCC) in the coming years. Several other attacks after the mid-1980s showed that some of the members of the group were still actively engaged with terrorist attacks even though it lost a significant portion of its previous popular support. The attacks after 1984 were carried out by the New Red Brigade, which emerged after the dissolution of the original Red Brigade in the early 1980s and emergence of several splitter fractions.

The New Red Brigades killed the US Sinai Multinational Force commander Leamon Hunt in 1984, the ex-mayor of Florence Lando Conti in February in 1986, General Licio Giorgieri in 1987, and Senator Roberto Ruffilli in 1988. In 1988, the group's leadership issued a statement from

³⁷ Drake, "Italy in the 1960s: A Legacy of Terrorism and Liberation", p. 67.

³⁸ Diego Muro, "Counter-Terrorist Strategies in Western Europe: A Comparative Analysis of Germany, Italy, Spain and the UK", *EU Working Papers*, MWP 2010/06, p. 16.

the jail, stating that the armed struggle ended. Here, it should also be noted that in 1991, the Italian Communist Party was renamed as the Democratic Party of the Left, abandoning its previous Marxist-Leninist political and economic discourse.³⁹ Thus, with the late 1980s, both extreme-left terrorism, as well as a socialist political endeavor, seemed to experience a final blow in Italy.

Some important attacks in the late 1990s and early 2000s were also carried out by using the names of The New Red Brigade and BR-PCC even though the connection between the people carrying out these attacks and the original BR, First Position, or BR-PCC was unclear. Considering the BR's earlier splits which gave birth to more moderate groups than violent ones -which are frequently criticized even within the movement itself- and the gradual loss of public appeal and organizational capability in the late 1970s and 1980s, it seems more valid to argue that the attacks might well be carried out sympathizers of the group rather than an organized and effective real successor organization. The assassinations of the Labor Ministry Advisors Massimio D'antona in 1999 and Marco Biagi in 2002, as well as the bombing of the Institute for International Affairs in Rome in 2001, were the most important attacks within this context. The Italian counter-terrorism measures in 2003 and 2004 against the leading figures of the group in and outside of Italy are believed to have dealt a serious blow to the group, even though some smaller cells could have penetrated into other extreme-left organizations.

In Italy, as a result of terror attacks and guerrilla warfare between 1969 and 1984 only, far-right terrorism and extreme-left terrorism including not only Red Brigade's attacks but also the Nuclei Armati Proletari, and Prima Linea, resulted in not less than the death and injury of more than two thousand people, including politicians, academics, union leaders, and judges.⁴⁰ Even though there is a discussion about

³⁹ Drake, "Italy in the 1960s: A Legacy of Terrorism and Liberation", p. 68.

⁴⁰ Ibid., p. 62-63.

whether German or Italian extreme-left terrorism was more deadly, it should be noted that with respect to the high level of targets, Italian terrorism “succeeded in” carrying out more sensational attacks in that regard.⁴¹ Overall, terrorism in Italy experienced its peak in the later 1970s, coinciding with the USSR’s activist approach adopted regarding “covert operations” in Western Europe referring not only links with communist political parties but also potential extremists and extremist groups as the “fifth column” of communism in those countries. The number of terror attacks in Italy was 702 in 1975, 1198 in 1976, and 2128 in 1977, giving some perspective about the peak point⁴² of this era widely called as the “Years of Lead”. It should also be noted that the same year, 1977, was also the year when in Bologna, thousands chanted “Viva Curcio” in protests, underlining the group’s continuing capability to attract people and consolidate its human base. The trauma of the Italian society stemming from terrorism can be seen in a poll conducted in 1984 where 36 percent of the Italian people said that terrorism is the most important issue that future historians should devote attention whereas only 16,6 percent said so regarding the history of fascism under Mussolini.⁴³

Aside from the above mentioned USSR link in extreme left-wing terrorism in Western Europe in general, the Stasi files about some communist terrorists in Europe between 1982 and 1989 including Syrians, Iraqis, Syrians, Palestinians as well as Swiss and Greeks nationals also includes Italian Red Brigade members along with biographical details about them.⁴⁴ The link between the “Carlos group” or the Organization of Arab Armed Struggle, led by Ilich Ramirez Sanchez, more widely known as Jackal Carlos, to whom the Stasi provided the right to carry a pistol in public, but more importantly

⁴¹ Ibid., p. 65.

⁴² Ronchey, “Guns and Gray Matter: Terrorism in Italy”, p. 924.

⁴³ Drake, “Italy in the 1960s: A Legacy of Terrorism and Liberation”, p. 63.

⁴⁴ “Stasi files hold trove of names”, *ekathimerini*, 2/9/2002, <http://www.ekathimerini.com/8194/article/ekathimerini/news/stasi-files-hold-trove-of-names>, (Date of Access: 01.01.2018).

an headquarter in East Berlin and even a support staff consisting of more than 70 people and the extreme-left terrorist groups in Europe is also important in that respect. The “Carlos group”, along with militants from ETA, Prima Linea, and RAF, also consisted of members from the Red Brigades and enjoyed backing from the Stasi, in addition to several regimes in the Arab World throughout the 1970s and 1980s.⁴⁵ Moreover, the accusations about the Stasi involvement in the Moro affair have not absent either. The accusation is that since Moro's opening to the Italian communists could further endanger already plagued relationship between ICP and CSPU, the Stasi was one of the key actors behind Moro's murder on behalf of CSPU. Since the Italian Communist Party was the strongest of its kind in Western Europe and its loss could trigger a domino effect, it was a partner of which loss is intolerable. Moscow's irritation about the possible complete loss of the links with a highly valuable like-minded group with unprecedented electoral support compared to other communist parties in Western Europe seems valid in that light. Here, it should also be recalled that Italian Communist Party had already distanced itself from Moscow after its leader Enrico Berlinguer declared that his party would cut its ties from Moscow, on whose life an attempt was also made in 1974 when he was in Bulgaria.⁴⁶

⁴⁵ Richard Cummings, “Special Feature: The 1981 Bombing of RFE/RL”, *RFE/RL*, 2/9/1996, <https://www.rferl.org/a/1080043.html>, (Date of Access: 20.02.2018); “Carlos the Jackal-Organisation of Arab Armed Struggle”, *GlobalSecurity*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/carlos-the-jackal.htm>, (Date of Access: 06.03.2018); Tony Paterson, “Rescued from the shredder, Carlos the Jackal's missing years”, *Independent*, 29/10/2010, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/rescued-from-the-shredder-carlos-the-jackals-missing-years-2120492.html>, (Date of Access: 09.03.2018).

⁴⁶ Judith Harris, “Aldo Moro Anniversary: Time to Tell the Truth”, *italy.org*, 4/5/2008, <http://www.italy.org/printpdf/34384>, (Date of Access 17.02.2018). On Brigade Rosse, also see John Philip Jenkins, “Red Brigades”, Mapping Militant Organizations, Stanford University, 27/6/2012, <https://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/77>, (Date of Access: 02.04.2018); Tristan Dugdale-Pointon, “The Red Brigade Terrorist Group”, *History of War*, 19/11/2007, http://www.historyofwar.org/articles/weapons_red_brigades.html, (Date of Access: 22.02.2018); Major Victor H. Sundquist, “Political Terrorism: An Historical Case Study of the Italian Red Brigades”, *Journal of Strategic Security* 3:3, pp. 53-68.

3. Commonalities to Explain the Rise and Fall of Extreme Left-Wing Terrorism in Western Europe

Overall, deducing from what is covered so far, it would be valid to argue that extreme-left wing terrorism in Western Europe, with its most famous two symbols, namely RAF and Red Brigades, suggests a similar pattern of rise and fall. Making sense of not only their fall but also rise can be helpful in terms of challenging terrorist groups today, either sharing the same ideological approach or acting on the basis of totally different mind-sets, norms, values, and discourses. Acknowledging the fact that dealing with different groups would certainly require different tools depending on the particular root causes and local circumstances, some commonalities do exist which would offer an important starting point in the efforts to tackle these groups.

To begin with, with respect to the rise of both RAF and Red Brigades, several key international and transboundary factors need to be fleshed out here. First, it is the impact of international developments and subsequent feelings of sympathy with the “oppressed” in Vietnam and Cambodia along with anti-US and anti-NATO sentiments. Coupled with that, their own societies’ indifference also pushed these groups to take action in order to highlight what is happening internationally, and more importantly what is done by the power(s) the establishment of their countries are closely allied. Second, the Stasi connection, which indirectly refers to contact between these groups and KGB and their role in an international network of terrorist groups enjoying support from the Stasi and from several governments in the Arab world is one of the most important components of their rise. Without the international backing in terms of funds, armament, and organizational capabilities, not only for these two particular groups but also for any terrorist group regardless of their mindset would suffer from serious weaknesses against a much more organized and capable state mechanism. Thus, this international connection and the existence of a “big brother” funded and monitored by the “real donor” should definitely be kept in mind since similar links and hierarchical structures with direct consequences on the field is far from absent within the broader historical journey of terrorist groups, and the existing ones are not an exception in that regard.

In terms of domestic factors, discomfort with the establishment and their ideological standpoint, economic difficulties, their governments' gradually increasing integration with the capitalist international economy whereas people are not satisfied with the way the wealth is distributed, the feeling of being marginalized and sidelined from the political and social sphere, and what they regard as harsh security measures applied to the whole society have all played important roles. Making use of such factors -which does not necessarily mean that they utilize them opportunistically and not being directly affected by them or they are not sincere in their ideological positioning- both groups could enjoy certain public support mainly composed of students and labors. Relatively softer legal regulations regarding such acts at the time of their rise also weakened the establishment's deterrence and helped these groups organize and grow stronger. Until the states adopt a stricter approach, these groups could easily take advantage of such a legal atmosphere that had been shaped under the circumstances where there had not been a terrorist threat as serious as these groups posed. While socialist, anti-American and anti-NATO discourse is on the rise with student and labor protests at a time following what is widely referred as the spirit of 1968, there could not be a better time for such groups to flourish and take advantage of the growing public anger in that regard.

Just as with their rise, the fall of these two groups also presents some commonalities. Internationally, their gradual loss of the Soviet support, which they mostly indirectly enjoyed via the Stasi connection as the end of the Cold War approaches and the Soviet economy's gradual transformation and demise dealt a blow to its efforts to support "fifth column" activities abroad, significantly damaged such groups' operational capability. The détente era of the Cold War in the 1970s pushed the leaders of the two blocks to focus more on covert activities such as providing support to like-minded groups if present or help emergence of such actors if absent. In the era, the focus moved to more peripheral regions in order to avoid the danger of direct clashes and superpowers intensified their support to "fifth column" activities. However, in the 1980s, the end of the Cold War was approaching and the winner was becoming more and more visible with the Soviet economy's

failure and following Reagan's "Star Wars" Initiative. From the early 1980's, thus, it was clear that the USSR would not be able to keep up with its main rival and to prevent its economy from experiencing a major crash. In that environment, unsurprisingly, transferring sources for "fifth column" activities while the core of the power is struggling to maintain its very own existence could not keep its position in the priority list of the USSR. The priority was to save at least the core through economic and political reforms and to prevent dissolution. In two decades, however, this goal would turn into the goal of keeping close contact with the countries once part of the USSR, which would bring back this timeless tactic of keeping close contact with like-minded groups and key figures once again. In terms of domestic factors brought the end of these groups, above mentioned stricter law-enforcement measures played an important role. Besides these stricter measures in terms of imprisonment, trials, and penalties, rewarding the ones who cooperate with security forces helped arrest of many people involved in these groups as well as getting important information regarding ammunition, future operation plans, and leading figures. Along with these international and domestic factors, it should be noted that some factors directly related to the very modus operandi and objectives of these groups played an important role in their fall. Within this context, ambiguity or the unrealistic nature of the ultimate goal resulted in internal divisions, as well as divergent approaches to violence were some key weaknesses. Even though these groups enjoyed a certain amount of public support for some time, "crossing the red line", i.e. carrying out particular violent acts against particular actors in such a ruthless way with no clear justification –again partly due to the ambiguity of ultimate goals- beyond "acceptable" levels, damaged not only their internal cohesion, but also social base.

Conclusion

All in all, losing sight of a clear ultimate goal, with a gradually decreasing social base, against harsher internal counter-terrorism measures in an era when they suffer losing their outside support, it was not possible for these groups to maintain an effective presence as they

had once. Even though some of the sympathizers who were not rehabilitated or de-radicalized could carry out several attacks after the end of the Cold War, too, they gradually ended up with dissolution of once disciplined and well-organized structures capable of carrying out sensational attacks.

Observing the cases of RAF and BR, we can conclude that both Crenshaw and Schelling seems quite right in their conclusion that terrorism, especially with respect to its long-term objectives, does not seem to achieve anything “politically significant” and therefore can be regarded as a failure in that respect.⁴⁷ However, in terms of repeatability of a successful fight against terrorist groups enjoying transboundary backing, their cases tell us more than that. Their rise and fall and the factors behind them can provide an important starting point in devising strategies against terrorist groups regardless of their ideologies, values, and mindsets. Without overseeing the fact that each group needs to be analyzed in its own context and thus, strategies should also look into the outcomes of these analyses quite carefully and local research and expertise would be of great importance, some commonalities can offer important variables to observe and to respond. Many terrorist groups in the past as well as the contemporary ones shows many similarities in terms of their transboundary character, backing from external donors, taking advantage of states’ occasional implication of softer measures or other distractions, using violence to either raise awareness within their target audience or damage their “enemy”, carrying out different types of attacks against various figures including high-level people and enjoying a certain amount of public support. Once these similarities listed, it would not be unrealistic to argue that almost all terrorist groups share more than one of these characteristics today as it was the

⁴⁷ Martha Crenshaw, “Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches” in David C Rapoport ed., *From Inside Terrorist Organizations*, New York: Columbia University Press, 1988, p. 13-31 and Thomas C. Schelling, “What Purposes Can International Terrorism Serve” in Frey and Morris eds. *Violence, Terrorism, and Justice*, New York: Cambridge University Press, 1991, p. 20.

case in history, if not all. Thus, such an analysis of the groups, as well as their rise and fall, can open up an important area for on future research, which can shed light on decision-making processes.

Özet

Radikalleşme, şiddete varan aşırıcılık/şiddet içeren aşırıcılık ve terörizm, 11 Eylül'den sonra artan biçimde güvenlik çalışmalarını meşgul etmekle beraber, IŞİD'in ortaya çıkışı ve yükselişi ile bu ilgi çok daha ileri bir boyuta taşınmıştır. Bununla birlikte, radikalleşme olgusu incelendiğinde, bunun pek çok fikri zeminden beslenebileceği görülmektedir. Dolayısıyla dinî referanslı radikalleşme ve bu bağlamda El-Kaide ve IŞİD gibi terör yapılanmaları üzerinde literatür hızla gelişirken aşırı sağ ve aşırı sol terörizm üzerinde literatür çok daha kısıtlı kalmıştır. Birbirini tetikleyen, dönüştüren, söylemlerini meşrulaştırmak için araçsallaştırılan bu farklı “radikalleşmeler”in bu bağlamda bütüncül bir perspektifte incelenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, organizasyonel, finansal, eylemsel vb. bazda benzerlikler ve farklar üzerinden terörle mücadele stratejileri bağlamında da her bir örgütün yükseliş ve düşüşünün hem o örgüt özelinde, hem terör örgütleri genelinde mücadeleye katkı sunabileceği gözden kaçırılmamalıdır.

İşte böyle bir hareket noktasından çıkılarak, Batı Almanya'da Kızıl Ordu Fraksiyonu (*Red Armee Fraktion/RAF*) ve İtalya'da Kızıl Tugaylar (*Brigate Rosse/BR*) gibi öne çıkan iki “Batılı” sosyalist terör örgütünün yükseliş ve düşüşlerinin değerlendirilmesinin önem arz ettiği düşünülmüştür. Buldukları ülkelerde yükseldikleri dönemde mevcut iç dinamiklerin bir “hamle” yapmaya izin verir durumda olması, destek buldukları kitleler, özellikle doğrudan ve dolaylı olarak buldukları ülke ya da bloğu istikrarsızlaştırmak isteyen dış aktörlerden –genellikle Stasi üzerinden SSCB desteği– aldıkları destek, dönemin kitle iletişim araçlarının örgüte meşruiyet ve insan kazanmak için kullanılması gibi ortak özellikler daha önce sözünü ettiğimiz terörle mücadele ve farklı grupların ortak özelliklerinden hareketle ortaya konabilecek stratejiler bağlamında dikkat çekicidir. Bugünün terör örgütleri de ideolojik, dinî ya da etnik referans noktaları ne olursa

olsun, bu sayılan özelliklerden kimi zaman birkaçını kimi zaman hepsini taşımaya devam etmektedir. Dolayısıyla bahsi geçen iki örgütün “düşüşü” ve bunu sağlayan faktörler bugüne ve yarına da ışık tutabilecek mahiyette olabilecek, uygulayıcılara önemli veriler sunabilecektir.

Örgütlerin “düşüş”ü bağlamında öne çıkan faktörlerden bazıları dış “donör”ün ekonomik zorluklar nedeniyle “beşinci kol faaliyetleri”ne aktaracağı kaynak konusunda yaşadığı sıkıntı; Batı Almanya ve özellikle İtalya otoriterlerince katılaştırılan terörle mücadele stratejileri ve daha etkin hukuki düzenlemeler; bu grupların buldukları ülkelerde eylemlerine katılacak sürdürülebilir ve kalabalık bir insan kaynağı akışından yoksun olması; “hedef”lerinin hızla muğlâklaşarak şiddetin bu hedefe ulaşmada bir araçtan ziyade kendisi bir amaca dönüşmesi; eylemleri itibarıyla kritik bir “kırmızıçizgi”nin geçilmesi; kendi destekçileri tarafından dahi eleştiriye tabi tutulacak düzeyde acımasız eylemlerle toplumun önemli bir kesimi tarafından destek gören kimselerin ya da öne sürülen “ideolojik hedef” doğrultusunda anlamsız silahlı eylemlerin ortaya konması ve dolayısıyla “mesaj” ve “hedef”in tamamen kaybedilmesidir.

Hem RAF, hem BR yapılanmalarının yükselişi ve düşüşünde görülen ortak özellikler, fikri dayanağından bağımsız olarak terör gruplarıyla mücadele bağlamında önemli dersler sunmaktadır. Bu iki örnek vak’a göstermektedir ki, terörle mücadele bağlamında örgütlerin finansal kaynaklarının kesilmesi ve dış desteğin engellenmesi, kitle iletişim araçlarının bugünkü versiyonu olarak öne çıkan internet ve sosyal medya üzerindeki faaliyetlerinin dikkatle ve hukuki sınırlar içerisinde denetlenmesi, değişen ve dönüşen ihtiyaçlara cevap verici nitelikte hukuki düzenlemelerin yapılması gibi temel yöntemler bulunmaktadır. Bununla birlikte, terör yapılanmalarının “hedef”leri ile eylemleri arasındaki tutarsızlığın özellikle çevrimiçi ve çevrimdışı kitle iletişim araçları üzerinden altına çizilmesi hem insan kazanma konusundaki çabalarını engelleyici, hem örgüt içerisinde sorgulayıcı yapıların oluşmasını sağlayıcı bir etki gösterebilecektir. Terörle mücadele ve aktif örgütün sahada zayıflatılması gereğini gözden kaçırmadan sosyal, ekonomik ve siyasi adımlarla bütüncül bir önleyici stratejik tasarım ile de terör örgütlerinin geniş halk tabanına yayılmasının

engellenmesi bir diğer önemli ders olarak öne çıkmaktadır. Her grubun ve hatta her terör eylemcisinin nevi şahsına münhasır özellikleri ve ayırıcı karakteristikleri olabileceği kabul edilmekle beraber terörizm tarihi incelendiğinde hem bugün, hem geçmişte de pek çok örgütle ortaklaşan böylesi özelliklerin mücadele için oldukça önemli bir ana iskelet sunduğu düşünülmektedir.

References

Books

AUST, Stefan, *Baader-Meinhof: The Inside Story of the RAF*, Trans. Anthea Bell, New York: Oxford University Press, 2009.

LÉVI-STRAUSS, Claude, *The Savage Mind*, Chicago: The University of Chicago Press, 1966.

Articles

BIELBY, Clare, "Remembering the Red Army Faction", *Memory Studies*, 3(2), 2010, pp. 137-150.

CRENSHAW, Martha, "Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches" in David C Rapoport ed., *From Inside Terrorist Organizations*, New York: Columbia University Press, 1988, pp. 13-31.

DRAKE, Richard, "Italy in the 1960s: A Legacy of Terrorism and Liberation", *South Central Review*, Vol. 16/17, 1999, Vol. 16, no. 4 - Vol. 17, no. 1, Rethinking 1968: The United States & Western Europe (Winter, 1999 - Spring, 2000), pp. 62-76.

HANSHEW, Karrin, "Daring More Democracy? Internal Security and the Social Democratic Fight against West German Terrorism", *Central European History*, Vol. 43, No. 1 (March 2010), pp. 117-147.

MCCLOSKEY, Herbert and Dennis Chong, "Similarities and Differences between Left-Wing and Right-Wing Radicals", *British Journal of Political Science*, Vol. 15, No. 3 (Jul., 1985), pp. 329-363, p. 332-340.

MURO, Diego, "Counter-Terrorist Strategies in Western Europe: A Comparative Analysis of Germany, Italy, Spain and the UK", *EU Working Papers*, MWP 2010/06.

RONCHEY, Alberto, "Guns and Gray Matter: Terrorism in Italy", *Foreign Affairs*, Vol. 57, No. 4 (Spring, 1979), pp. 921-940.

SCHELLING, Thomas C., "What Purposes Can International Terrorism Serve" in Frey and Morris eds. *Violence, Terrorism, and Justice*, New York: Cambridge University Press, 1991.

SCRIBNER, Charity, "Buildings on Fire: The Situationist International and the Red Army Faction", *Grey Room*, No. 26 (Winter, 2007), pp. 30-55.

STEINBERG, Jeffrey, "Arrests prove Stasi-KGB control of Baader-Meinhof terrorists", *EIR* 17(27), 1990, pp. 41-42.

SUNDQUIST, Major Victor H., “Political Terrorism: An Historical Case Study of the Italian Red Brigades”, *Journal of Strategic Security*, 3:3, 2010, pp. 53-68.

Online Sources and News Web Sites

“Carlos the Jackal-Organisation of Arab Armed Struggle”, *GlobalSecurity*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/carlos-the-jackal.htm>, (Date of Access: 06.03.2018).

“New Pictures of RAF Terror Cell Events Unearthed in Germany”, *DW*, 5/8/2008, <https://www.dw.com/en/new-pictures-of-raf-terror-cell-events-unearthed-in-germany/a-3539419>, (Date of Access:10.03.2018).

“Red Brigades”, Mapping Militant Organizations, Stanford University, 27/6/2012, <https://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/77>, (Date of Access: 02.04.2018).

“Stasi files hold trove of names”, *ekathimerini*, 2/9/2002, <http://www.ekathimerini.com/8194/article/ekathimerini/news/stasi-files-hold-trove-of-names>, (Date of Access: 01.01.2018).

“The Stammheim ‘Suicides’”, *German Guerilla*, 4/10/2007, <http://germanguerilla.com/2007/10/04/the-stammheim-suicides/>, (Date of Access: 01.01.2018).

CUMMINGS, Richard, “Special Feature: The 1981 Bombing of RFE/RL”, *RFE/RL*, 2/9/1996, <https://www.rferl.org/a/1080043.html>, (Date of Access: 20.02.2018).

DELILLO, Don, “Baader-Meinhof”, *The New Yorker*, 1/4/2002, <https://www.newyorker.com/magazine/2002/04/01/baader-meinhof>, (Date of Access: 18.03.2018).

DUGDALE-POINTON, Tristan, “The Red Brigade Terrorist Group”, *History of War*, 19/11/2007, http://www.historyofwar.org/articles/weapons_red_brigades.html, (Date of Access: 22.02.2018).

HARRIS, Judith, “Aldo Moro Anniversary: Time to Tell the Truth”, *iitaly.org*, 4/5/2008, <http://www.iitaly.org/printpdf/34384>, (Date of Access 17.02.2018).

HASWELL, Julius, “40 years after ‘the German Autumn’: who were the RAF terror group?”, *The Local*, 5/9/2017, <https://www.thelocal.de/20170905/10-things-you-ought-to-know-about-the-raf-terrorist-organization-baader-meinhof>, (Date of Access: 11.03.2018).

LOCKWOOD, Nick, “How the Soviet Union Transformed Terrorism”, *The Atlantic*, 23/12/2011, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2011/12/how-the-soviet-union-transformed-terrorism/250433/>, (Date of Access: 23.03.2018).

MOORE, Tristana, “The shot that changed Germany”, *BBC*, 6/6/2009, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8085399.stm>, (Date of Access: 27.02.2018).

PATERSON, Tony, 2010, “Rescued from the shredder, Carlos the Jackal's missing years”, *Independent*, 29/10/2010, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/rescued-from-the-shredder-carlos-the-jackals-missing-years-2120492.html>, (Date of Access: 09.03.2018).

İsrail'in Savunma Stratejisi'nde Denizaltı Filosu'nun Rolü

The Role of Submarine Fleet in Israel's Defence Strategy

Cenk ÖZGEN*

Öz

Bu çalışmada, İsrail'in Savunma Stratejisi'nde Denizaltı Filosu'nun rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır. İsrail'in Savunma Stratejisi'nin temel sacayaklarından birisini caydırıcılık ilkesi oluşturmaktadır. İsrail Donanması bünyesinde yer alan Denizaltı Filosu ise sağladığı stratejik derinlik ile caydırıcılığın en kritik unsurları arasındadır. Aslında İsrail, Denizaltı Filosu'nu 1950'lerin sonunda teşkil etmiştir. Ancak Filo'nun bugünkü kritik konumu alması 1990'ların sonunda, Dolphin Sınıfı denizaltuların hizmete girmesiyle gerçekleşmiştir. Sessizlikleri ve manevra yetenekleriyle öne çıkan Dolphin'ler dizel-elektrik denizaltı sınıfında dünyanın en gelişmiş çözümleri arasında kabul edilmektedir. Fakat Dolphin'leri asıl öne çıkaran özellikleri, denizaltıdan atılan seyir füzelerini taşıyabilmeleridir. Zira İsrail Donanması'nın Popeye Turbo tipi denizaltıdan atılan seyir füzelerini nükleer harp başlığı taşıyabilecek şekilde modifiye ettiği ve söz konusu sistemleri Dolphin'lere konuşturduğu yönünde raporlar bulunmaktadır. Bu durum Denizaltı Filosu'nu denizde konuşlu nükleer caydırıcılık ve ikinci vuruş yeteneği açısından kilit bir role büründürmektedir.

Anahtar Kelimeler: İsrail'in Savunma Stratejisi, Denizaltı Filosu, Dolphin Sınıfı Denizaltı, İkinci Vuruş, Caydırıcılık.

* Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, e-posta: cenk.ozgen@giresun.edu.tr.

Geliş Tarihi / Arrived: 30.10.2018
Kabul Tarihi / Accepted: 16.05.2019

Abstract

In this study, it is aimed to examine the role of the Submarine Fleet in Israel's Defence Strategy. One of the basic pillars of Israel's Defence Strategy is the principle of deterrence. The Submarine Fleet within the Israeli Navy that gives strategic depth is among the most critical elements of deterrence. In fact, Israel formed the Submarine Fleet in the late 1950s. However, the Fleet has received its current critical position in the late 1990s with the launch of the Dolphin Class submarines. The Dolphins, which stand out with silent running and superior maneuverability, are recognized as one of the world's most advanced solutions in the diesel-electric submarine category. But the main feature of the Dolphins is their capability to carry submarine-launched cruise missiles. Because there are reports that the Israeli Navy has modified the submarine-launched cruise missiles, called Popeye Turbo to carry nuclear warheads and more importantly, Dolphins are equipped with these systems. This brings the Submarine Fleet to a key role in terms of sea-based nuclear deterrence and second strike capability.

Keywords: *Israel's Defence Strategy, Submarine Fleet, Dolphin Class Submarine, Second Strike, Deterrence.*

Giriş

Yakın döneme kadar İsraili savunma planlamacılarının gözünde donanma hep ikinci planda kalmıştır. İsrail'in güvenliğine yönelik ana tehditlerin karadan ve havadan geldiği yönündeki değerlendirmelerin sonucu olan bu durum, uzun yıllar donanmaya tali roller verilmesine ve savunma bütçesinden düşük pay tahsis edilmesine yol açmıştır. Aslına bakılırsa İsrail Savunma Kuvvetleri (*Israel Defense Forces/IDF*) bünyesinde kara ve hava kuvvetlerinin ağırlığı günümüzde de devam etmektedir. Ancak donanmayı ikinci planda görme anlayışı 2000'lerin başında terk edilmeye başlanmış, bugün ise tamamen ortadan kalkmıştır. Şüphesiz söz konusu değişimde belirleyici faktör tehdit değerlendirmelerindeki farklılaşma ve buna koşut olarak donanmanın görev spektrumunun genişlemesidir. Ayrıca Doğu Akdeniz'de hidrokarbon yataklarının keşfedilmesinin ve bunun beraberinde getirdiği ekonomik kazanç potansiyelinin de donanmaya bakışı

müspet yönde etkilediğini belirtmek gerekir.

Savunma planlamalarındaki değişime paralel olarak süratli bir dönüşüm yaşayan İsrail Donanması, bugün Doğu Akdeniz'deki güç dengelerinde göz ardı edilemeyecek bir aktör konumuna gelmiştir. İsrail Donanması'ndaki dönüşüm 1990'lı yıllarda başlamıştır. Elbette süreç içerisinde birçok faktörün etkisi olmuştur. Ancak kırılma noktasını *Dolphin* Sınıfı denizaltıların hizmete alınmasının oluşturduğuna şüphe yoktur. Dizel-elektrik denizaltı sınıfında dünyadaki en gelişmiş çözümler arasında gösterilen *Dolphin*'ler, sahip oldukları yeteneklerle donanmanın yeni görevler üstlenmesini ve böylece İsrail'in Savunma Stratejisi'ndeki öneminin artmasını sağlamıştır. *Dolphin*'lerin hizmete girmesi sonrasında Denizaltı Filosu'nun özellikle caydırıcılık bağlamında kilit bir role büründüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu çalışmada, İsrail'in Savunma Stratejisi'nde Denizaltı Filosu'nun rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma, beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, genel olarak İsrail'in Savunma Stratejisi ve bunun temel sacayaklarından biri durumundaki caydırıcılık ile nükleer silah kapasitesi arasındaki ilişki tartışılacaktır. Denizaltı silahına odaklanan ikinci bölümde, söz konusu platformların tarihçesi, tanımı, sınıflandırılması, yetenekleri ve envanter durumu ele alınacak; modern deniz muharebe ortamında üstlendikleri görevler ve bağlantılı olarak da etkinlikleri örneklerle ortaya konulacaktır. İsrail özelinde denizlerin taşıdığı siyasi, ekonomik ve askerî önemin vurgulandığı üçüncü bölümde, İsrail Donanması'nın ülkenin savunma planlamalarında zaman içerisinde artan ağırlığı ve mevcut kuvvet yapısı mercek altına alınacaktır. Dördüncü bölümde İsrail Donanması bünyesinde Denizaltı Filosu'nun gelişimi ve mevcut durumu masaya yatırılacaktır. Beşinci bölümde ise denizde konuşlu nükleer caydırıcılık (*sea based nuclear deterrence*) ve ikinci vuruş (*second strike*) bağlamında *Dolphin*'lerin getirileri üzerinde durulacak ve buradan hareketle de İsrail'in Savunma Stratejisi'nde Denizaltı Filosu'nun rolü saptanacaktır.

1. İsrail'in Savunma Stratejisi

İsrail, coğrafi ve demografik güç unsurları açısından zayıf bir ülke görünümündedir. Öncelikle komşu Arap ülkeleriyle karşılaştırıldığında

yüzölçümü çok küçüktür. Bunun sonucu olarak da stratejik derinliği hemen hiç yoktur. Akdeniz'den Ürdün Nehri'ne kadar mesafe yaklaşık 70 kilometre olup, ses altı hızla uçan bir savaş uçağının dahi bu mesafeyi dört dakikada kat etmesi mümkündür. Yine komşu Arap ülkeleriyle karşılaştırıldığında İsrail'in nüfusu çok azdır. Bu durum büyük bir ordunun idame edilmesini olanaksızlaştırmaktadır. İnsan kaynağı eksikliğinin bir diğer olumsuz tarafı ise sivil ve askerî kayıpların yerinin doldurulamaması, bunun da özellikle savaş zamanı hassasiyet yaratmasıdır. Kuruluşundan bugüne kadar İsrail, nicelik konusunda sıralanan dezavantajlarını niteliğe olabildiğince yatırım yaparak ortadan kaldırmaya çalışmıştır. IDF için bunun formülü, etkin bir istihbarat ile desteklenen üstün manevra ve ateş gücü unsurlarının teşkil ve idame edilmesidir.¹ Keza, İsrail stratejik düşüncesinin hasmın kaynaklarının tüketilmesine dayalı yıpratma savaşından ziyade, hızla sonuca gitmeyi hedefleyen yıldırım savaşına odaklanması da esasen aynı çabanın bir uzantısıdır.

Bugün IDF, donanım, eğitim ve motivasyon bakımından Orta Doğu'nun önde gelen askerî güçleri arasında kabul edilmektedir. IDF, Kara, Hava ve Deniz olmak üzere üç ana kuvvetten oluşmaktadır. 2017 yılı itibarıyla personel sayısı 176.500'dür. Seferde 465.000 yedek personelin de katılımıyla sayının 641.500'e ulaşması öngörülmektedir. Bu kapsamda 133.000 personeliyle Kara Kuvvetleri, IDF bağlısı en büyük kuvvettir. Bir kısmı depolanmış vaziyette olmak üzere envanterinde 1.560 ana muharebe tankı (AMT), 6.200 zırhlı personel taşıyıcı (ZPT), 826 çekili ve kundağı motorlu (KM) top bulunmaktadır. Sahip olduğu yetenekler ile bölgesinde en ön sıralarda gösterilen Hava Kuvvetleri'nin personel sayısı 34.000'dir. Depolanmış olanlarla beraber, Hava Kuvvetleri'nin envanterinde 431 muharip uçak yer almaktadır. Üç kuvvet arasında en küçüğü durumundaki Deniz Kuvvetleri'nin personel sayısı ise 9.500'dür.² Deniz Kuvvetleri, kuvvet yapısında yer alan hücum bot ve

¹ FAS, "Strategic Doctrine", <https://fas.org/nuke/guide/israel/doctrine/index.html> (Erişim Tarihi: 16.06.2018).

² IISS, *The Military Balance*, The International Institute for Strategic Studies, Londra,

karakol gemisi tipi platformlarla uzun yıllar kıyı savunma ve genel kolluk görevlerini icra etmiştir. Ancak özellikle 2000'lerin başlarından itibaren durum değişmeye başlamıştır ki ileri bölümlerde bu konu ayrıca ele alınacaktır.

İsrail'in savunma anlayışı, tek bir savaş dahi kaybetmeme üzerine kurulmuştur. Zira İsraililer kaybedilecek ilk savaşın, aslında son savaşları olacağına bilincindedir. Bu anlayışla IDF, stratejik seviyede savunmayı, operatif ve taktik seviyede ise saldırıyı esas almaktadır.³ Geçmiş savaşlar incelendiğinde, İsrail'in düşmanlarını mümkün mertebe topraklarına sokmadığı, olabildiğince sınırlarının ötesinden karşıladığı görülmektedir. Ülke derinliğinin olmamasından kaynaklanan ve aslında anavatan topraklarının muharebe sahasına dönüşmesini engelleme gibi müspet bir sonuç da doğuran bu anlayışın uygulaması, savaşın hızla düşman arazisine taşınmasını gerektirmektedir. IDF, baskın tarzında icra ettiği taarruzlarla tanınmaktadır. Günümüzde ön alıcı saldırı (*preemptive strike*) ve önleyici saldırı (*preventive strike*) şeklinde kavramsallaştırılabilecek bu uygulamalar esasen düşmanı anavatandan uzak tutma arayışının bir uzantısıdır.

Gizlilik dolayısıyla uzun yıllar İsrail'in Savunma Stratejisi hakkında sağlıklı bilgiye ulaşmak mümkün olmamış; bu konudaki değerlendirmeler birtakım tahmin ve yorumlardan öteye geçememiştir. 2015 yılı bu açıdan bir dönüm noktasıdır. Zira tarihte ilk kez Genelkurmay Başkanı Korgeneral Gadi Eizenkot direktifiyle İsrail'in Savunma Stratejisi'ne ilişkin resmî bir doküman kamuoyuyla paylaşılmıştır. "IDF Stratejisi" başlığıyla yayımlanan doküman, İsrail'in Savunma Stratejisi'nin ana hatlarını ortaya koymuştur. Dokümanda, İsrail'in ulusal hedefleri, devletin varlığının, toprak bütünlüğünün ve yurttaşlarının korunması; temel değerlerin ve demokratik Yahudi devleti olma vasfının sürdürülmesi; sosyal ve ekonomik gelişimin sağlanması ve

2017, s. 382-384.

³ Engin Akçay ve İbrahim Aytaç Anlı, "İsrail: Türkiyesiz Güvenlik", *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2013, Cilt 5, Sayı 1, s. 158.

barış çabalarının desteklenmesine koşut olarak bölgesel ve küresel konunun güçlendirilmesi şeklinde sıralanmaktadır. İran, Lübnan, Suriye ve terör örgütlerinin devletin bekasına yönelik tehditler arasında zikredildiği dokümanda, kuvvet kullanımının caydırıcılık (*deterrence*), erken ihbar (*early warning*), savunma (*defense*) ve kesin zafer (*decisive defeat*) ilkelerine dayanan Savunma Stratejisi çerçevesinde olacağı belirtilmektedir.⁴

Savunma Stratejisi'nin ilk sütunun oluşturan caydırıcılık, potansiyel mütecavizlerin kendileri açısından doğacak ağır sonuçları göz önünde bulundurarak eylemlerinden vazgeçirilmesi ve bu bağlamda sadece topyekûn savaşların değil, her çeşit tehdidin -hazar dönemi dâhil- önlenmesi üzerine kuruludur. Erken ihbar, hem savaş öncesinde, hem de savaş sırasında etkin bir istihbarat çarkı tesis edilerek başarıya ulaşılmasını esas almaktadır. Ülke topraklarını hedef alan roket ve füze saldırılarına cevap niteliği taşıyan savunma, gerekli karşı tedbir sistemlerinin geliştirilmesine ve öncelikle sivil yerleşimlerden ziyade kritik altyapı tesislerinin korunmasına odaklanmaktadır. Son olarak kesin zafer ise hasmın tartışmasız şekilde yenilgiye uğratılması, böylelikle savaş sonrası (*post-bellum*) daha güvenli bir ortamın inşasını sağlayacak siyasi hedeflerin elde edilmesine dayanmaktadır.⁵

Kuşkusuz sıralanan ilkelerin hayata geçirilebilmesi farklı çözümlerin geliştirilmesini gerektirmektedir. Lakin incelenen konuyla bağlantısından ötürü burada caydırıcılık ile nükleer silahlar arasındaki ilişkiye ayrı bir parantez açılacaktır. Kısaca özetlenecek olursa İsrail, en başından itibaren caydırıcılığa büyük önem vermiştir. Caydırıcılık arayışı ise bu ülkeyi nükleer silah sahibi olmaya götürmüştür. Gerçi İsrail, böyle bir kapasitenin varlığını hiçbir zaman kabul etmemiş; bu alanda her daim belirsizlik politikasını sürdürmeyi yeğlemiştir.

⁴ Belfer Center for Science and International Affairs, *Detering Terror: How Israel Confronts the Next Generation of Threats, English Translation of the Official Strategy of the Israel Defense Forces*, Belfer Center Special Report, Cambridge, 2016, ss. 3-12.

⁵ Michael Herzog, "New IDF Strategy Goes Public", <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/new-idf-strategy-goes-public> (Erişim Tarihi: 19.06.2018).

Ancak 1977-1985 yılları arasında Negev Çölü'ndeki Dimona Nükleer Santrali'nde teknisyen olarak çalışan Mordechai Vanunu'nun -görev yaptığı dönemde tuttuğu bilimsel kayıtları ve gizlice çektiği fotoğrafları da paylaşarak- 5 Ekim 1986 tarihinde *London Sunday Times* Gazetesi'ne verdiği röportaj, İsrail'in nükleer silah geliştirip geliştirmedeği hususunda süregelen tartışmalara son noktayı koymuştur.⁶ Bugün uluslararası toplumda İsrail'in nükleer silah sahibi olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

Hiç şüphesiz, Orta Doğu'da nükleer silah sahibi tek ülke olması, İsrail'in caydırıcılığını konsolide etmesine yardımcı olmaktadır. Nükleer silah seçeneğini elinde bulundurmanın askerî olduğu kadar psikolojik getirileri de vardır. Hatta yarattığı etki itibariyle psikolojik getirilerin çok daha fazla olduğu bile söylenebilir. Günümüzde İsrail'in envanterinde kaç adet nükleer harp başlığı olduğu hususunda farklı tahminler yapılmaktadır. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (*Stockholm International Peace Research Institute/SIPRI*) tahmini, İsrail'in 80 nükleer harp başlığı bulunduğu yönündedir.⁷ Bir dönem ABD Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten Colin Powell ise 200 rakamını telaffuz etmiştir.⁸ IDF'nin nükleer harp başlıklarının taşınmasında *Jericho II* ve *Jericho III* tipi balistik füzeler ile F-15I ve F-16I savaş uçaklarını kullanabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca denizaltıdan atılan seyir füzelerinin (*Submarine-Launched Cruise Missiles/SLCMs*) de nükleer harp başlığı ile donatılması mümkündür ki, ilerleyen bölümlerde bu konu ayrıntılı biçimde işlenecektir.

⁶ Encyclopaedia Britannica, "Nuclear Weapon: Israel", <https://www.britannica.com/technology/nuclear-weapon/Pakistan#ref521160> (Erişim Tarihi: 15.06.2018).

⁷ Shannon N. Kile ve Hans M. Kristensen, "SIPRI Fact Sheet July 2017: Trends in World Nuclear Forces, 2017", s. 1, https://www.sipri.org/sites/default/files/2017-06/fs_1707_wnf.pdf (Erişim Tarihi: 15.06.2018).

⁸ Judah Ari Gross, "In Leaked Emails, Colin Powell Says Israel has 200 Nukes", <https://www.timesofisrael.com/in-leaked-emails-colin-powell-says-israel-has-200-nukes/> (Erişim Tarihi: 15.06.2018).

2. Denizaltı Silahı

2.1. Kısa Tarihçe

Sualtına dalabilen bir tekne inşa etme düşüncesinin, Büyük İskender zamanından beri insanoğlunun gündeminde olduğu iddia edilmektedir.⁹ Fakat bu konudaki düşüncelerin somut projelere dönüşmesi Erken Modern Çağ'da gerçekleşmiştir. Ünlü İtalyan sanatçısı ve kâşifi Leonardo Da Vinci'nin basit bir sualtı aracına dair çizimler yaptığı kaynaklarda yer almaktadır.¹⁰ Bir teknenin sualtına dalabilmesi ve dalış esnasında hareket ettirilmesi hususlarını konu edinen ilk basılı eser ise 1578'de İcatlar (*Inventions*) ismiyle İngiliz bilim meraklısı William Bourne tarafından kaleme alınmıştır. Gerçi Bourne'nin fikirleri çizimden öteye gidememiştir. Ancak denizaltıların hareket prensiplerine ilişkin yaptığı tespitlerin birçoğunun bugün dahi geçerliliğini koruması dikkat çekicidir.¹¹ Çalışır vaziyetteki ilk denizaltının mucidi ise Londra'da yaşayan Hollandalı fizikçi Cornelius Van Drebbel'dir. Bourne tarafından ortaya konulan esaslara göre 1623'te inşa edilen denizaltının Thames Nehri'nde seyir denemeleri yaptığı, hatta bazı kayıtlara göre bunlardan bazılarının Kral I. James'in de katıldığı belirtilmektedir.¹²

Deniz harp tarihi açısından bakıldığında Amerikan Bağımsızlık Savaşı (1775-1783) denizaltıların kullanıldığı ilk savaştır. Burada Amerikalı mucit David Bushnell tarafından tasarlanan Kaplumbağa (*Turtle*) isimli denizaltıya ayrı bir parantez açmak gerekir. Zira Çavuş Ezra Lee kumandasındaki *Turtle*, 6 Eylül 1776 tarihinde New York Limanı'nın girişinde demirli vaziyetteki İngiliz Filosu'nun 64 toplu hat gemisi, *HMS Eagle*'yi hedef alan bir hücum girişiminde bulunmuştur.

⁹ Paul E. Fontenoy, *Submarines: An Illustrated History of Their Impact*, ABC-CLIO, Santa Barbara, 2007, s. 1.

¹⁰ Tom Scheve, "How Nuclear Submarines Work", <https://science.howstuffworks.com/nuclear-submarine1.htm> (Erişim Tarihi: 15.05.2019).

¹¹ Şamil Hızal, *Dünya Denizaltıcılık Tarihi*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 2014, s. 10.

¹² Submarine History, "Submarine History Timeline Part One: 1580-1869", <http://www.submarine-history.com/NOVAone.htm> (Erişim Tarihi: 06.08.2018).

Her ne kadar hücum başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da söz konusu girişim bir denizaltının savaşta üstlendiği ilk görev olarak kayıtlara geçmiştir.¹³ Bunun yanında deniz harp tarihindeki ilk başarılı sualtı hücumu Amerikan İç Savaşı (1861-1865) sırasında icra edilmiştir. Yine aynı savaş sırasında tarihte ilk defa bir gemi, bir denizaltı tarafından batırılmıştır. Dünya denizaltıcılık tarihindeki ilklerden birine ise Osmanlı Donanması imza atmıştır. 22 Mart 1888'de hizmete giren ve Osmanlı Donanması'nın ilk denizaltısı unvanını elinde bulunduran Abdülhamit'in torpido ile bir süstü gemisini batıran ilk denizaltı olduğu kaynaklarda yer almaktadır.¹⁴

20. yüzyılın başlarında denizaltılarla ilgili hâkim kanaat, kıyı sularında harekât icra edebilecek platformlar oldukları şeklindedir. O dönemlerde denizaltıların kendi başlarına hareket etmeleri konusuna şüphe ile bakılmakta ve süstü gemilerinin refakati olmadan açık denizlerde kullanılmayacakları kıymetlendirilmektedir. Birinci Dünya Savaşı (1914-1918), bu yöndeki değerlendirmelerin yanlışlığını ortaya çıkarmıştır. Zira savaş sırasında bilhassa Almanlar tarafından denizaltılar son derece etkin biçimde kullanılmıştır. Nitekim batırdıkları ticaret gemileri ile deniz nakliyatının sekteye uğratılmasında tahmin edilenin çok üstünde başarı gösteren denizaltılar, savaşın gidişatını doğrudan etkilemişler ve sadece taktik değil, stratejik seviyede de önemli roller üstlenebileceklerini kanıtlamışlardır.¹⁵

İki savaş arası dönemde gelişimlerini sürdüren denizaltılar, İkinci Dünya Savaşı'nda (1939-1945) da etkin şekilde kullanılmıştır. Alman denizaltıları özellikle Mayıs 1943'e kadar Atlantik'te büyük başarıları imza atmıştır. Amerikan, İngiliz ve Japon denizaltıları için de benzer başarılardan bahsetmek mümkündür. Öte yandan savaşın sonlarında geliştirilen nükleer teknoloji, denizaltılar açısından yeni gelişmelerin

¹³ H I Sutton, *Covert Shores: The Story of Naval Special Forces Missions and Mini-Subs*, Create Space Independent Publishing Platform, y.y., 2016, s. 3

¹⁴ Hızal, age, s. 28-29, 50-51.

¹⁵ Mönch TR, "Derin Maviliklerin Şövalyeleri: Denizaltı Filosu Komutanlığı", *Savunma ve Havacılık*, 2015, Cilt 29, Sayı 169, s. 34-36.

önünü açmıştır. Öyle ki nükleer teknoloji hem tahrik sistemi hem de silah olarak denizaltı dünyasında uygulama alanı bulmuş ve nükleer denizaltılar Soğuk Savaş'ın en kritik unsurlarından biri haline gelmiştir.¹⁶ İlk ortaya çıkışlarından Berlin Duvarı'nın çöküşüne kadar geçen süreçte Amerikan ve Sovyet denizaltıları arasında tabiri caizse “kedi-fare” oynanmıştır. Hatta iki ülke denizaltılarının sualtında pek çok kez çatıştığı ancak bu olayların hiçbir zaman kamuoyuna yansıtılmadığı söylenmektedir.¹⁷

2.2. Tanım ve Sınıflandırma

Askerî terminolojiye göre denizaltı, kendi tahrik sistemiyle sualtında bağımsız hareket edebilen savaş gemisi olarak tanımlanabilir. Ancak bunun genel bir tanım olduğu aşikârdır. Dünya donanmalarında farklı özellikleri haiz denizaltılar hizmet vermektedir. Söz konusu platformların sınıflandırılmasında muhtelif unsurlar göz önünde bulundurulmakla beraber bugün daha ziyade esas alınan tahrik sistemidir. Nitekim tahrik sistemi üzerinden yapılan sınıflandırmada denizaltılar, konvansiyonel (dizel-elektrik) ve nükleer olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Konvansiyonel denizaltılar (*Ship, Submersible, Diesel-Electric/SSK*) hibrid olarak nitelendirilebilecek bir tahrik sistemine sahiptir. Bu tip platformlar suüstünde dizel, sualtında ise elektrik motoru vasıtasıyla seyir etmektedir. Temel mantık, bataryaların dizel motor(lar)a bağlı jeneratörler tarafından imla edilmesi (doldurulması), böylece sualtında elektrik motoruyla seyir gerçekleştirilmesidir. Öte yandan dizel motorun çalışma için havaya ihtiyaç duyması, belli aralıklarla suüstüne çıkılmasını ya da bunun yapılamayacağı koşullarda şnorkel kullanılmasını gerektirmektedir. Buradaki sorun, şnorkel umkuna gelinmesinin tespit edilme ihtimalini arttırmasıdır. Zira yeni nesil radar ve sensör sistemleri suüstündeki en ufak bir cisim bile tespit edebilecek hassasiyettedir. En büyük özelliği gizlilik olan bir denizaltı için tespit

¹⁶ Age, s. 36.

¹⁷ Sami Atalan, “Nükleer Denizaltılar”, *Dünya Askeri Teknolojiler Ansiklopedisi: Modern Deniz Sistemleri Harp Gemileri*, 2015, s. 57.

edilmenin anlamı ise imha olmakla eşdeğerdir.

Klasik SSK'lerin sualtında kalış sorununu göz önünde bulunduran üreticiler çözüm olarak Havadan Bağımsız Tahrik (HBT) sistemini geliştirmiştir. Şnorkel ihtiyacını ortadan kaldıran HBT teknolojisi, denizaltı harekâtının olmazsa olması durumundaki sürpriz etkisi için gereken gizliliğin korunmasını sağlamaktadır. Günümüzde dört tip HBT sistemi bulunmaktadır: Kapalı Çevrim Dizel Motorları (*Closed Cycle Diesel Engines*), Kapalı Çevrim Buhar Türbinleri (*Closed Cycle Steam Turbines*), Sterling Çevrimi Motorları (*Sterling Cycle Engines*) ve Yakıt Hücreleri (*Fuel Cells*). Sıralanan sistemlerin hepsinin farklı çalışma prensipleri vardır. Ancak fikir vermesi açısından bugün için en gelişmiş ve tercih edilen çözüm olarak gösterilen Yakıt Hücreleri teknolojisine değinilebilir. Bu tip HBT sistemlerinin çalışma prensibi kimyasal enerjinin elektriğe dönüştürülmesi üzerine kuruludur. Tipik bir uygulamada denizaltında depolanmış vaziyette bulunan hidrojen (yakıt) ve oksijen (yakıcı) elektriğe dönüştürülmekte, yan ürün olarak ise su ve ısı ortaya çıkmaktadır. Almanya'nın lider olduğu yakıt hücreleri teknolojisiyle donatılmış platformların klasik dizel-elektrik denizaltılarla karşılaştırıldığında çok daha uzun süre sualtında kalabildiği görülmektedir. Örneğin 2006 yılında Alman Donanması'na ait U-32 denizaltısı yüze çıkmadan 2.800 kilometre yol kat etmiştir. Aynı denizaltı 2013 yılında yeni bir rekora imza atarak sualtında durmaksızın 18 gün seyretmiştir. HBT'siz bir dizel-elektrik denizaltının bataryalarını imla etmeden en fazla 500-800 kilometre seyredebileceği ve sualtında kalış süresinin de dört ile altı günü aşamayacağı bilgisi aradaki farkın anlaşılmasını sağlayacaktır.¹⁸

Nükleer denizaltılar, enerjisini nükleer reaktörden alan platformlardır. Esasen bu tip platformların çalışma prensibi karadaki nükleer elektrik santrallerine benzemektedir. Öyle ki, ilk olarak nükleer yakıt, fizyon tepkimesine sokulmakta, atom çekirdeğinin parçalanması

¹⁸ Defencyclopedia, "Explained: How Air Independent Propulsion (AIP) Works!", <https://defencyclopedia.com/2016/07/06/explained-how-air-independent-propulsion-aip-works/> (Erişim Tarihi: 08.08.2018).

sonucu açığa çıkan ısıyla da haznedeki su kaynatılarak buhar elde edilmektedir. Üretilen buharın pervaneleri döndürmesi için iki farklı yöntem kullanılmaktadır. İlk yöntemde buhar, türbine aktarılmakta, türbin de dişli kutusu vasıtasıyla pervaneleri döndürmektedir. İkinci yöntemde ise buhar, türbin-jeneratör kombinasyonuna aktarılmakta, üretilen elektrik ile de pervaneye bağlı elektrik motoru çalıştırılmaktadır. Her iki yöntemde de üretilen elektrik aynı zamanda denizaltının tüm elektronik ve havalandırma sistemlerinin işletilmesini sağlamaktadır.

Amerikan Donanması'nda hizmet vermek üzere 1954 yılında suya indirilen *USS Nautilus*, dünyanın ilk nükleer denizaltısıdır.¹⁹ Üstün özellikleri nedeniyle hızla yaygınlaşan nükleer denizaltılar, bugün uçak gemileri ile birlikte küresel ölçekte harekât icra etme yeteneğine sahip bir donanma, denizcilik tabiriyle bir Mavi-Su Donanması (*Blue-Water Navy*) olmanın gerek şartları arasında görülmektedir.²⁰ Bu tabir, anavatandan uzak deniz alanlarında ve bilhassa okyanuslarda varlık gösteren donanmalar için kullanılmaktadır. Günümüzde aralarında Amerikan, Rus, İngiliz ve Fransız donanmalarının da olduğu çok az sayıda donanma Mavi-Su kategorisinde değerlendirilmektedir.

Günümüzde üç tip nükleer denizaltı bulunmaktadır: Nükleer Hücum Denizaltısı (*Ship, Submersible, Nuclear/SSN*), Nükleer Balistik Füze Denizaltısı (*Ship, Submersible, Ballistic, Nuclear/SSBN*) ve Nükleer Seyir Füzesi Denizaltısı (*Ship, Submersible, Guided, Nuclear/SSGN*). Buna göre, literatürde "avcı-katil" olarak geçen SSN'lerin öncelikli görevi, hasım SSBN'lerini bulup imha etmektir. Bu denizaltıların ikincil görevi ise, hasım savaş ve ticaret gemilerinin hedef alınmasıdır. Nükleer denizaltı denildiğinde muhtemelen ilk akla gelen tip konumundaki SSBN'lerin inşa edilme amacı, nükleer harp başlıklı denizaltıdan atılan balistik füzelerin (*submarine-launched ballistic missiles/SLBMs*) taşınmasıdır. Bu platformların geliştirilmesinde olası

¹⁹ NHHC, "Nautilus (SSN-571) 1954-1980", <https://www.history.navy.mil/browse-by-topic/ships/uss-nautilus.html> (Erişim Tarihi: 09.08.2018).

²⁰ Cenk Özgen, "Türk Deniz Kuvvetleri Açısından Uçak Gemisi Tedarikinin İncelenmesi", *Savunma Bilimleri Dergisi*, 2018, Cilt 17, Sayı 2, s. 29.

bir savaşta, kara konuşlu balistik füze siloların imha olacağı varsayımından hareket edilmiş ve misillemenin okyanuslara dağıtılmış SSBN'ler ile yapılması öngörülmüştür. Bu bakımdan, SSBN'lerin asıl olarak, nükleer silahların denizaltılara konuşlandırılmasına karşılık gelen denizde konuşlu nükleer caydırıcılık ve bir saldırı karşısında misilleme yapabilme yeteneğini ifade eden ikinci vuruş bağlamında öne çıktıkları söylenebilir. Nitekim muharebe yetenekleri SSN'ler ile mücadeleye girebilecek düzeyde olsa da, temel kural taşıyan değerli yükün riske atılmaması için -zaruri haller dışında- savaş ve ticaret gemilerine angaje olunmamasıdır. Sovyet/Rus ekolü şeklinde nitelendirilebilecek SSGN'ler ise asıl olarak Soğuk Savaş döneminde Amerikan Uçak Gemisi Muharebe Gruplarına yönelik tasarlanmıştır. Bu tip denizaltılar nükleer harp başlığı taşıyan süpersonik seyir füzeleri ve yine nükleer harp başlıklı torpidolar ile donatılmıştır.²¹

“Konvansiyonel mi yoksa nükleer denizaltı mı?” sorusu sıklıkla karşılaşılan bir sorudur. Hemen belirtmek gerekir ki, bu soruya kesin bir yanıt vermek mümkün değildir. Zira denizaltı seçiminde başta harekât ihtiyaçları ve maliyet hususları olmak üzere birbiriyle bağlantılı onlarca faktör dikkate alınmaktadır. A ülkesi için uygun olan bir denizaltı modeli, B ülkesi için uygun olmayabilir ya da bir ülke farklı tahrik sistemlerinin kombinasyonunda oluşan bir filo yapısının idamesini tercih edebilir.

Önceki paragrafta altı çizilen hususların bir kenara not düşülmesi kaydıyla, dizel-elektrik ve nükleer denizaltıların bazı zayıflık ve üstünlüklerinden bahsedilebilir. Dizel-elektrik denizaltıların en önemli üstünlükleri sessizlikleridir. Gövdeden bağımsız askılar üzerine yerleştirilmiş tahrik sistemleri, düşük devirli elektrik motorları, gelişmiş pervane tasarımları, özel gövde formları ve ekoyu azaltan gövde kaplamaları dizel-elektrik denizaltıların akustik izlerini büyük ölçüde azaltmaktadır.²² Gerçekten de sualtında elektrik motoruyla seyir yapan bir dizel-elektrik denizaltının akustik izi, nükleer tahrikli rakibinden

²¹ Atalan, age, s. 56-57.

²² Fontenoy, age, s. 43.

çok daha azdır.²³ Üstelik dizel-elektrik denizaltılar ihtiyaç halinde tahrik sistemlerini tamamen devre dışı bırakabilme opsiyonuna da sahiptir.²⁴ 30 metre gibi fazla sayılmayacak bir derinlikte bile tüm mekanik sistemlerini devre dışı bırakıp deniz tabanına oturan bir dizel-elektrik denizaltının tespit edilmesi çok zordur. Böyle bir denizaltının sensörler tarafından batık enkazı olarak tanımlanması muhtemeldir ki, farkı sadece uzman sonar operatörleri anlayabilir.²⁵ Buna karşılık nükleer denizaltıların reaktörün soğutulmasında kullanılan ve ciddi bir gürültü kaynağı olan devir daim pompalarını devre dışı bırakması mümkün değildir. Gerçi Amerikan Donanması'nın *Ohio* Sınıfı SSBN'lerine itiş gücü sağlayan S8G reaktörü örneğinde olduğu gibi bazı yeni modellerde düşük devirlerde soğutma pompalarının devre dışı bırakılabilmesini sağlayan doğal çevrim teknolojisi kullanılmaktadır. Ancak yüksek güç gerektiğinde pompaların devreye alınması zorunludur.²⁶ Bu noktada nükleer denizaltıların soğutma pompalarının tıkanması riskini göze alamadıkları için dibeye oturmaktan kaçındıklarını da eklemek gerekir.²⁷

Nükleer denizaltıların boyutlarının büyüklüğü ve yaydıkları manyetik izin fazlalığı kıyı sularında tespit edilmelerini kolaylaştırmaktadır.²⁸ Keza büyüklük, dar ve sığ sularda etkin harekât icra edilmesini de sınırlandıran bir faktördür.²⁹ Bunun dışında nükleer denizaltıların reaktörlerini deniz suyu ile soğuttukları ve denize büyük miktarda sıcak su tahliye ettikleri bilinmektedir. Denizaltının arkasından

²³ Sinan Topuz, *Modern Deniz Harbini ve Denizler İçin Mücadeleyi Anlamak*, Alibi Yayınları, Ankara, 2016, s. 185.

²⁴ Defencyclopedia, "Anti-Submarine Warfare (Part-2): Diesel-Electric Submarines", <https://defencyclopedia.com/2014/04/27/anti-submarine-warfare-part-2-diesel-electric-submarines/> (Erişim Tarihi: 16.08.2018).

²⁵ Milan Vego, *On Littoral Warfare*, Naval Warfare College Yayınları, Newport, 2015, s. 39.

²⁶ Alternate Wars, "U.S. Naval Reactors", http://www.alternatewars.com/BBOW/Nuclear/US_Naval_Reactors.htm (Erişim Tarihi: 13.08.2018).

²⁷ Vego, age, s. 39.

²⁸ Atalan, age, s. 57.

²⁹ Hans J. Ohff, "Nuclear Versus Diesel-Electric: The Case for Conventional Submarines for the RAN", <https://www.aspirategist.org.au/nuclear-versus-diesel-electric-case-conventional-submarines-ran/> (Erişim Tarihi: 18.08.2018).

yüze çıkarak sıcak su tabakasının kızılötesi görüntüleme sistemleri tarafından tespit edilme ihtimali vardır. Yine nükleer denizaltıların fisyon tepkimesine dayalı reaktörleri çok yüksek miktarda zararlı radyasyon açığa çıkarmaktadır. Muhtemel bir sızıntı hem insan, hem de deniz yaşamı açısından ciddi riskler barındırmaktadır.³⁰ Son olarak, nükleer denizaltılarla mukayese edildiğinde dizel-elektrik denizaltıların her daim sürdürdükleri avantajları maliyettir.³¹ Boyut ve yeteneklerine göre bugün dizel-elektrik denizaltıların ilk alım maliyetleri 100 ilâ 900 milyon dolar arasında değişmektedir. Buna karşılık bir nükleer denizaltı için ödenmesi gereken tutar 1,3 ilâ 3 milyar dolar arasındadır.³² Kaldı ki, nükleer denizaltıların bakım ve idame masrafları da hayli fazladır. Bir nükleer denizaltının yıllık masrafı 21 milyon dolar civarındadır. Yarı ömür modernizasyonun yaklaşık 200 milyon dolar, yarı ömür modernizasyonu sonrasındaki büyük bakım (*overhaul*) ve yakıt yenileme maliyetinin yaklaşık 410 milyon dolar olduğu belirtilmektedir.³³

Dizel-elektrik denizaltıların sıralanan avantajlarına karşın nükleer denizaltıların da hâlâ rakipsiz oldukları alanlar vardır. Öncelikle HBT teknolojisinin dizel-elektrik denizaltıların sualtında kalış sürelerini uzattığı doğrudur. Ancak sualtında uzun süre kalabilme başta düşük sürat olmak üzere bazı kısıtlamalara uyulmasına bağlıdır. Nükleer denizaltılar açısından ise performansla yönelik bu tip kısıtlamalar mevzu bahis değildir. O kadar ki yüksek süratlerde çok uzun mesafeler kat edebilen bir nükleer denizaltı teorik olarak yüze hiç çıkmadan dünya çevresini dahi dolaşabilir. Unutulmamalıdır ki, manevra yeteneği denizaltı hareketinin kilit unsurudur. Hücum ve kaçınma manevraları icra edilirken duruma göre 25-30 knot süratlere çıkılması gerekebilir ki,

³⁰ Heba Soffar, "Nuclear Submarines (Nuclear Powered Ships) Advantages and Disadvantages", <https://www.online-sciences.com/the-energy/nuclear-submarines-nuclear-powered-ships-advantages-and-disadvantages/> (Erişim Tarihi: 13.08.2018).

³¹ Eric Grove, *The Future of Sea Power*, Routledge, Londra, 1990, s. 137.

³² Brian Wang, "USA is not Buying the Cheaper and Deadlier AIP Stealth Submarine Capabilities But the Rest of the World is", <https://www.nextbigfuture.com/2016/01/usa-is-not-buying-cheaper-and-deadlier.html> (Erişim Tarihi: 16.08.2018).

³³ Topuz, age, s. 185.

bu koşullarda klasik bir dizel-elektrik denizaltının bir saatten fazla sualtında kalabilmesi mümkün değildir.³⁴

Dizel-elektrik denizaltılar ile karşılaştırıldığında sualtında kalış süresi, sürat ve seyir siası gibi üstünlükleri bulunan nükleer denizaltıların değinilmesi gereken bir diğer avantajı ise ikmal bütünlemesiz uzun süre harekât icra edebilme kabiliyetleridir. Öyle ki, barış zamanı nükleer veya dizel-elektrik fark etmeksizin tipik bir denizaltı karakol görevi 50 ilâ 100 gün arasında sürmektedir. Bu süre zarfında normal şartlarda nükleer denizaltının üsse geri dönmesi sadece erzak ve mühimmat bütünlemesi, bakım ve onarım veya mürettebat değişimi için gerekecektir.³⁵ Tabiatıyla üs ve liman kolaylıklarına daha yüksek orandaki bağımlılığın otürü dizel-elektrik denizaltı için süreç farklı olacaktır. Gerçi bu noktada hemen akıllara başta akaryakıt bütünlemesi olmak üzere muharip unsurların lojistik ihtiyaçlarının muharebe destek gemileri tarafından karşılanabildiği gelebilir. Elbette muharebe destek gemilerinin büyük önemi haizdir. Bilhassa bir görev grubu ya da görev kuvveti bünyesinde icra edilen harekâtlarda bu şekilde lojistik destek de sağlanabilir. Lakin denizaltı harekâtının kendine has özellikleri vardır. Denizaltının tespit edilmesine yol açabileceğinden otürü bu seçeneğin uygulanabilmesi her koşulda mümkün olmayabilir.

Tüm bu değerlendirmelerin ışığında nükleer denizaltıların açık deniz, dizel-elektrik denizaltıların ise kıyı harekâtlarına daha uygun oldukları sonucu çıkarılabilir. Elbette burada nükleer denizaltıların kıyı sularında, dizel-elektrik denizaltıların ise açık denizlerde görev icra edemeyeceği kastedilmemekte, sadece genel değerlendirme yapılmaktadır.

2.3. Filo Yapısı ve Yetenekler

2018 yılı itibariyle donanmasında denizaltı bulunan ülke sayısı 41'dir. Toplam 540 denizaltıdan müteşekkil dünya denizaltı filosunda,

³⁴ Charles Skolds, "The Marvels and Problems Associated with Nuclear Submarines", <http://large.stanford.edu/courses/2017/ph241/skolds1/> (Erişim Tarihi: 18.08.2018).

³⁵ Ohff, age.

Kuzey Kore, 86 platform ile ilk sırada yer almaktadır. Kuzey Kore'yi 73 platform ile Çin, 66 platform ile ABD ve 62 platform ile Rusya izlemektedir. Öte yandan burada bir parantez açarak Kuzey Kore tarafından idame edilen filonun büyük bölümünün, kıyı sularında görev yapmak üzere tasarlanan ve literatürde cüce (*midget*) denizaltı olarak tanımlanan modellerden meydana geldiğini not düşmek gerekir. Yine yeri gelmişken, denizaltı harekâtında geçmişten gelen büyük bir birikime sahip olan Türkiye'nin 12 platform ile listenin dokuzuncu sırasında yer aldığı belirtilmelidir.³⁶

Dünya denizaltı filosunda Kuzey Kore'nin 90 tonluk *Yugo* Sınıfı cüce denizaltılarından,³⁷ Rusya'nın -İkinci Dünya Savaşı döneminin uçak gemilerinden daha büyük deplasmana sahip- 23.200 tonluk *Typhoon* Sınıfı SSBN'lerine³⁸ kadar muhtelif platformlar bulunmaktadır. Bugün donanmasının kuvvet yapısında nükleer denizaltı bulunan ülkeler; ABD, Rusya, Çin, Birleşik Krallık, Fransa ve Hindistan'dır.³⁹ Hâlihazırda *Prosub* programı altında çalışmalar yürüten Brezilya da, 2030'lara doğru bu ülkelerin arasına katılmayı hedeflemektedir.⁴⁰ Nükleer denizaltı kullanıcısı ülkelerden ABD, Birleşik Krallık ve Fransa konvansiyonel denizaltı idame etmemektedir. Diğerleri ise her iki tipi birlikte kullanmaktadır. Kuşkusuz nükleer denizaltılar daha ziyade deniz aşırı çıkarları olan ve küresel ölçekte politikalar izleyen ülkelerin ilgi alanına girmektedir. Ancak konvansiyonel denizaltılar için durum biraz farklıdır. Bu tip platformlar, zayıf tarafın kendinden üstün bir muhasımın harekâtını

³⁶ Global Fire Power, "Total Submarine Strength by Country", <https://www.globalfirepower.com/navy-submarines.asp> (Erişim Tarihi: 16.08.2018).

³⁷ Global Security, "SSM Yugo and P-4 Class (Midget Submarine)" <https://www.globalsecurity.org/military/world/dprk/s-yugo.htm> (Erişim Tarihi: 30.08.2018).

³⁸ Global Security, "941 Typhoon", <https://www.globalsecurity.org/wmd/world/russia/941-specs.htm> (Erişim Tarihi: 30.08.2018).

³⁹ Jeremy Bender, "This Chart Shows Every Model of Military Submarine in Service Around the World", <https://www.businessinsider.com/submarine-in-service-around-the-world-2015-5> (Erişim Tarihi: 30.08.2018).

⁴⁰ Vincent Groizeleau, "Update on Brazil's Submarine Programme", <https://www.merettmarine.com/fr/content/update-brazils-submarine-programme> (Erişim Tarihi: 17.08.2018).

sekteye uğratmasına dayanan ve donanma literatüründe denizlerin serbestçe kullanımının engellenmesi (*sea denial*) olarak adlandırılan konseptin uygulanması için ideal araçlardır. Bunun etkisiyle nispeten küçük sayılabilecek donanmalar bile kuvvet yapılarında konvansiyonel denizaltılara yer vermektedir. Kaldı ki bugün Amerikan Donanması'nda bile dizel-elektrik denizaltı kabiliyetinin yeniden kazanılması hususunda tartışmalar yapılmaktadır. Uzun yıllar kuvvet yapısında sadece nükleer denizaltılara yer veren bir kullanıcıyı buna iten sebep, birleşik bir deniz tatbikatı sırasında İsveç Donanması'na ait A19 Sınıfı HBT sistemli dizel-elektrik denizaltıyı tatmin edici bir şekilde tespit ve takibinin yapılamamasıdır. Ortaya çıkan tablo karşısında Denizaltı Savunma Harbi (DSH) alanındaki eksikliklerini görmek ve gerekli tedbirleri almak için harekete geçen Amerikan Donanması, Mayıs 2005'te İsveç'e ait A19 Sınıfı *HMS Gotland* isimli denizaltıyı mürettebatıyla birlikte bir yıllığına kiralamıştır. Tatbikatlarda Amerikan Donanması'na karşı hasım denizaltı rolünü oynayan Gotland'ın kira sözleşmesi birkaç kez uzatılmıştır. Mamafih 2009'daki bir tatbikatta Gotland'ın Amerikan Donanması'nın -dünyanın en gelişmiş sonarlarıyla donatıldıklarını iddia ettiği- DSH unsurlarını atlattığının ortaya çıkması, bu alanda aslında pek de istenilen ilerlemenin sağlanamadığını göstermektedir.⁴¹

Denizaltılar gerek deniz kontrolü (*sea control*), gerekse denizlerin serbestçe kullanımının engellenmesini hedefleyen ülkelerin tercihidir. Bilhassa coğrafyası gereği açık denizlere diğer ülkelerin kontrolündeki deniz alanlarından geçerek çıkmak zorunda olan ülkeler denizaltılara yönelmektedir. Örneğin Birleşik Krallık'ın Kuzey Denizi'ndeki ablukasını delmeyi hedefleyen Almanya, iki dünya savaşında da denizaltılara ağırlık vermiştir. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin denizaltılara öncelik vermesinin nedeni de, NATO'nun üstün deniz gücü tarafından çevrelenmiş olmasıdır. Günümüzde ABD ve müttefikleri tarafından çevrelenen Rusya ve Çin'in

⁴¹ Hakkı Aris, "Ultra Electronics, Türk Savunma Sanayi ile Su-Altı Akustik Çözümler Açılımına Hazır", *Savunma ve Havacılık*, 2012, Cilt 26, Sayı 149, s. 116.

de benzer reflekslerle hareket ettikleri aşikârdır.⁴²

21. yüzyılın ilk çeyreğinde dünya genelinde yürütülen deniz silahlanma programlarında denizaltıların ciddi pay aldığı görülmektedir. Örneğin 2015 yılında Asya-Pasifik Bölgesi'nde denizaltı tedarikine harcanan tutar 7,3 milyar dolardır. 2025 yılına kadar rakamın 11 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. ABD, 2025 yılına kadar nükleer denizaltılar için 102 milyar dolar kaynak ayırmıştır. Aynı dönemde bu rakam Rusya ve diğer Avrupa ülkelerinde 76,3 milyar doları bulacaktır. Kuşkusuz denizaltıların bu derece ilgi görmesinin nedeni modern deniz muharebe ortamında başka hiçbir savaş gemisinin sahip olamayacağı “gizlilik” vasıflarıdır. 1991-1994 yılları arasında ABD Deniz Kuvvetleri Komutanlığı görevini deruhte eden Oramiral Frank Kelso'nun “uzayın derinliklerindeki küçük bir metal parçasını tespit edebiliyoruz ancak bazen 100 metre dibimizdeki sualtı cismini tespit edemiyoruz” şeklindeki sözleri tabloyu özetlemektedir. Konuşmanın üzerinden neredeyse 30 yıl geçmesine rağmen sualtı dünyası hâlâ tespit ve teşhisin çok zor yapılabildiği bir ortam olma özelliğini muhafaza etmektedir. Teknolojideki tüm ilerlemelere rağmen sualtında tespit için kullanılan enerji, akustik enerjidir. Akustik enerji ise güvenilir olmaktan uzaktır. Akustik tespit yönteminin yerini alacak devrimsel bir buluş gerçekleştirilmediği sürece sualtının gizemini koruyacağı anlaşılmaktadır.⁴³ Hal böyleyken, denizaltıcıların “İki tip gemi vardır: Denizaltılar ve hedefleri” mottosunun daha uzun yıllar dillendirilmeye devam edeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Savunma ve taarruzdaki etkinliklerini gizliliklerine dayandıran denizaltılar, geleneksel olarak bağımsız hareket eden platformlardır. Odak noktaları denizlerin serbestçe kullanımının engellenmesi ve ticaret savaşı (*guerre de course*) olmakla beraber ilk dönemlerden itibaren farklı

⁴² Cem Gürdeniz, “Denizaltılar Tahtını Bırakmıyor”, <https://www.aydinlik.com.tr/denizaltilar-tahtini-birakmiyor> (Erişim Tarihi: 21.08.2018).

⁴³ Cem Gürdeniz, “Denizler Altında Büyük Mücadele”, <https://www.aydinlik.com.tr/denizler-altinda-buyuk-mucadele-cem-gurdeniz-kose-yazilari-temmuz-2018> (Erişim Tarihi: 19.08.2018).

görev nevelerini icra etmişlerdir.⁴⁴ Bu çerçevede gelişmiş sonar, periskop ve muhabere sistemlerine sahip olan ve torpido, mayın, gemisavar füze ve seyir füzesi gibi silahlarla donatılan denizaltıların; süstü gemilerine ve denizaltılara taarruz, denizden karaya darbe harekâtı, mayın döşeme, özet kuvvet unsurlarının nakli, istihbarat toplama ve arama-kurtarma görevlerini icra etmesi beklenebilir. Ayrıca bazı denizaltıların nükleer harp başlıklı balistik füzelere veya seyir füzelerine ev sahipliği yaptığını da bir kez daha hatırlatmak gerekir.

Günümüzde sessizlikleri muazzam derecede artan, silah ve sensör sistemlerinin menzili yüzlerce deniz milinin üzerine çıkan ve dalmış durumda durumsal farkındalığı sağlayan denizaltılar buldukları bölgede deniz harekâtının nasıl şekilleneceğini belirleyen en önemli kuvvet çarpanıdır.⁴⁵ Barış, kriz ve savaş dönemlerinde denizaltılar öncelikle taktik ve operatif düzeyde etki yaratmaktadır. Bununla beraber, coğrafyanın getirdiği olumsuzluklardan etkilenmemeleri, baskın etkisi yaratabilmeleri, varlıkları ispatlanamadığı müddetçe uluslararası hukukun kısıtlama ve yaptırımlarına tabi olmamaları ve siyasi-askerî gelişmelere kısa sürede tesir edebilme yetenekleri aynı zamanda stratejik düzeyde de etki yaratmalarına yol açmaktadır. Tarihte bunun sayısız örneği vardır. Örneğin 1982 yılında Birleşik Krallık ile Arjantin'i karşı karşıya getiren Falkland (Malvinas) Krizi'nin daha ilk günlerinde Kraliyet Deniz Kuvvetleri'ne ait bir denizaltı, Arjantin Donaması'nın sancak gemisi konumundaki Amiral *Belgrano* kruvazörünü batırmıştır. Nitekim daha önceden ilan edilen 200 millik yasak saha dışında ve herhangi bir ikazda bulunmadan yapılan bu tek hamle, Birleşik Krallık'ın durum üstünlüğünü elde etmesini sağlamış, sonuçta Falkland Savaşı büyük ölçüde Kraliyet Deniz Kuvvetleri ile Arjantin Hava Kuvvetleri arasında geçmiştir.⁴⁶

⁴⁴ Geoffrey Till, *Seapower: A Guide for the Twenty-First Century*, Frank Cass Publishers, Londra, 2004, s. 123.

⁴⁵ Cem Günaydın, "Denizde İki Tip Gemi Vardır: Denizaltılar ve Hedefleri", <http://www.marinedealnews.com/?p=9434> (Erişim Tarihi: 21.08.2018).

⁴⁶ Gürdeniz, "Denizaltılar Tahtını Brakmıyor".

Yakın dönemde denizaltı tehdidin boyutunu gösteren birçok olay yaşanmıştır. 26 Ekim 2006'da Çin Donanması'na ait *Song* Sınıfı bir dizel-elektrik denizaltı, Japonya'nın Okinawa Adası açıklarında seyreden *USS Kitty Hawk* uçak gemisine sadece beş deniz mili mesafede yüzeye çıkmıştır. Çin denizaltısının uçak gemisini korumakla görevli suüstü, sualtı ve hava araçlarından hiçbirisi tarafından tespit edilmeden torpido atış paternine ulaşması ABD'de adeta "soğuk duş" etkisi yaratmıştır.⁴⁷ 4 Mart 2015'te yaşanan başka bir olayda ise Fransız Donanması'nın *Rubis* Sınıfı *Safir* isimli SSN'si Florida açıklarında düzenlenen bir tatbikatta *USS Theodere Roosevelt* uçak gemisini ve refakatindeki savaş gemilerinin birçoğunu sanal torpido atışı ile batırmayı başarmıştır. Burada altı çizilmesi gereken husus, Fransız denizaltısının bir adet *Ticonderoga* Sınıfı kruvazör, üç adet *Arleigh Burke* Sınıfı muhrip ve bir adet *Los Angeles* Sınıfı SSN'den oluşan koruma çemberini aşarak uçak gemisini batırmış olmasıdır ki, o sırada tatbikat senaryosu gereği sıralanan platformların hepsi *Safir*'i aramaktadır.⁴⁸ Aslında burada verilen iki örnek dışında yakın dönemde denizaltıların başarısı olarak kayıtlara geçen onlarca başka olay yaşanmıştır. Gerçi bunların hepsi barış dönemi koşullarında ya da tatbikatlarda vuku bulmuştur. Lakin buradan hareket ederek denizaltı tehdidini küçümsemek, son derece hatalı olacaktır. 26 Mart 2010'da Kore Cumhuriyeti Donanması'na ait *Pohang* Sınıfı *ROKS Cheonan* isimli korvetin batışı bunun en net göstergesidir. Zira olaydan sonra Güney Kore askerî istihbaratının ABD'li muhataplarıyla birlikte yürüttükleri soruşturma sonucunda *Cheonan*'ın bir Kuzey Kore denizaltısından atılan torpido ile batırıldığı kesinleşmiştir.⁴⁹

⁴⁷ Nikola Budanovic, "When a Chinese Submarine Appeared in the Middle of a Carrier Battle Group", <https://www.warhistoryonline.com/history/chinese-submarine-appeared-in-the-middle-of-a-carrier-battle-group.html> (Erişim Tarihi: 19.08.2018).

⁴⁸ Kyle Mizokami, "A French Nuclear Attack Submarine 'Sunk' a U.S. Navy Aircraft Carrier", <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/french-nuclear-attack-submarine-sunk-us-navy-aircraft-24215> (Erişim Tarihi: 19.08.2018).

⁴⁹ The Guardian, "North Korean Torpedo Sank Cheonan, South Korea Military Source Claims", <https://www.theguardian.com/world/2010/apr/22/north-korea-cheonan-sink> ing-

Öte yandan sıralanan tüm bu imkân ve kabiliyetlere karşın denizaltıların dört ciddi zafiyeti olduğunu da not düşmek gerekir. Birincisi, denizaltıların ana silahları olan torpido ve güdümlü mermilerin tahrip gücü çok fazladır. Bu durum düşük yoğunluklu çatışmalarda kullanımlarını kısıtlamaktadır. İkincisi, denizaltılar DSH ve suüstü harbi (SUH) için uygun olup, hava savunma harbi (HSH) yetenekleri son derece sınırlıdır. DSH helikopterlerine karşı kendilerini savunabilmeleri için hava savunma füzeleriyle donatılmaları hususunda çalışmalar yapılmaktadır. Ancak çalışmalarda müspet yönde ilerleme sağlansa da doktrinsel açıdan bakıldığında, diğer gemilerin hava savunmasını üstlenmeye uygun olmadıkları ortadadır. Üçüncüsü, denizaltılar bayrak ve varlık gösterme görevleri için uygun platformlar değildir. Dördüncüsü ve belki de en önemlisi ise denizaltıların komuta-kontrol açısından çok ciddi kısıtlamaları bulunmaktadır.⁵⁰

Denizaltıların yeteneklerinden bahsedilen bu bölümde, son olarak bir parantez açarak personel durumuna değinilecektir. Silahlı kuvvetler bünyesinde denizaltıcılık, en stresli ve psikolojik açıdan zorlayıcı ihtisas alanlarından biri kabul edilmektedir. Denizaltıcılığı zorlaştıran etkenler arasında; yaşam mahalli darlığı, gece-gündüz ayrımının olmaması, klastrofobik ortam, dış dünyadan ve aileden izolasyon, rutinin getirdiği monotonluk ve uzun ve operasyonel açıdan riskli görevler sayılabilir.⁵¹ Zorluklarla başa çıkabilmek için mürettebatın profesyonelliğinin ve teknik bilgi düzeyinin kritik önemi haizdir. Ayrıca mürettebatın en zor koşullarda dahi takım halinde çalışma becerisine ve süratli karar alma yeteneğine sahip olması da bu açıdan önem taşımaktadır.⁵²

Hiç kuşkusuz, iyi bir eğitim, donanmada görev yapan tüm gemi personeli ve komutanları için olmazsa olmazdır. Lakin stratejik silah

torpedo (Erişim Tarihi: 30.08.2018).

⁵⁰ Grove, age, s. 132-133.

⁵¹ Gregory S. Moes vd., "Personality Characteristics of Successful Navy Submarine Personnel", *Military Medicine*, 1996, Cilt 161, Sayı 4, s. 239.

⁵² Shaul Kimhi, "Understanding Good Coping: A Submarine Crew Coping with Extreme Environmental Conditions", *Psychology*, 2011, Cilt 2, Sayı 9, s. 961.

olarak addedilmeleri, üstlendikleri görevlerin harbin gidişatını doğrudan etkilemesi ve tek başına hareket etmeleri gibi nedenler eğitimi, denizaltılar özelinde daha da kritik kılmaktadır. Bu durum bir örnek üzerinden açıklanacak olursa, karakol sahasında görev icra eden bir denizaltının tespit ettiği bir hedefi batırıp batırmamasına karar verecek kişi gemi komutanıdır. Hedeflerin öncelik derecesinin daha önce verilen emirde belirtilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak denizaltı hareketının özellikleri gereği taktik duruma göre son karar mercii gemi komutanıdır ki, burada seçilecek hareket tarzının doğruluğunda şüphesiz sulh zamanından itibaren verilecek eğitim belirleyici olacaktır.⁵³

3. İsrail Donanması

Silahlı kuvvetlerin misyon ve görevleri her daim ülkenin içinde bulunduğu coğrafya tarafından belirlenir. Bu tespit tüm donanmalar, özelde İsrail Donanması için de geçerlidir. Dolayısıyla İsrail Donanması incelenmek isteniyorsa işe misyon ve görevlere etki eden faktörlerden, daha somut bir ifadeyle İsrail'in deniz alaka ve menfaatlerinden başlanmalıdır. Buna göre, en eski zamanlardan günümüze kadar Doğu Akdeniz'de varlık göstermiş tüm uygarlıkların ekonomilerinde deniz ticareti önemli yere sahip olmuştur. Fakat konu İsrail olduğunda, deniz ticaretinin işlevi ve önemi daha da kritik bir hal almaktadır. Zira İsrail'in kara sınırları hasım ya da en azından dost sayılamayacak komşularla çevrilidir. Hatta bu yapısından ötürü İsrail'in ada ülkeleriyle kıyaslanabilecek özellikleri haiz olduğu bile söylenebilir. İsrail'in kriz ve savaş dönemlerinde ticari ve askerî yüklerin taşınmasında karayollarına güvenmesi mümkün değildir. Kaldı ki, barış döneminde dahi İsrail, deniz ulaştırma yollarına komşularından çok daha fazla bağımlı durumdadır ki dış ticaret yüklerinin yaklaşık %95'inin denizyoluyla taşındığı bilgisi, söz konusu bağımlılığın boyutunu ortaya koymaktadır. Gerçi, kıyı ülkesi konumunda olması İsrail'in dış dünyaya herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmaksızın açılmasını garanti altına

⁵³ Bora Kutluhan, "Sessiz ve Derinden: Denizaltı Filomuz", *Savunma ve Havacılık*, 2007, Cilt 21, Sayı 124, s. 52-53.

almaktadır. Ancak buradaki sorun İsrail'in, Akdeniz ve Kızıldeniz'e kendi kontrolünde olmayan seyrüsefer rotaları üzerinden açılmasıdır. Sorunu daha da derinleştiren ise İsrail'in her iki deniz kıyısında yer alan limanları arasındaki bağlantıyı Süveyş Kanalı üzerinden sağlamasıdır. 1978 yılına kadar kanalın İsrail bayraklı gemilerin geçişine kapalı tutulması hâlâ hafızalardadır. Bunun dışında fiziki coğrafya olarak İsrail'in kuzey-güney doğrultusunda derinliği bulunmayan ince bir şerit biçiminde uzanması, ülke topraklarının büyük bir bölümünün savaş gemilerinin top ve güdümlü mermilerinin menzili içerisinde kalmasına yol açmaktadır. Nitekim nüfusun yaklaşık %70'inin, kritik altyapıların %75'inin ve enerji tesisleri ile petrol rafinerilerinin tamamının kıyılarda ya da kıyılara çok yakın yerlerde bulunması, ülkenin denizden gelebilecek saldırılar karşısındaki hassasiyetini göstermektedir. Son olarak, İsrail'in Akdeniz'de 190 kilometrelik, Kızıldeniz'de 12 kilometrelik kıyı şeridi bulunmaktadır. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin deniz yetki alanlarına ilişkin düzenlemelerine dayanan Tel Aviv yönetimi, 12 deniz millik karasuları ve ilaveten Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilan etmiştir.⁵⁴ Doğu Akdeniz'de ilan edilen MEB sınırları içerisinde hidrokarbon rezervlerinin keşfedilmiş olması İsrail'in enerji arz güvenliğini sağlamanın ötesinde Avrupa ve hatta Asya pazarlarına ihracat yapma potansiyeli taşımaktadır. Ancak bu durum aynı zamanda aralarında Türkiye ve Lübnan'ında olduğu bölge ülkeleriyle çatışma riskini de arttırmaktadır.⁵⁵

Kuşkusuz yukarıda sıralanan deniz alaka ve menfaatleri koruma arayışı, İsrail'i bir donanma teşkil ve idame etmeye iten belirleyici faktörler olmuştur. Bunlara ek olarak İsrail'in, donanma gücü sayesinde coğrafi açıdan sahip olmadığı stratejik derinliği yaratmaya çalıştığı da ileri sürülebilir. Zira denizler, uzay hariç İsrail'in stratejik derinlik

⁵⁴ Klaus Mommsen, *60 Years: Israel Navy*, Books on Demand GmbH, Norderstedt, 2011, s. 10-11.

⁵⁵ Ehud Eiran ve Yuval Zur, "Israel's Missing Naval Strategy", <https://www.foreignaffairs.com/articles/cyprus/2013-03-18/israels-missing-naval-strategy> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).

yaratabileceği yegâne ortamdır.⁵⁶ Şöyle ki, tarihsel deneyimler devletlerin, ülkeleri içinde veya ülkeleri dışında olmak üzere iki tür stratejik derinliğe sahip olabileceklerini göstermiştir. Rusya gibi geniş yüzölçümüne sahip ülkelerin ihtiyaç halinde stratejik derinliği kendi sınırları içerisinde yaratması pekâlâ mümkündür. İsrail gibi küçük ülkelerin ise böyle bir olanağı bulunmamaktadır. Küçük ülkelerin stratejik derinlik için yegâne seçeneği denizlere yönelmektir. Son yıllarda İsrail stratejik düşüncesinin de bu seçeneğe yöneldiği anlaşılmaktadır.⁵⁷

İsrail Donanması, 17 Mart 1948 tarihinde kurulmuştur.⁵⁸ Ancak hemen belirtmek gerekir ki, IDF içerisinde donanma, geleneksel olarak hep en küçük kuvvet olmuş ve öncelikli sıralamasında geride kalmıştır.⁵⁹ Nitekim bunun etkisiyle uzun yıllar boyunca İsrail Savunma Stratejisi'nde, donanmanın tali roller üstlendiği; kara ve hava kuvvetlerine nazaran savunma bütçesinden düşük pay aldığı görülmektedir. İlk etapta donanmanın ikinci sınıf statüsü savunma bakanlığının ya da silahlı kuvvetlerin komuta kademesinin tercihi olarak düşünülebilir. Ne var ki, hükümetlerden bağımsız şekilde bunun bir devlet politikası olduğu gerçeği söz konusu varsayımı çürütmektedir. Basitçe ifade edilecek olursa, bu durumun nedeni, İsrail'in güvenliğine yönelik en ciddi tehditlerin denizden değil, karadan ve havadan gelmesidir.⁶⁰ Muhtemelen İsrail, deniz muharebe ortamında karşısına çıkabilecek Arap ülkelerini büyük bir tehdit olarak görmemiş dolayısıyla da donanmasını daha ziyade özel kuvvet harekâtı, abluka, baskın ve gözetleme gibi nispeten küçük sayılabilecek operasyonlar için idame

⁵⁶ Zeev Almog, "Israeli Naval Power: An Essential Factor in the Operational Battlefield", *Military and Strategic Affairs*, 2011, Cilt 3, Sayı 1, s. 30.

⁵⁷ Seth Cropsey, "Strategic Dept & Israel's Maritime Strategy", https://www.realcleardefense.com/articles/2014/02/20/strategic_depth__israels_maritime_strategy_107098.html (Erişim Tarihi: 18.02.2019).

⁵⁸ Israeli Navy Official Website, "About", <https://www.idf.il/en/minisites/israeli-navy/sub-menus/about-israeli-navy/> (Erişim Tarihi: 22.08.2018).

⁵⁹ Efraim Inbar, "The Israeli Navy", *Naval War College Review*, 1990, Cilt 43, Sayı 1, s. 100.

⁶⁰ David Rodman, "Book Review: 60 Years: Israel Navy", *Israel Affairs*, 2013, Cilt 19, Sayı 4, s. 735.

etmiştir.⁶¹ Bununla beraber tehdit değerlendirmelerinde yaşanan değişime koşut olarak 1973 Yom Kippur Savaşı'nı izleyen dönemde ama özellikle de 2000'lerin başında söz konusu bakışın değişmeye başladığı ve İsrail'in Savunma Stratejisi'nde donanmanın giderek daha önemli roller üstlendiği görülmektedir.⁶² Doğu Akdeniz'de hidrokarbon yataklarının keşfedilmesinin de bu değişimde etkili olduğu muhakkaktır. Filhakika İsraili yetkililerinin MEB ilanının ve beraberinde bölgede doğalgaz üretimine başlanmasının donanmanın çehresini değiştirdiği yönündeki açıklamaları bu tespitle örtüşmektedir.⁶³

Doğu Akdeniz kıyıları boyunca uzanan, dahası Akabe Körfezi-Kızıldeniz bağlantısıyla Hint Okyanusu'na açılan İsrail, her daim donanmasını deniz sınırlarının ve deniz ulaştırma yollarının güvenliğinin sağlanması için görevlendirmiştir.⁶⁴ Öte yandan bugün bunlara yeni görevlerin eklendiği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda içinde bulunduğumuz dönemde taktik ve operatif seviyede İsrail Donanması açısından en güncel konu başlıklarından birisi, açık deniz platformlarının korunması meselesidir. Öyle ki İsrail, Doğu Akdeniz'deki MEB sınırları içerisinde yer alan *Tamar* ve *Leviathan* sahalarında ilk doğalgaz keşiflerinin yapılmasından beri donanma yeteneklerini söz konusu platformların inşası ve korunmasına tahsis etmektedir. İsrail Donanması açısından bir diğer güncel konu başlığı ise Gazze Şeridi'ne yönelik uygulanan ambargodur. Bölgeyi kontrol eden terör unsurlarına silah ve inşaat malzemesi taşındığı gerekçesiyle harekete geçen İsrail, 2007 yılından beri donanması vasıtasıyla Gazze'ye sıkı bir abluka uygulamaktadır.⁶⁵ Son olarak, Dolphin Sınıfı denizaltıların hizmete girmesiyle birlikte İsrail Donanması caydırıcılık bağlamında da kritik

⁶¹ Topuz, age, s. 366.

⁶² Rodman, agm, s. 735.

⁶³ Anna Ahronheim, "The Changing Face of the Israel Navy", <https://www.jpost.com/Israel-News/The-changing-face-of-the-Israel-Navy-502657> (Erişim Tarihi: 23.08.2018).

⁶⁴ Tamir Eshel, "Israel's Submarines Acquisition - Strategy or Greed?", https://defense-update.com/20161210_olphin2-sub.html (Erişim Tarihi: 30.08.2018).

⁶⁵ Guido Weiss, "The Israeli Navy in Context", <http://cimsec.org/israeli-navy-context/27852> (Erişim Tarihi: 23.08.2018).

bir role bürünmüştür.⁶⁶ Konu daha sonraki bölümlerde işleneceği için burada ayrıca ele alınmayacaktır.

Coğrafi açıdan Suriye ile Mısır arasında merkezî bir konumda bulunması, İsrail'in iç hatlarda harekât icra etmesine ve kuvvetlerini kesin sonuç yerlerinde toplamasına olanak sağlamaktadır. İsrail Donanması açısından Akdeniz'de, Girit Adası'nın doğusu, Kızıldeniz'de Mısır-Sudan sınırının kuzeyi öncelikli harekât alanlarıdır. İkincil olarak Akdeniz'de, Sicilya Adası ile Girit Adası arasında kalan bölgenin, Kızıldeniz'de, Mısır-Sudan sınırının güneyinin önem taşıdığı söylenebilir.⁶⁷ Öte yandan ileriki bölümlerde ele alınacağı üzere son yıllarda İsrail Donanması'na ait denizaltılar, Basra Körfezi ve Umman Denizi'nde karakol görevleri icra etmeye başlamıştır. Yine son yıllarda donanma unsurlarının Batı Akdeniz'de de varlık gösterdiği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla belirtilen bölgelerin de artık deniz harekât alanları arasında zikredilmesi doğru olacaktır.

Günümüzde İsrail Donanması'nın karargâhı Tel Aviv'dedir. Hayfa, Aşdod ve Atlit Akdeniz, Eilat ise Kızıldeniz kıyısındaki deniz üsleridir. İsrail Donanması'nın görevleri; denizden gelebilecek saldırılara karşı ülkenin savunulması, kritik deniz harekâtlarının güvenliğinin sağlanması, savaş zamanı IDF bünyesindeki diğer kuvvetlere destek olunması, düşman hedeflerinin imhası, personel ve malzeme nakli, arama ve kurtarma operasyonlarının düzenlenmesi, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütülmesi ve IDF'nin emirleri doğrultusunda karadaki vazifelerin icra edilmesidir.⁶⁸ Bu çerçevede donanma öncelikle Mısır, Suriye, Lübnan, Ürdün ve Filistin kaynaklı olarak denizden gelebilecek tehditlere karşı ülke kıyılarının korunmasına odaklanmıştır. Burada konvansiyonel tehditler kadar asimetrik tehditler de dikkate alınmaktadır. Bunun yanı sıra, donanma çevre denizlerin ötesinde de varlık göstermektedir. Bir süredir donanmaya ait denizaltı ve korvetlerin, İran

⁶⁶ Eshel, age.

⁶⁷ Dudu Shiek ve Reuven Pedatzur, "Naval Power and Its Importance for Israel's Future Security", http://www.msf-13.com/pdf/paper_01.pdf (Erişim Tarihi: 17.02.2019).

⁶⁸ Israeli Navy Official Website, "About".

tehdidine karşı Hint Okyanusu'nda, Kuzey Afrika menşeli güvenlik sorunlarına karşı da Batı Akdeniz'de varlık gösterdiği bilinmektedir. Geçmiş savaşlarda uygulamış olmasının etkisiyle İsrail Donanması, denizlerin serbestçe kullanımının engellenmesi üzerine büyük tecrübe sahibidir.⁶⁹ Nitekim mevcut imkân ve kabiliyetleri dikkate alındığında bugün vuku bulabilecek bir savaşta da denizlerin serbestçe kullanımının engellenmesine yönelmesi beklenebilir.

2017 yılı itibariyle İsrail Donanması'nın kuvvet yapısında beş dizel-elektrik denizaltı, üç korvet, altı güdümlü mermili hücumbot, 42 karakol botu, üç çıkarma aracı ve üç yardımcı sınıf gemi yer almaktadır. Daha önce belirtildiği üzere donanmanın personel sayısı 9.500'dür ki, bunun içerisinde *Shayetet 13* birimi altında görev yapan 300 özel kuvvetler mensubu da bulunmaktadır.⁷⁰ 2000'li yıllara kadar geri planda kalan donanma, kuvvet yapısının gelişimi bağlamında bugün belki de IDF'nin en dinamik unsurudur. Hâlen İsrail Donanması birçok tedarik projesini yürütmektedir. Teslimatları başlamış ya da yakın zamanda başlayacak platform ve silah sistemleri arasında; altı Dolphin Sınıfı dizel-elektrik denizaltı, dört *Sa'ar 6* korveti, sekiz *SH-60F Seahawk* helikopteri, *Barak-8* hava savunma füze sistemleri, *C-dome* nokta savunma sistemleri ile insansız hava ve deniz araçları bulunmaktadır.⁷¹ Kuşkusuz tedarik edilen tüm bu çözümler içerisinde en dikkat çekici olanı, Dolphin Sınıfı denizaltılardır. Zira Dolphin'lerin hizmete girişi, İsrail Donanması'nın yeteneklerinde ciddi bir artışa yol açmıştır ki, izleyen bölümlerde bu konuya odaklanılacaktır.

4. Denizaltı Filosu'nun Gelişimi ve Mevcut Durumu

Denizaltı Filosu'nun teşkil edildiği 1950'lerin sonundan günümüze kadar İsrail Donanması'nın envanterine muhtelif tipte toplam 13 denizaltı girmiştir. Bu kapsamda, donanmanın envanterine giren ilk platformlar, Birleşik Krallık menşeli iki adet S Sınıfı dizel-elektrik denizaltıdır.

⁶⁹ Weiss, age.

⁷⁰ IISS, age, s. 383-384.

⁷¹ Weiss, age.

Kraliyet Donanması'nın harekât ihtiyaçları doğrultusunda İkinci Dünya Savaşı sırasında inşalarına başlanan ve savaşın sonlarına doğru suya indirilen denizaltılardan *INS Tanin*'e (S-71, *ex-HMS Springer*) Ağustos 1959'da, *INS Rahav*'a (S-73, *ex-HMS Sanguine*) ise ondan kısa süre sonra İsrail bayrağı toka edilmiştir.⁷² Boyu 66 metre, satıhtaki deplasmanı 814 ton olan S'ler maksimum 106 metre derinliğe dalabilmektedir. 49 kişilik mürettebat tarafında idare edilen bu denizaltıların baş kısımlarında 533 mm'lik altı torpido kovanı yer almaktadır.⁷³

S Sınıfı denizaltılar, 1967 Altı Gün Savaşı'nda Doğu Akdeniz harekât alanında görevlendirmiştir. Her ne kadar başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da, söz konusu denizaltıların katıldığı görevlerden biri, Shayetet 13'ün İskenderiye Limanı'na yönelik sabotaj girişimidir ki, sekiz kişilik özel kuvvetler timinin düşman topraklarının derinliklerindeki hedef bölgesine gizlice intikali *INS Tanin* tarafından gerçekleştirilmiştir.⁷⁴ Aynı savaşta *INS Tanin*, Mısır Donanması'na ait bir fırkateyni batırmaya da çalışmıştır. Ancak atılan torpidoların hiçbirisinin hedefini bulmadığı, saldırıyı püskürtmek için atılan su bombalarının ise *INS Tanin*'de ciddi hasara neden olduğu bilinmektedir.⁷⁵ İsrail Donanması, savaştan kısa süre sonra S'leri hizmet dışına çıkarmıştır. *INS Rahav* söküm işlemi için satılmış, hedef gemi olarak kullanılan *INS Tanin* ise başka bir denizaltıdan atılan torpido ile batırılmıştır.⁷⁶

S Sınıfı denizaltıların hizmete girişinden kısa bir süre sonra İsrail Donanması Denizaltı Filosu'nu daha yetenekli platformlarla genişletmeye karar vermiştir. Bu amaç doğrultusunda başvuru adres, yine Birleşik Krallık'tır. 1966 yılında bu ülkeden üç adet T Sınıfı denizaltı satın

⁷² Uri Dotan Bochner, "S Class", <http://www.submarines.dotan.net/sclasse/> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).

⁷³ H I Sutton, "History of Israeli Subs", <http://www.hisutton.com/History%20of%20Israeli%20Subs.html> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).

⁷⁴ Assaf Kamar, "Six-Day War: The Israeli Navy's Commandos Suicide Missions", <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4949479,00.html> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).

⁷⁵ Sutton, "History of Israeli".

⁷⁶ Bochner, "S Class".

alınmıştır. Muharebe kabiliyeti fazla olmakla birlikte aslında T Sınıfı denizaltılar envanterdeki S'lerden daha yaşlı platformlardır. Bununla beraber, söz konusu platformlar, İkinci Dünya Savaşı sonrasında kapsamlı bir modernizasyona tabi tutulmuş ve muharebe kabiliyetleri o dönem Kraliyet Donanması'nda hizmet vermekte olan dizel-elektrik denizaltılarla eşit seviyeye çıkarılmıştır. Nitekim, aradaki farktan ötürü modernize edilen bu platformların literatürde Super-T olarak adlandırılmasına da rastlanmaktadır. İsrail Donanması'na teslim edilmeden önce bakıma giren denizaltıların isimleri; INS Leviathan (S-75, *ex-HMS Turpin*), INS Dakar (S-77, *ex-HMS Totem*) ve INS Dolphin'dir (S-79, *ex-HMS Truncheon*). Boyu 87 metre, satıhtaki deplasmanı 1.535 ton olan T'ler, yaklaşık 100 metre derinliğe dalabilmektedir. 67 kişilik mürettebat tarafında idare edilen T'lerin baş kısımlarında 533 mm'lik altı torpido kovana bulunmaktadır.⁷⁷

T Sınıfı denizaltılardan ilki, Altı Gün Savaşı'nın sona ermesinden sadece bir gün sonra, 12 Haziran 1967 tarihinde Hayfa'ya ulaşmıştır. Kalan iki denizaltının İsrail'e gelişi, 1968'in ilk ayları olarak planlanmıştır. INS Dolphin tam da planlandığı tarihte Hayfa Limanı'na giriş yapmıştır. Fakat Portsmouth'tan Hayfa'ya seyri sırasında INS Dakar'la temas kaybedilmiştir.⁷⁸ Belli aralıklarla konumunu Hayfa'ya bildiren denizaltı ile son sağlıklı temas Girit'in hemen doğusunda kurulabilmiştir. O dönem İsrail dışında; ABD, Birleşik Krallık, Türkiye, Yunanistan ve Lübnan'ın katılımıyla gerçekleştirilen yoğun arama çalışmalarında herhangi bir netice alınamamış; battığı tahmin edilmekle beraber akıbeti uzun yıllar tartışma konusu olan INS Dakar'ın enkazına ancak 1999'da ulaşılabilmiştir.⁷⁹

Açıklanamayan bir nedenden ötürü, INS Dakar'ın kaybedilmiş olması kardeş platformların hizmet süreleri boyunca bazı kısıtlamalarla

⁷⁷ Sutton, "History of Israeli".

⁷⁸ Uri Dotan Bochner, "T Class", <http://www.submarines.dotan.net/tclasse/> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).

⁷⁹ Historical RFA, "1968 The Loss of INS Dakar", <http://www.historicalrfa.org/rfa-operations/954-the-loss-of-ins-dakar> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).

denize açılmalarını beraberinde getirmiştir. Buna rağmen, Yıpratma Savaşı (1967-1970) döneminde söz konusu platformların, başta istihbarat toplama olmak üzere birçok gizli görev için düşman sularına gönderildikleri bilinmektedir. Diğer taraftan, Yom Kippur Savaşı başladığı sırada, INS Leviathan dalış yapacak durumda değildir. INS Dolphin ise havuzlanmış vaziyettedir. T Sınıfı denizaltıları savaşta kullanamayan İsrail Donanması, 1973'te INS Leviathan'ı, ondan iki yıl sonra ise INS Dolphin'i hizmet dışına çıkarmıştır. Nitekim INS Leviathan, bir torpido test atışında hedef gemi olarak kullanılmış, INS Dolphin ise iskele işlevi görmek üzere kıyıya çekilmiştir.⁸⁰

Denizaltı harekâtında tecrübesi olmayan İsrail Donanması için S ve T sınıfı platformlar iyi bir başlangıç çözümü teşkil etmiştir. Bununla birlikte, açık denizlerde görev yapmak üzere tasarlanan bu platformlar gerek teknoloji gerekse gövde açısından ömürlerinin sonuna gelmiş durumdadır. Gerçekte İsrail'in ihtiyacı olan büyük ve İkinci Dünya Savaşı'nda kalma eski platformlar değildir. İsrail yeni, küçük, çevik ve modern platformlara ihtiyaç duymaktadır. İşte bu değerlendirmeler ışığında, Gal Sınıfı olarak adlandırılan yeni nesil denizaltıların tedarikine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. INS Gal, INS Tanin ve INS Rahav isimleri verilen üç denizaltının tedarikini öngören proje, Almanya, Birleşik Krallık ve İsrail ortaklığında yürütülmüştür. Siyasi nedenlerden ötürü, Birleşik Krallık'ta yerleşik Vickers Tersanesinde inşa edilen denizaltılardan ilki olan INS Gal, 1976 yılında, sınıfın diğer iki platformu ise 1977 yılında hizmete girmiştir.⁸¹ Gal'lerin boyu 45 metre, satıhtaki deplasmanı 420 tondur. 32 kişilik mürettebat tarafından idare edilen Gal'lerin baş kısımlarında 533 mm'lik altı torpido kovası bulunmaktadır.⁸²

Gal Sınıfı denizaltılar, tasarım açısından Almanya'nın Tip 206A'larını temel almakla beraber İsrail Donanma'nın harekât ihtiyaçları doğrultusunda kapsamlı modifikasyonlara tabi tutulmuşlardır. Küçük,

⁸⁰ Bochner, "T Class".

⁸¹ Uri Dotan Bochner, "Gal Class: The Story of the Israeli Gal Submarines", <http://www.submarines.dotan.net/gal/> (Erişim Tarihi: 25.08.2018).

⁸² Sutton, "History of Israeli".

sessiz ve güvenilir platformlar olan Gal'ler hizmete girdikleri dönemin en ileri teknolojisine sahiptir. Boyutları dolayısıyla tespit edilmeleri çok zor olan Gal'lerin, İsrail Donanması'nın kıyı sularında sıklıkla icra ettiği görevler için ideal platformlar oldukları söylenebilir. Zaten envantere kaldıkları süre boyunca da istihbarat, gözetleme, özel kuvvet ve deniz güvenlik harekâtı gibi görevlerde sıklıkla kullanılmışlardır. Bu noktada, bilhassa kritik görevler üstlendikleri 1982 Lübnan Savaşı'nı zikretmek gerekir. 2003 yılında hizmet dışına çıkarılan Gal Sınıfı denizaltılar, satılmak üzere Almanya'da yerleşik HDW Tersanesine gönderilmiştir. Sınıfın ilk denizaltısı olan ve Almanya'daki restorasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra İsrail'e geri getirilen INS Gal, halen Hayfa'da müze gemi olarak sergilenmektedir.⁸³

İsrail Donanması, 1984'ün başlarında Gal'lerin yerini alacak Dolphin Sınıfı yeni nesil dizel-elektrik denizaltı hususunda Wilton-Fejnord (Hollanda) ve IKL (Almanya) firmalarıyla konsept geliştirme çalışmalarına başlamıştır. Sa'ar 5 korvet projesine paralel olarak yürütülen çalışmalar gövdenin Almanya'da inşası, muharebe sistemlerinin ise ABD'den tedariki üzerine yoğunlaşmıştır. Böyle bir yol seçilmesinin nedeni, kaynak meselesidir. Şöyle ki, bir yandan dizel-elektrik denizaltı alanında deneyimli bir tersane ile çalışmak isteyen öte yandan ise gerekli kaynağı bulmakta sorun yaşayan İsrail yönetimi, ABD firmalarını projeye dâhil ederek Washington'dan mali destek alınmasını sağlayacak yaratıcı bir çözüm geliştirmeyi hedeflemiştir.⁸⁴ Bununla birlikte denizaltıların platform başına 340 milyon ABD dolarına ulaşan çok yüksek bir maliyetinin olması ve IDF'nin kara ve hava kuvvetlerini önceleyen geleneksel yaklaşımı bir araya geldiğinde projenin gerekliliği hususunda tartışmalar başlamıştır. Sonuç olarak, Kasım 1990'da Genelkurmay Başkanı Tümgeneral Ehud Barak ve Savunma Bakanı Moshe Arens

⁸³ Historic Naval Ships Association, "INS Gal", <http://www.hnsa.org/hnsa-ships/ins-gal/> (Erişim Tarihi: 25.08.2018).

⁸⁴ Global Security, "Dolphin", <https://www.globalsecurity.org/wmd/world/israel/dolphin.htm> (Erişim Tarihi: 26.08.2018).

projenin iptal edilmesine karar vermiştir.⁸⁵ Öte yandan proje tam iptal edildi derken, 1991 Birinci Körfez Savaşı'nın çıkması süreci tersine döndürmüştür. Zira İsrail'in Irak'ın SCUD füzesi saldırılarına maruz kalmasına karşın savaşa girmemesine Almanya'nın Yahudi soykırımından ötürü bu ülkeye geleneksel sorumluluk borcu eklendiğinde, Berlin yönetimi iki denizaltının finansmanını kendi bütçesinde karşılama kararı almıştır. Şüphesiz, bu kararın alınmasında 1980'lerde Irak'ın kimyasal silah programı için bu ülkeye malzeme satan firmalar içerisinde Alman firmalarının başı çektiğinin ortaya çıkması da etkili olmuştur. Neticede, iki denizaltının Almanya tarafından İsrail'e hibe edilme durumu ortaya çıkmıştır. Dahası İsrail'in 1994'te aynı sınıfta üçüncü bir denizaltı sipariş etmesi üzerine Almanya söz konusu platformun da maliyetinin yarısını karşılayacağını açıklamıştır ki bunun anlamı sadece 110 milyon Avro bedelle üç adet yeni denizaltının tedarik edilecek olmasıdır.⁸⁶

İnşa, donatım ve test faaliyetleri Almanya'da, *Thyssen-Krupp Marine Systems* (TKMS)'e bağlı HDW Tersanesi'nde gerçekleştirilen Dolphin Sınıfı denizaltılardan INS Dolphin ve INS Leviathan 1999 yılında, INS Tekumah ise 2000 yılında İsrail Donanması'na katılmıştır.⁸⁷ Boyu 57,3 metre, satıhtaki deplasmanı 1.640 ton olan Dolphin'ler 350 metre derinliğe dalabilmektedir. 35 kişilik mürettebat dışında on özel kuvvetler mensubunu da taşıyabilen Dolphin'lerin baş kısmında altısı 533 mm'lik, dördü 650 mm'lik olmak üzere on torpido kovanı bulunmaktadır.⁸⁸

Sessizlikleri ve yüksek manevra yetenekleriyle dikkat çeken ve dalmış durumda iken tespit edilmeleri neredeyse imkânsız olan Dolphin'ler dizel-elektrik denizaltı kategorisinde dünyanın en gelişmiş çözümleri arasında gösterilmektedir. Ticaret ve savaş gemilerinin imhası, istihbarat toplama, gözetleme, özel kuvvet unsurlarının intikali

⁸⁵ Uri Dotan Bochner, "Dolphins", <http://www.submarines.dotan.net/dolphins/> (Erişim Tarihi: 26.08.2018).

⁸⁶ Özge Kılınc, "İsrail, İran'ı Vurmaya Hazırlanıyor", *Turkish Defence*, 2004, Sayı 2, s. 80.

⁸⁷ Bochner, "Dolphins".

⁸⁸ Sutton, "History of Israeli".

ve denizden karaya darbe harekâtı görevlerine yönelik tasarlanan ve gelişmiş silah, sensör, elektronik harp ve tahrik sistemleriyle donatılmış olan Dolphin'lerin hizmete girmesiyle birlikte İsrail Donanması denizaltı harekâtındaki etkinliğini perçinlemiştir.⁸⁹

2005 yılında İsrail, ilave iki denizaltının tedariki hususunda Almanya ile anlaşmış, 2012 yılında ise sipariş sayısını üçe çıkarmıştır. İlk iki denizaltının sözleşme bedeli 1,27 milyar ABD doları olup, bunun 3/2'si İsrail, 3/1'i ise Almanya tarafından finanse edilmiştir. Aynı şekilde üçüncü denizaltının maliyetinin de 3/1'ini Almanya üstlenmiştir. İkinci partide tedarik edilecek denizaltıların seleflerinden en önemli farkı HBT sistemiyle donatılmış olmalarıdır. Nitekim HBT sisteminin entegrasyonu nedeniyle boyları 11,3 metre uzayan ve deplasmanları artan bu denizaltılar, aradaki farklar gözetilerek Dolphin II Sınıfı olarak adlandırılmıştır.⁹⁰ Bu noktada bir parantez açarak Dolphin II'lerin siparişi sonrasında ilk partide yer alan denizaltıların da Dolphin I olarak adlandırılmaya başlandığını belirtmek gerekir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan bugüne kadar Almanya'da inşa edilmiş en büyük denizaltı olma unvanını ellerinde bulunduran Dolphin II'lerin boyu 68,6 metre, satıhtaki deplasmanı 2.050 ton olup, dalış derinlikleri 350 metredir. 35 kişilik mürettebata ilaveten 15 özel kuvvetler mensubunu taşıyabilen Dolphin II'lerin baş kısımlarında altısı 533 mm'lik, dördü 650 mm'lik olmak üzere on torpido kovana bulunmaktadır.⁹¹ Sınıfının ilk denizaltısı durumundaki INS Tanin 2014 yılında, ikincisi INS Rahav ise 2016 yılında donanmaya katılmıştır. Üçüncü denizaltısı olan ve kullanıcının yeni istekleri dolayısıyla teslimat tarihi ötelenen INS Dakar'ın 2019'un sonu veya 2020'in başında donanmaya katılması beklenmektedir.⁹² Öyle anlaşılıyor ki İsrail Donanması, kuvvet

⁸⁹ Bochner, "Dolphins".

⁹⁰ Mönch TR, "Dolphin II Sınıfı INS Tamin Seyir Testlerinde", *Savunma ve Havacılık*, 2012, Cilt 26, Sayı 149, s. 135.

⁹¹ Sutton, "History of Israeli".

⁹² Leo Van Ginderen, "Dolphin's for Israel: A Torpedo Called Ganor", <https://www.defencechronicles.eu/dolphins-for-israel-a-torpedo-called-ganor/> (Erişim Tarihi: 27.08.2018).

yapılmasını altı denizaltıya göre planlamaktadır. Bu durumda Filo'da göreve her an hazır en az dört denizaltının olacağı öngörülebilir.

Ekim 2017'de İsrail ile Almanya arasında ilave üç adet denizaltının tedariki hususunda bir Mutabakat Zaptı imzalanmıştır. İçeriği hakkında fazla bilgi olmamakla beraber, basında mali değeri iki milyar Avro olarak geçen proje altında tedarik edilecek denizaltıların, hizmet ömürlerinin sonuna yaklaşan Dolphin I'lerin yerini alacağı belirtilmektedir.⁹³ Diğer taraftan, ilkinin 2030 yılında hizmete girmesi beklenen yeni denizaltılar,⁹⁴ İsrail'de ciddi tartışmalara yol açmıştır. Eski savunma bakanı Moshe Ya'alon ve bazı üst rütbeli subaylar projeyi çok pahalı ve gereksiz olmakla eleştirmektedir. Bu eleştiriler kapsamında, özellikle Ya'alon'un harekât ihtiyaçlarına değinerek donanma için aslında altı değil, beş denizaltının yeterli olduğu yönündeki açıklaması dikkat çekicidir.⁹⁵

Günümüzde İsrail Donanması'nın vurucu gücü en yüksek birliği durumundaki Denizaltı Filosu, Yedinci Filo (Shayetet 7) olarak adlandırılmaktadır.⁹⁶ Hayfa'da konuşlu filo tamamen gönüllü personelden oluşmaktadır. Bu çerçevede donanmanın diğer birliklerinde görevli istekliler arasından özel olarak seçilen personel, denizaltı harekâtına yönelik kapsamlı bir eğitim sürecinden geçirilmektedir. Nitekim ihtisas kurslarını başarıyla bitirerek denizaltı brövesini taşımaya hak kazanan personelin mesleki yaşamlarının yarısını denizaltı gemilerinde geçirdiği ifade edilmektedir.⁹⁷ Denizaltı Filosu'nun genişlemesi ve kuvvet yapısındaki platform sayısının üçten beşe çıkması,

⁹³ Toi Staff, "Germany Said to Approve Controversial Submarine Deal with Israel", <https://www.timesofisrael.com/germany-approves-controversial-submarine-deal-with-israel/> (Erişim Tarihi: 28.08.2018).

⁹⁴ Yaakov Lappin, "Israeli Submarine Chief Outlines Future Requirements", <https://www.janes.com/article/78588/israeli-submarine-chief-outlines-future-requirements> (Erişim Tarihi: 28.08.2018).

⁹⁵ Ginderen, age.

⁹⁶ Israeli Navy Official Website, "About".

⁹⁷ Global Security, "Submarine Squadron", <https://www.globalsecurity.org/military/world/israel/navy-submarine-squadron.htm> (Erişim Tarihi: 17.02.2019).

personel ihtiyacını arttırmıştır. Kaldı ki, altıncı platformun hizmete girmesiyle beraber bu ihtiyacın daha da artacağı aşikârdır. Ancak son tahlilde Yedinci Filo'nun yine de küçük ve özel bir kulüp olma vasfını devam ettirdiği söylenebilir.⁹⁸

Açık kaynaklarda İsrail Donanması'nın Dolphin I'lerden müteşekkil olacak biçimde 1. Denizaltı Filotillası'nı teşkil ettiği bilgisi yer almaktadır. Rotasyon usulüne göre denizaltılardan birisi Kızıldeniz ya da Basra Körfezi'nde, diğeri Akdeniz'de görev yapmakta, üçüncü denizaltı ülke kıyılarını korumak üzere Hayfa'da konuşlandırılmaktadır. Diğer taraftan Dolphin II'lerin hizmete girmesiyle birlikte donanmanın Kızıldeniz, Basra Körfezi ve Hint Okyanusu'na odaklanacak İkinci Denizaltı Filotillası'nı kuracağı iddia edilmektedir.⁹⁹ Keza Dolphin II'lerin Eilat'ta konuşlandırılabilmesine yönelik spekülasyonlar da yapılmaktadır.¹⁰⁰

İsrail Donanması, Denizaltı Filosu'nun görevlerini; muhasım gemilerin batırılması, liman yaklaşma sularının kontrolü, gizli istihbarat faaliyetlerinin yürütülmesi ve savaş zamanı diğer muharip unsurların desteklenmesi olarak sıralamaktadır.¹⁰¹ Geçmiş savaşlarda İsrail'in deniz ablukasına maruz kaldığı göz önünde bulundurulduğunda denizaltıların Doğu Akdeniz'de kontrolü tesis etmede ve gıda, petrol ve bilimum ham maddelerin ithalatında kullanılan deniz ulaştırma yollarının güvenliğini sağlamada da görev alması beklenebilir.¹⁰² Yine denizden karaya darbe harekâtı da denizaltıların görevleri arasındadır ki bu görev İsrail'in nükleer silah kapasitesiyle birlikte düşünüldüğünde gözler kaçınılmaz şekilde Yedinci Filo'ya ve de Dolphin'lerin yeteneklerine çevrilmektedir.

⁹⁸ Amos Harel, "The Beast: On Board IDF's Most Advanced and Expensive War Machine", <https://www.haaretz.com/israel-news/MAGAZINE-the-beast-on-board-idf-s-most-advanced-and-expensive-war-machine-1.5439440> (Erişim Tarihi: 18.02.2019).

⁹⁹ Mönch TR, "Dolphin II Sınıfı", s. 135.

¹⁰⁰ Mommsen, age, s. 328.

¹⁰¹ Israeli Navy Official Website, "About".

¹⁰² NTI, "Israel Submarine Capabilities", <http://www.nti.org/analysis/articles/israel-submarine-capabilities/> (Erişim Tarihi: 29.08.2018).

Aslında yakın döneme kadar İsrail Donanması'nın kuvvet yapısında denizaltılar geri planda kalmış, platform tercihleri daha ziyade suüstü gemileri, bilhassa da güdümlü mermili hücumbotlar üzerine yapılmıştır. Hiç şüphe yok ki, bu tablonun değişmesinde kırılma noktasını Dolphin Projesi oluşturmaktadır. Zira tedarikin kesinleşmesini izleyen süreçte hem IDF'nin, hem de donanmanın bakışında ciddi bir değişim yaşanmış ve yeni dönemde artık denizaltılara stratejik seviyede roller verilmeye başlanmıştır.¹⁰³ Burada denizaltıların öne çıkmasında bir önceki bölümde bahsedilen stratejik derinlik arayışının etkili olduğunu vurgulamak gerekir. Şöyle ki, stratejik derinlik yaratma arayışındaki İsraili savunma planlamacıları çıkış yolunu denizlerde dolayısıyla donanmada görmüş; denizaltılar ise donanmanın kuvvet yapısındaki en kilit platformlar olarak belirlenmiştir. Yom Kippur Savaşı'nda baskına uğrayan ve günümüzde de İran'ı tehdit olarak algılayan İsrail açısından bunun son derece rasyonel bir tercih olduğu ortadadır. İsrail, her an göreve hazır şekilde denizde tuttuğu ve etkisiz hale getirilmeleri son derece güç olan denizaltıları ile olası hasımların saldırı planlamalarında açık nokta bırakmakta ve her koşulda misilleme yeteneğini elde bulundurmaktadır. Unutulmamalıdır ki, İsrail, nükleer bir güçtür. Denizaltılar ise bu gücün, denizde konuşlu nükleer caydırıcılık stratejisini uygulama vasıtalarıdır.

5. Dolphin'ler ve Caydırıcılık

1990'lı yılların başında, ilk siparişin verilmesinden bugüne kadar Dolphin'lerin uluslararası kamuoyunun gündeminden hiç düşmediği görülmektedir. Dolphin'lerin son derece yetenekli platformlar olduğuna şüphe yoktur. Ancak dünya donanmalarında benzer özellikleri haiz onlarca denizaltınının hizmet verdiği gerçeği düşünüldüğünde, bu ilginin başka bir nedeni olmalıdır. Şüphesiz ilginin nedeni, söz konusu platformlar için özel olarak tasarlanan ve Almanya'nın şimdiye kadar inşa ettiği hiçbir denizaltıda bulunmayan 650 mm'lik torpido kovanlarıdır. Şöyle ki, Amerikan Donanması'nın Sea Wolf Sınıfı SSN'lerinde yer alan 760 mm'lik kovanlar istisna oluşturmak kaydıyla NATO denizaltılarının

¹⁰³ Shiek ve Pedatzur, agm.

standart kovan çapı 533 mm'dir. Dolphin'ler için tasarlanan 650 mm'lik kovanlar ise hiçbir batı ülkesinde olmayan, sadece eskiden Sovyetler Birliği menşeli bazı platformlarda rastlanan bir uygulamadır. Pratikte standart 533 mm'lik kovanların yanında bulunan 650 mm'lik kovanlardan *DM2A3 Seehecht* torpidolarının, *UGM-84 Sub-Harpoon* güdümlü mermilerinin ve hatta Tomahawk seyir füzelerinin atılması mümkündür. Ayrıca kovanlardan mayın dökme ve özel kuvvet harekâtlarında da yararlanılabilir. Ne var ki sıralanan kullanım maksatları için 533 mm'lik kovanlar da pekâlâ yeterlidir. Bu durumda söz konusu kovanların farklı maksatlarla tedarik edildiği hususunda hiçbir tereddüt kalmamaktadır.¹⁰⁴

Buna göre, Dolphin Projesi'ne koşturularak İsrail, nükleer harp başlığı taşıyabilen SLCM'ler üzerine çalışmalar yapmaya başlamıştır. Nitekim uzun süren çalışmalar sonucu, Mayıs 2000'de *Popeye Turbo* olarak adlandırılan SLCM'nin ilk test atışı gerçekleştirilmiştir. Hint Okyanusu'nda, Sri Lanka açıklarında gerçekleştirilen test atışında yaklaşık 1.500 kilometre uzaklıktaki hedef başarıyla imha edilmiştir. Test atışında kullanılan füzenin altı kilogram plütonyumu da içeren 200 kilogramlık nükleer harp başlığını taşıyabildiği belirtilmektedir.¹⁰⁵ İşte 650 mm'lik kovanlara ilişkin sır perdesi de burada aralanmaktadır. İsrail, Dolphin'lere yerleştireceği *Popeye Turbo* SLCM'lerle denizde konuşlu nükleer caydırıcılık stratejisini uygulamayı hedeflemiştir. Buradaki muhtemel sorun, boyutlarından ötürü *Popeye Turbo*'ların 533 mm'lik kovanlara sığmaması, çözüm yolu olarak ise daha geniş çaplı 650 mm'lik kovanların kullanılmasıdır. Gerçi Alman Savunma Bakanlığı, konuya ilişkin kamuoyunda artan tartışmalar üzerine standart dışı kovanların UGM-84 Sub-Harpoon güdümlü mermileri için tasarlandığını açıklamıştır.¹⁰⁶ Lakin bir önceki paragrafta izah edildiği

¹⁰⁴ Kılınç, agm, s. 80-81.

¹⁰⁵ FAS, "Popeye Turbo", <https://fas.org/nuke/guide/israel/missile/popeye-t.htm> (Erişim Tarihi: 28.08.2018).

¹⁰⁶ Anthony Bellchambers, "Israel's Nuclear-Armed Submarine Fleet in Mediterranean, Threatens Middle East and Europe", <https://www.globalresearch.ca/israels-nuclear-armed-submarine-fleet-in-mediterranean-threatens-europe-and-middle->

üzere bu açıklama teknik açıdan gerçekçi değildir.

İsrail'in Dolphin'leri nükleer harp başlıklı SLCM'ler ile donatmasının temel nedeni tartışmasız İran'dır. Tel Aviv yönetimi, balistik füze teknolojisine yatırım yapan ve nükleer silah programı yürüttüğüne yönelik iddialar bulunan İran'ı, bekasına yönelik en önemli tehdit olarak görmektedir. Stratejik derinliği bulunmayan ve İran'ın baskın tarzında icra edeceği bir taarruzda ağır darbe alacağını hesaplayan İsrail, karşı tarafı böyle bir hareketten alıkoyacak önlemlerin geliştirilmesine odaklanmıştır. Burada öne çıkan önlem, İranlı karar vericilerde ilk vuruş seçeneğine yönelmeleri ve en iyimser tahminle İsrail topraklarındaki tüm uçak ve füze silolarını imha etmeyi başarmaları durumunda dahi etkili bir misillemeye maruz kalacakları kanaatinin oluşturulmasıdır. Askerî literatürde ikinci vuruş olarak geçen bu yetenek caydırıcılık kapsamına girmektedir. Önceki bölümlerde altı çizildiği üzere de caydırıcılık, İsrail'in Savunma Stratejisi'nin ana unsurlarından biridir.

Teorik olarak Dolphin'lerin Akdeniz'den İran'ı vurması mümkündür. Pratikteki sorun, sesaltı süratle sahip SLCM'lerin uçuşlarının uzun zaman alması ve hedefe ulaşmak için başka ülkelerin topraklarından geçmek zorunda olmasıdır. Bu şartlar altında saldırı için en uygun yerler Umman Denizi ya da Basra Körfezi'dir.¹⁰⁷ Ancak burada da tüm dizel-elektrik denizaltılar gibi Dolphin'ler için de mevzu bahis olan kısıtlı seyir siası sorunu ortaya çıkmaktadır. Açık kaynaklarda Dolphin'lerin akaryakıt bütünlemesiz kat edebilecekleri mesafe 2.700 deniz mili olarak verilmektedir. Hayfa Limanı'ndan Umman'a mesafe 3.000 deniz mili, Basra Körfezi'nin en batısında yer alan Kuveyt'te mesafe ise 3.800 deniz milidir. 12 knots süratle seyredildiğinde dahi bu sulara erişmenin 10 ilâ 15 gün süreceği hesaplanmaktadır.¹⁰⁸

east/5507364 (Erişim Tarihi: 29.10.2018).

¹⁰⁷ Cem Gürdeniz, "İsrail Donanması'nın Yeni Denizaltısı", <https://www.aydinlik.com.tr/israil-donanmasinin-yeni-denizaltisi> (Erişim Tarihi: 27.08.2018).

¹⁰⁸ S. Samuel C. Rajiv, "Israel's Dolphin-Class Submarines: A Potent Deterrent?", https://idsa.in/idsacomments/IsraelsDolphinClassSubmarines_ssccrajiv_150612 (Erişim Tarihi: 27.08.2018).

Kaldı ki Umman Denizi'ne erişmek için Süveyş Kanalı ve Babel Mendep Boğazı'nı, Basra Körfezi'ne erişmek içinse ilaveten Hürmüz Boğazı'nı geçmek gerekmektedir. Tahmin edilebileceği üzere Mısır ve diğer sahilدار ülkelerin bu geçişleri kolaylıkla tespit etmesi mümkündür. Gerçi diğer ülkelerin haberi olmaksızın Cebelitarık Boğazı ve Ümit Burnu'nu geçerek Umman Denizi'ne erişmek de bir seçenektir. Fakat Afrika Kıtası'nın etrafının dolaşılması anlamına gelen bu rotada ikmal sorunu daha da ağırlaşmaktadır.¹⁰⁹

Daha önce de ifade edildiği üzere, Basra Körfezi, bugün Dolphin'lerin görev yaptığı bölgeler arasına girmiş bulunmaktadır. Aslında İsrail denizaltıları geçmişte de Körfez sularında görülmüştür. Ne var ki, son yıllarda bunun planlı karakol görevlerine dönüştürüldüğü ve bölgede daimi olarak en az bir denizaltı ile varlık gösterildiği anlaşılmaktadır.¹¹⁰ Tabi burada ilk akla gelen, bir önceki paragrafta altı çizilen "ikmal sorunu" olmaktadır. Haziran 2010'da yayımlanan raporlarda, Amerikan Donanması'nın Beşinci Filosu'nun da ana üssü konumundaki Manama'nın bu amaçla kullanılabileceği iddia edilmiştir. Gerçi iddialar Bahreynli yetkililer tarafından kesin bir dille yalanlanmıştır.¹¹¹ Ancak üs kolaylığı olmadan bölgede daimi varlık gösterilemeyeceği gerçeği değişmediğine göre İsrail'in bir şekilde ikmal sorununu çözdüğü sonucu çıkmaktadır.¹¹² Bu konudaki tartışmalar bir yana, mevcut tabloda Denizaltı Filosu, İsrail'in Savunma Stratejisi'nde kritik bir rol üstlenmiş durumdadır. Nitekim INS Rahav'ın teslim töreninde denizaltılardan övgüyle bahseden ve üstü kapalı şekilde Filo'nun ikinci vuruş yeteneğini ima eden Başbakan Benjamin Netanyahu'nun sözleri de tam olarak bunu doğrulamaktadır: "Denizaltı filomuz yok olmamızı isteyen düşmanlarımıza karşı caydırıcı bir unsur

¹⁰⁹ Gürdeniz, "İsrail Donanması'nın Yeni".

¹¹⁰ The Sunday Times, "Israel Stations Nuclear Missile Submarines off Iran", <https://www.thetimes.co.uk/article/israel-stations-nuclear-missile-submarines-off-iran-5z7ncrs7wpj> (Erişim Tarihi: 17.02.2019).

¹¹¹ Rajiv, age.

¹¹² Gürdeniz, "İsrail Donanması'nın Yeni".

olarak hizmet etmektedir. Şunun bilinmesine ihtiyaç vardır ki, İsrail, kendisine zarar vermeye niyetlenecek herkesi çok büyük bir kuvvetle vurabilecek yetenektir. Ayrıca vatandaşlarımız da şunu bilmelidir ki, İsrail, onları savunmak için her yerde ve her cephede tüm olanaklarını seferber etmiş çok güçlü bir ülke konumundadır.”¹¹³

Sonuç

Günümüzde İsrail'in Savunma Stratejisi caydırıcılık, erken ihbar, savunma ve kesin zafer ilkeleri üzerine inşa edilmiştir. Genel olarak caydırıcılık, potansiyel mütecavizlerin eylemlerinden vazgeçirilmesine; erken ihbar, etkin bir istihbarat çarkının tesis edilmesine; savunma, kritik altyapıların korunmasına ve kesin zafer, muhtemel bir savaşta hasmın ağır bir yenilgiye uğratılmasına dayanmaktadır. Birbirini tamamlayıcı nitelikteki bu ilkelerin hepsinin ayrı bir yeri ve önemi bulunmaktadır. Ancak nükleer silah kapasitesiyle bağlantılı olması nedeniyle caydırıcılık ilkesine ayrı bir parantez açmak gerekir. Buna göre, belirsizlik politikasından ötürü resmî merciler tarafından hiçbir zaman varlığı doğrulanmasa da bugün uluslararası toplumun genel kanısı İsrail'in nükleer silah kapasitesine sahip olduğu yönündedir. Bilhassa, 1986 yılındaki Mordechai Vanunu olayı sonrasında bu kanı iyice güçlenmiştir. İsrail, nükleer silah envanterini caydırıcılığı sağlamanın en kritik unsurlarından biri olarak görmektedir. Nitekim İsrail'in Orta Doğu'da nükleer silah sahibi yegâne ülke olduğu gerçeği dikkate alındığında bunun sadece askerî değil, psikolojik açıdan da büyük bir üstünlük sağladığı ortadadır.

2000'lere kadar donanmanın İsrail'in Savunma Stratejisi'nde tali roller üstlendiği ve kara ve hava kuvvetleri ile karşılaştırıldığında ikinci planda kaldığı görülmektedir. Bununla beraber, tehdit değerlendirmelerinde yaşanan değişime, Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon keşifleri de eklenince tablo tersine dönmüştür. Bugün

¹¹³ Tyler Rogoway, “Israel's Newest and Most Advanced Submarine is Their Last Line of Deterrence”, <https://foxtrotalpha.jalopnik.com/israels-newest-and-most-advanced-submarine-is-their-las-1752459324> (Erişim Tarihi: 28.08.2018).

kuvvet yapısı ve faaliyetleri ile uluslararası alanda adından söz ettiren İsrail Donanması, Doğu Akdeniz'deki güç dengelerinde göz ardı edilemeyecek bir aktör konumuna gelmiştir.

İsrail Donanması geleneksel olarak deniz sınırlarının ve deniz ulaştırma yollarının güvenliğinin sağlanması görevlerini icra etmektedir. Ayrıca son dönemde, açık deniz platformlarının korunması ve Gazze Şeridi'ne uygulanan ambargo ile de gündeme gelmektedir. Lakin İsrail Donanması'nı uluslararası alanda asıl adından söz ettiren Denizaltı Filosu ve yetenekleridir. Aslına bakılırsa denizaltılar, 1950'lerin sonundan beri İsrail Donanması'nın kuvvet yapısında yer almaktadır. Hatta donanmanın denizaltıları gerek barış gerekse kriz ve savaş dönemlerinde etkin şekilde kullandığı da bilinmektedir. Öte yandan İsrail denizaltıları geçmişte bu derece hiç konuşulmamıştır. O halde denkleme farklı bir unsur girmiş olmalıdır ki bunun cevabı, Dolphin Sınıfı denizaltıların yeteneklerinde saklıdır.

Dizel-elektrik denizaltı sınıfında dünyadaki en gelişmiş çözümleri arasında gösterilen Dolphin'ler 1999 yılından itibaren donanmaya katılmaya başlamışlardır. İlk partide inşa edilen platformlar Dolphin I, ikinci partide inşa edilen HBT sistemli platformlar ise Dolphin II olarak adlandırılmaktadır. Dolphin'leri envantere daha önce giren denizaltılardan ayıran en önemli özellikleri, nükleer harp başlığı ile donatılabilen 1.500 kilometre menzilli Popeye Turbo SLCM'leri taşıyabilmeleridir. Nükleer harp başlıklı SLCM'lerin taşınabilmesi ise Denizaltı Filosu'nun görev spektrumunun genişlemesini ve İsrail'in Savunma Stratejisi'nde yeni roller üstlenmesini beraberinde getirmiştir ki, burada kastedilen denizde konuşlu nükleer caydırıcılıktır. Hemen belirtmek gerekir ki, bu yeni rol, İsrail'in bilhassa balistik füze teknolojisi ve kitle imha silahları konusunda ilerleme kaydetmesinden çekindiği İran söz konusu olduğunda öne çıkmaktadır. Zira bu ülkenin çoklu bir balistik füze saldırısı ile ilk vuruşu gerçekleştirmesi durumunda, füze savunma sistemlerini aşmayı başaracak birkaç savaş başlığının dahi, İsrail'in yüzölçümünün küçüklüğü dikkate alındığında, ciddi hasara yol açabileceği hesaplanmaktadır. Böyle bir senaryonun gerçekleşmesi, İsrail açısından kabul edilebilir değildir. Nitekim bu senaryonun gerçekleşmemesi için harekete geçen İsrail, denizaltılara dayalı ikinci

vuruş yeteneğini geliştirmiştir. Günümüzde İsrail Donanması'na ait denizaltılar İran'a yakın sularda varlık göstermektedir. Denizaltıların bu faaliyetlerini İsrail'in Savunma Strateji'nin temel sacayaklarından biri olan caydırıcılık ilkesi kapsamında değerlendirmek gerekir.

Summary

This study aims to examine the role of Submarine Fleet in Israel's Defence Strategy. In this context, for many years, researchers have not been able to obtain information about Israel's Defense Strategy due to privacy. Evaluations on this issue have not passed beyond a number of predictions and interpretations. The year of 2015 is a turning point in this respect. For the first time in history, with the directive of the Chief of General Staff, Lieutenant General Gadi Eizenkot, an official document on Israel's Defense Strategy was shared with the public. The Document, published under the title of "Israeli Defense Forces (IDF) Strategy", outlined Israel's Defense Strategy.

Israel's Defense Strategy is based on the principles of deterrence, early warning, defense, and decisive defeat. There is no doubt that all of the listed principles are important. However, due to the subject of the study, the principle of deterrence was emphasized. Accordingly, Israel has given great importance to deterrence since its foundation in 1948 and the attempt to ensure deterrence led decision-makers to the idea of having nuclear arms. Israel has not publicly conducted a nuclear test and Israeli officials have not formally confirmed the presence of nuclear weapons. Nevertheless, Israel is universally believed to possess a nuclear arsenal. Naturally, the actual size and composition of Israel's nuclear stockpile are uncertain.

A Submarine can be defined as a warship, capable of independent underwater movement. As of 2018, it is estimated that 540 submarines are in active service worldwide in 41 nations. There are submarines with different features in the force structures of world navies. Different factors are taken into account in the classification of these submarines. On the other hand, the most common classification is made by considering the propulsion system. According to this classification,

submarines are divided into two main groups: Conventional (diesel-electric) and nuclear. Both have advantages and disadvantages. Conventional submarines are more agile, silent and generally suited for operations in littoral, coastal, or shallow water environments. Whereas nuclear submarines, which can stay underwater for long periods of time and offer far better speed, range, and endurance, are generally suited for operations in high seas. Today, submarines are considered among the most effective platforms of naval warfare.

The Israeli Navy was founded on 17 March 1948. But it should be noted that the navy has traditionally been treated as “stepchild” in the IDF. The reason for this is that the most serious threats to the security of Israel come from land and air, not from the sea. As a result, the Navy has been a secondary instrument in the Israeli Defense Strategy for many years. However, the idea of seeing the navy in the second plan started to be abandoned in the early 2000s and today, it has completely disappeared. Today, the Israeli Navy has become an actor that cannot be ignored in the balance of power in the Eastern Mediterranean. Of course, many factors have an effect on the transformation. However, there is no doubt that the breaking point has been created by the launch of Dolphin Class diesel-electric submarines.

Thirteen submarines have been entered into the inventory of the Israeli Navy from the late 1950s to the present day. In this context, submarine classes that entered the inventory of the navy from the 1950s to the present day are S, T, Gal, Dolphin I and Dolphin II respectively. Israeli Navy has three Dolphin I Class submarines and two Dolphin II Class submarines, acquired from Germany, currently in use. Also, the third Dolphin II will probably be supplied in late 2019 or early 2020. Furthermore, the construction of three new submarines is on the agenda. The new models are set to replace the navy’s first three Dolphin I submarines.

With its silence and agility, Dolphins are among the world's most advanced solutions in the category of diesel-electric submarines. Dolphins can be expected to perform classic submarine tasks such as protecting the sea lines of communication, intelligence gathering, and submarine hunting. However, the distinctive task of the Dolphins is

strike operations. In fact, when this task is considered together with Israel's nuclear capacity, the eyes are inevitably turned to the Dolphins. Accordingly, the Dolphins are equipped with four 650 mm non-standard torpedo tubes as well as six 533 mm standard torpedo tubes. Reports note that non-standard tubes can launch the nuclear-armed Popeye Turbo submarine-launched cruise missiles with a range of about 1500 kilometers. Many analysts believe that the Dolphins offer Israel a “sea-based nuclear deterrent” and “second strike” capacity against any enemy who thinks to carry out a preemptive blow.

Kaynakça

Kitaplar

- FONTENOY, Paul E., *Submarines: An Illustrated History of Their Impact*, ABC-CLIO, Santa Barbara, 2007.
- GROVE, Eric, *The Future of Sea Power*, Routledge, Londra, 1990.
- HIZAL, Şamil, *Dünya Denizaltıcılık Tarihi*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, İstanbul, 2014.
- MOMMSEN, Klaus, *60 Years: Israel Navy*, Books on Demand GmbH, Norderstedt, 2011.
- SUTTON, H I, *Covert Shores: The Story of Naval Special Forces Missions and Mini-Subs*, Create Space Independent Publishing Platform, y.y., 2016.
- TILL, Geoffrey, *Seapower: A Guide for the Twenty-First Century*, Frank Cass Publishers, Londra, 2004.
- TOPUZ, Sinan, *Modern Deniz Harbini ve Denizler İçin Mücadeleyi Anlamak*, Alibi Yayınları, Ankara, 2016.
- VEGO, Milan, *On Littoral Warfare*, Naval Warfare College Yayınları, Newport, 2015.

Makaleler

- AKÇAY, Engin ve ANLI, İbrahim Ayaç, “İsrail: Türkiyesiz Güvenlik”, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2013, Cilt 5, Sayı 1, 155-162.
- ALMOG, Zeev, “Israeli Naval Power: An Essential Factor in the Operational Battlefield”, *Military and Strategic Affairs*, 2011, Cilt 3, Sayı 1, 29-43.
- ARİS, Hakkı, “Ultra Electronics, Türk Savunma Sanayi ile Su-Altı Akustik Çözümler Açılımına Hazır”, *Savunma ve Havacılık*, 2012, Cilt 26, Sayı 149, 115-120.
- INBAR, Efraim, “The Israeli Navy”, *Naval War College Review*, 1990, Cilt 43, Sayı 1, 100-112.
- KILINÇ, Özge, “İsrail, İran'ı Vurmaya Hazırlanıyor”, *Turkish Defence*, 2004, Sayı 2, 78-87.
- KIMHI, Shaul, “Understanding Good Coping: A Submarine Crew Coping with Extreme Environmental Conditions”, *Psychology*, 2011, Cilt 2, Sayı 9, 961-967.

KUTLUHAN, Bora, “Sessiz ve Derinden: Denizaltı Filomuz”, *Savunma ve Havacılık*, 2007, Cilt 21, Sayı 124, s. 36-53.

MOES, Gregory S. vd., “Personality Characteristics of Successful Navy Submarine Personnel”, *Military Medicine*, 1996, Cilt 161, Sayı 4, 239-242.

Mönch TR, “Dolphin II Sınıfı INS Tannin Seyir Testlerinde”, *Savunma ve Havacılık*, 2012, Cilt 26, Sayı 149, 135.

Mönch TR, “Derin Maviliklerin Şövalyeleri: Denizaltı Filosu Komutanlığı”, *Savunma ve Havacılık*, 2015, Cilt 29, Sayı 169, 28-42.

ÖZGEN, Cenk, “Türk Deniz Kuvvetleri Açısından Uçak Gemisi Tedarikinin İncelenmesi”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, 2018, Cilt 17, Sayı 2, s. 21-59.

RODMAN, David, “Book Review: 60 Years: Israel Navy”, *Israel Affairs*, 2013, Cilt 19, Sayı 4, 735-746.

Raporlar

Belfer Center for Science and International Affairs, *Deterring Terror: How Israel Confronts the Next Generation of Threats, English Translation of the Official Strategy of the Israel Defense Forces*, Belfer Center Special Report, Cambridge, 2016.

IISS, *The Military Balance*, The International Institute for Strategic Studies, Londra, 2017.

Ansiklopediler

ATALAN, Sami, “Nükleer Denizaltılar”, *Dünya Askeri Teknolojiler Ansiklopedisi: Modern Deniz Sistemleri Harp Gemileri*, 2015, 54-73.

İnternet Kaynakları

AHRONHEIM, Anna, “The Changing Face of the Israel Navy”, <https://www.jpost.com/Israel-News/The-changing-face-of-the-Israel-Navy-502657> (Erişim Tarihi: 23.08.2018).

Alternate Wars, “U.S. Naval Reactors”, http://www.alternatewars.com/BOW/Nuclear/US_Naval_Reactors.htm (Erişim Tarihi: 13.08.2018).

BELLCHAMBERS, Anthony, “Israel’s Nuclear-Armed Submarine Fleet in Mediterranean, Threatens Middle East and Europe”, <https://www.globalresearch.ca/israels-nuclear-armed-submarine-fleet-in-mediterranean-threatens-europe-and-middle-east/5507364> (Erişim Tarihi: 29.10.2018).

BENDER, Jeremy, “This Chart Shows Every Model of Military Submarine in Service Around the World”, <https://www.businessinsider.com/submarine-in-service-around-the-world-2015-5> (Erişim Tarihi: 30.08.2018).

BOCHNER, Uri Dotan, “Dolphins”, <http://www.submarines.dotan.net/dolphins/> (Erişim Tarihi: 26.08.2018).

BOCHNER, Uri Dotan, “Gal Class: The Story of the Israeli Gal Submarines”, <http://www.submarines.dotan.net/gal/> (Erişim Tarihi: 25.08.2018).

BOCHNER Uri Dotan, “S Class”, <http://www.submarines.dotan.net/sclasse/> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).

BOCHNER, Uri Dotan, “T Class”, <http://www.submarines.dotan.net/tclasse/> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).

BUDANOVIC, Nikola, “When a Chinese Submarine Appeared in the Middle of a Carrier Battle Group”, <https://www.warhistoryonline.com/history/chinese-submarine-appeared-in-the-middle-of-a-carrier-battle-group.html> (Erişim Tarihi: 19.08.2018).

- CROPSEY, Seth, "Strategic Dept & Israel's Maritime Strategy", https://www.realcleardefense.com/articles/2014/02/20/strategic_depth_israels_maritime_strategy_107098.html (Erişim Tarihi: 18.02.2019).
- Defencyclopedia, "Anti-Submarine Warfare (Part-2): Diesel-Electric Submarines", <https://defencyclopedia.com/2014/04/27/anti-submarine-warfare-part-2-diesel-electric-submarines/> (Erişim Tarihi: 16.08.2018).
- Defencyclopedia, "Explained: How Air Independent Propulsion (AIP) Works!", <https://defencyclopedia.com/2016/07/06/explained-how-air-independent-propulsion-aip-works/> (Erişim Tarihi: 08.08.2018).
- EIRAN, Ehud ve ZUR, Yuval, "Israel's Missing Naval Strategy", <https://www.foreignaffairs.com/articles/cyprus/2013-03-18/israels-missing-naval-strategy> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).
- Encyclopaedia Britannica, "Nuclear Weapon: Israel", <https://www.britannica.com/technology/nuclear-weapon/Pakistan#ref521160> (Erişim Tarihi: 15.06.2018).
- ESHEL, Tamir, "Israel's Submarines Acquisition - Strategy or Greed?", https://defense-update.com/20161210_olphin2-sub.html (Erişim Tarihi: 30.08.2018).
- FAS, "Popeye Turbo", <https://fas.org/nuke/guide/israel/missile/popeye-t.htm> (Erişim Tarihi: 28.08.2018).
- FAS, "Strategic Doctrine", <https://fas.org/nuke/guide/israel/doctrine/index.html> (Erişim Tarihi: 16.06.2018).
- Global Fire Power, "Total Submarine Strength by Country", <https://www.globalfirepower.com/navy-submarines.asp> (Erişim Tarihi: 16.08.2018).
- Global Security, "941 Typhoon", <https://www.globalsecurity.org/wmd/world/russia/941-specs.htm> (Erişim Tarihi: 30.08.2018).
- Global Security, "Dolphin", <https://www.globalsecurity.org/wmd/world/israel/dolphin.htm> (Erişim Tarihi: 26.08.2018).
- Global Security, "SSM Yugo and P-4 Class (Midget Submarine)" <https://www.globalsecurity.org/military/world/dpr/s-yugo.htm> (Erişim Tarihi: 30.08.2018).
- Global Security, "Submarine Squadron", <https://www.globalsecurity.org/military/world/israel/navy-submarine-squadron.htm> (Erişim Tarihi: 17.02.2019).
- GİNDEREN, Leo Van, "Dolphin's for Israel: A Torpedo Called Ganor", <https://www.defencechronicles.eu/dolphins-for-israel-a-torpedo-called-ganor/> (Erişim Tarihi: 27.08.2018).
- GROIZELEAU, Vincent, "Update on Brazil's Submarine Programme", <https://www.meretmarine.com/fr/content/update-brazils-submarine-programme> (Erişim Tarihi: 17.08.2018).
- GROSS, Judah Ari, "In Leaked Emails, Colin Powell Says Israel has 200 Nukes", <https://www.timesofisrael.com/in-leaked-emails-colin-powell-says-israel-has-200-nukes/> (Erişim Tarihi: 15.06.2018).
- GÜNAYDIN, Cem, "Denizde İki Tip Gemi Vardır: Denizaltılar ve Hedefleri", <http://www.marinedealnews.com/?p=9434> (Erişim Tarihi: 21.08.2018).
- GÜRDENİZ, Cem, "Denizaltılar Tahtını Bırakmıyor", <https://www.aydinlik.com.tr/denizaltilar-tahtini-birakmiyor> (Erişim Tarihi: 21.08.2018).

- GÜRDENİZ, Cem, “Denizler Altında Büyük Mücadele”, <https://www.aydinlik.com.tr/denizler-altinda-buyuk-mucadele-cem-gurdeniz-kose-yazilari-temmuz-2018> (Erişim Tarihi: 19.08.2018).
- GÜRDENİZ, Cem, “İsrail Donanması’nın Yeni Denizaltısı”, <https://www.aydinlik.com.tr/israil-donanmasinin-yeni-denizaltisi> (Erişim Tarihi: 27.08.2018).
- HAREL, Amos, “The Beast: On Board IDF’s Most Advanced and Expensive War Machine”, <https://www.haaretz.com/israel-news/MAGAZINE-the-beast-on-board-idf-s-most-advanced-and-expensive-war-machine-1.5439440> (Erişim Tarihi: 18.02.2019).
- HERZOG, Michael, “New IDF Strategy Goes Public”, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/new-idf-strategy-goes-public> (Erişim Tarihi: 19.06.2018).
- Historical RFA, “1968 The Loss of INS Dakar”, <http://www.historicalrfa.org/rfa-operations/954-the-loss-of-ins-dakar> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).
- Historic Naval Ships Association, “INS Gal”, <http://www.hnsa.org/hnsa-ships/ins-gal/> (Erişim Tarihi: 25.08.2018).
- Israeli Navy Official Website, “About”, <https://www.idf.il/en/minisites/israeli-navy/sub-menus/about-israeli-navy/> (Erişim Tarihi: 22.08.2018).
- KAMAR, Assaf, “Six-Day War: The Israeli Navy’s Commandos Suicide Missions”, <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4949479,00.html> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).
- KILE, Shannon N. ve KRISTENSEN, Hans M., “SIPRI Fact Sheet July 2017: Trends in World Nuclear Forces, 2017”, s. 1, https://www.sipri.org/sites/default/files/2017-06/fs_1707_wnf.pdf (Erişim Tarihi: 15.06.2018).
- LAPPIN, Yaakov, “Israeli Submarine Chief Outlines Future Requirements”, <https://www.janes.com/article/78588/israeli-submarine-chief-outlines-future-requirements> (Erişim Tarihi: 28.08.2018).
- MIZOKAMI, Kyle, “A French Nuclear Attack Submarine ‘Sunk’ a U.S. Navy Aircraft Carrier”, <https://nationalinterest.org/blog/the-buzz/french-nuclear-attack-submarine-sunk-us-navy-aircraft-24215> (Erişim Tarihi: 19.08.2018).
- NHHC, “Nautilus (SSN-571) 1954-1980”, <https://www.history.navy.mil/browse-by-topic/ships/uss-nautilus.html> (Erişim Tarihi: 09.08.2018).
- NTI, “Israel Submarine Capabilities”, <http://www.nti.org/analysis/articles/israel-submarine-capabilities/> (Erişim Tarihi: 29.08.2018).
- OHFF, Hans J., “Nuclear Versus Diesel-Electric: The Case for Conventional Submarines for the RAN”, <https://www.aspi-strategist.org.au/nuclear-versus-diesel-electric-case-conventional-submarines-ran/> (Erişim Tarihi: 18.08.2018).
- RAJIV, S. Samuel C., “Israel’s Dolphin-Class Submarines: A Potent Deterrent?”, https://idsa.in/idsacomments/IsraelsDolphinClassSubmarines_sscrajiv_150612 (Erişim Tarihi: 27.08.2018).
- ROGOWAY, Tyler, “Israel’s Newest and Most Advanced Submarine is Their Last Line of Deterrence”, <https://foxtrotalpha.jalopnik.com/israels-newest-and-most-advanced-submarine-is-their-las-1752459324> (Erişim Tarihi: 28.08.2018).
- SCHEVE, Tom, “How Nuclear Submarines Work”, <https://science.howstuffworks.com/nuclear-submarine1.htm> (Erişim Tarihi: 15.05.2019).

SHIEK, Dudu ve PEDATZUR, Reuven, "Naval Power and Its Importance for Israel's Future Security", http://www.msf-13.com/pdf/paper_01.pdf (Erişim Tarihi: 17.02.2019).

SKOLDS, Charles, "The Marvels and Problems Associated with Nuclear Submarines", <http://large.stanford.edu/courses/2017/ph241/skolds1/> (Erişim Tarihi: 18.08.2018).

SOFFAR, Hebar, "Nuclear Submarines (Nuclear Powered Ships) Advantages and Disadvantages", <https://www.online-sciences.com/the-energy/nuclear-submarines-nuclear-powered-ships-advantages-and-disadvantages/> (Erişim Tarihi: 13.08.2018).

STAFF, Toi, "Germany Said to Approve Controversial Submarine Deal with Israel", <https://www.timesofisrael.com/germany-approves-controversial-submarine-deal-with-israel/> (Erişim Tarihi: 28.08.2018).

Submarine History, "Submarine History Timeline Part One: 1580-1869", <http://www.submarine-history.com/NOVAaone.htm> (Erişim Tarihi: 06.08.2018).

SUTTON, H I, "History of Israeli Subs", <http://www.hisutton.com/History%20of%20Israeli%20Subs.html> (Erişim Tarihi: 24.08.2018).

The Guardian, "North Korean Torpedo Sank Cheonan, South Korea Military Source Claims", <https://www.theguardian.com/world/2010/apr/22/north-korea-cheonan-sinking-torpedo> (Erişim Tarihi: 30.08.2018).

The Sunday Times, "Israel Stations Nuclear Missile Submarines off Iran", <https://www.thetimes.co.uk/article/israel-stations-nuclear-missile-submarines-off-iran-5z7ncrs7wpj> (Erişim Tarihi: 17.02.2019).

WANG, Brian, "USA is not Buying the Cheaper and Deadlier AIP Stealth Submarine Capabilities But the Rest of the World is", <https://www.nextbigfuture.com/2016/01/usa-is-not-buying-cheaper-and-deadlier.html> (Erişim Tarihi: 16.08.2018).

WEISS, Guido, "The Israeli Navy in Context", <http://cimsec.org/israeli-navy-context/27852> (Erişim Tarihi: 23.08.2018).

Deniz Taktik İşaretlerinin Yazılı İlk Kaynağı

The First Written Resource of Naval Tactical Signals

Derya Şerif YARKIN* - Gökhan ATMACA**

Öz

Bir savaşta veya çatışmada etkin, hızlı ve güvenilir iletişimin katkısı büyüktür. Deniz savaşlarında uygulanacak iletişimin temelini, kullanılacak taktikler belirler. Deniz savaş biçimlerinde ve araçlarında yaşanan tarihsel süreç dikkate alındığında, amiraller ve kaptanlar arasındaki iletişimin önemi her zaman yüksek olduğundan, etkin çözüm için sürekli yeni arayışlar içinde olunmuştur. Bugüne değin araştırılmış/bilinen arşiv bilgileri ışığında, Kaptan James Dolfin tarafından 9 Eylül 1365 tarihinde Venedik filosu için yayınlanmış olan savaş talimatı, bu konuda bir ilktir ve günümüzdeki uygulamaların da atası olmuştur. Latince dilinde ve Venedik lehçesinde hazırlanmış olan bu talimat, zaman içinde önce İtalyancaya, daha sonra da İngilizceye çevrilmiştir. Söz konusu direktifin içeriğinde kullanılan gemici dili dikkate alındığında, çevirilerinin deniz subayları tarafından yapılmış olması önemlidir; böylece bilginin güvenilirliği de artmıştır. Bu çalışma, Türk Deniz Kuvvetleri'nde görevli taktisyen ve planlayıcılara konuyla ilgili tarihsel bilgi sunmak amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Taktik, İletişim, Kadırğa, Gemici Dili, Deniz Tarihi.

* (E) Dz. Alb., ORCID: 0000-0003-2060-6301, e-posta: dsvarkin@gmail.com.

** Öğ. Yb., Deniz Müzesi, e-posta: gokhanatmaca@gmail.com.

Geliş Tarihi/Arrived: 24.02.2019

Kabul Tarihi/Accepted: 09.08.2019

Abstract

Effective, fast, and reliable communication provides a great contribution in a battle or conflict. The tactics used in naval wars determine the basis of communication. Considering the historical process in forms and vehicles of the naval wars, the importance of the communication between the admirals and the captains has always been high, so there has always been a new search for effective solution. From the researched/known archive information point of view, the war instruction issued by Captain James Dolfin for the Venetian fleet on September 9, 1365 was a first in this regard and was the ancestor of today's practices. This instruction, which was prepared in Latin and in the Venetian dialect, was first translated into Italian and later into English. Considering the maritime language used in the content of this directive, it is important that the translations were made by naval officers, thus increasing the reliability of the information. This study was carried out in order to present historical information on the related subject to the tacticians and planners in Turkish Naval Forces.

Keywords: *Tactics, Communications, Galley, Maritime Language, Naval History.*

Giriş

Dünya yüzeyinin 3/4'ünü kapsayan denizler doğal olarak insanoğlunun ilgi alanına girmiş ve günümüze değin buradaki yerini, önemi artarak koruyabilmiştir. Deniz ortamı insanların öncelikle beslenme, ulaşım, ticaret isteklerinin karşılanması amacıyla kullanılmış, aynı zamanda çıkarlarının da çatıştığı alanlar olmuştur. Deniz alanlarındaki çıkarların korunması ve istila hareketlerinde denizler, acımasızca savaş alanı olarakta kullanılmıştır. Bu nedenle "Deniz Tarihi" denildiğinde ilk akla gelen savaş olmuştur. Denizdeki çatışmalarda ve savaşlarda öne sürülen birliklerin konuşlandırılması, yönlendirilmesi ve değişen koşullara uygun hareketlerle karşılık verilebilmesi için önceden tasarlanmış hareketlere ve bu hareketleri açıklayacak iletişim araç ve yöntemlerine ihtiyaç duyulur. Bu nedenle, bir savaşta veya çatışmada etkin, hızlı ve güvenilir iletişimin katkısı

büyüktür. Söz konusu iletişimin sağlanabilmesi için kullanılacak araçlar kadar kullanım amacı da çok önemlidir. Diğer bir deyişle, iletişimde kullanım amacı ne denli daraltılabilirse, hız ve güvenlik o denli arttırılabilir. Dolayısıyla, iletişimi tasarlamadan önce, iletilecek bilgilerin türü ve içeriğinin belirlenmesi gerekir. Bu noktadan yola çıkarak, deniz savaşlarında yararlanılacak iletişimin temelini kullanılacak taktikler belirler demek yanlış olmayacaktır. Denizdeki bir savaş gücüne komuta eden amiral, fazla ayrıntıya girmeden, söz konusu birliğin konuşlanması ve içinde bulunulan duruma en uygun muharebe düzenini uygulaması için genel emirleri vermek, kullanılacak taktikleri emretmek ve gelişen durumun taktik resmini belirlemek (raporlaşma) amacıyla iletişime gerek duymuştur.

Bu çalışma kapsamında, Türkçe çevirisi yapılarak Ek'te sunulan, Kaptan¹ James Dolfin tarafından, (o sırada) Kıbrıs'ta bulunan ve dört kadırgadan oluşan bir Venedik Filosu için Latince dili ve Venedik lehçesinde hazırlanmış olan direktif,² günümüze değin elde edilmiş/bilinen ilk ve tek yazılı belgedir. Bu tarihi belge, ilk kez İtalyan Tuğamiral Luigi Fincati³ tarafından 1897 yılında İtalyanca'ya; ABD'li Tuğamiral Stephen Bleecker Luce⁴ tarafından da İngilizce'ye çevrilmiştir⁵. Söz konusu direktifin içeriğinde kullanılan gemici dili

¹ Belgenin içeriğinde sıfat olarak "Signore (Bay)" kullanılmıştır.

² Pek çok açıdan değerli olan özgün belge, Venedik'te, "Archivis Notarile of Venice"nin "Acts"leri arasındaki "Boninsigna Giovanni I.4"de bulunmaktadır.

³ Tuğamiral Luigi Fincati (1818-1893); Avusturya-Venedik donanmasındaki görevini, Amiral olduktan kısa süre sonra, 1848 Venedik Devrimi öncesinde bırakmıştır. Venedik Parlamentosunda milletvekilliği de yapmıştır. 1882 yılında yeniden göreve çağırılarak Kraliyet Deniz Akademisi komutanı olmuştur. Mesafe bulucunun (telemetre) mucididir.

⁴ Tuğamiral Stephen Bleecker Luce (1827-1917); 14 yaşında donanmaya katılmış, Amerikan İç Savaşı sırasında ilk buharlı (yandan çarklı) savaş gemilerine komutanlık yapmıştır. Deniz stratejisi ve eğitim konularında uzmandır. ABD Deniz Harp Akademisi'nin kurucusu (1884) ve ilk Başkanı'dır.

⁵ "Orders and Signals of the Venetian Fleet Commanded by Mr. James Dolfin, A.D. 1365", *The Proceedings*, Vol. XX, No: 3, Whole No. 71, U.S. Naval Institute, Annapolis MD, 1894, s. 545-550.

dikkate alındığında, çevirilerinin deniz subayları tarafından yapılmış olması da önemlidir, böylece bilginin güvenilirliği de artmıştır.

1. Deniz Savaşları Tarihinde Deniz Savaşı Yöntemlerinin ve Savaş Gemilerinin Gelişimi

Dünya deniz savaşları tarihine kısaca göz atılacak olursa, Haçlı Seferlerinin, donanmaların gelişimleri üzerinde etkin rol oynadığı görülür. Akdeniz’de, yüzlerce, hatta binlerce kadirga⁶, bu amaçla oluşturulan dev donanmalarda görev almış; yüzbinlerce gemici⁷ bu sularda savaşmış ve sonuçta ya ölmüş ya da kaybolmuştur. Yaklaşık 1350 yılına kadar geçen sürede gerek kürek, gerekse onu izleyen yelken döneminde deniz savaşları, kara savaşlarına çok benzer biçimde uygulanıyordu. Bu deniz savaşlarında gemiler, bir grup halinde düşmana saldırıyor, yeterince yaklaşıldığında uçları yakılmış veya yalnızca sivriltilmiş oklar fırlatılıyor, daha da yaklaşıldığında özel olarak yapılmış aygıtlarla taşlar atılıyor ve/veya Rum Ateşi adı verilen öldürücü sıvı yakıt fışkırtılıyordu. Bu ilk saldırıdan sonra yeniden düşman üzerine dönülüp, önce küreklerin kırılması ya da ezilmesi için manevra yapılıyor, hemen sonrasında da düşman gemisi vasatından mahmuzlanıyordu. Bu tür deniz savaşının en son aşamasında ise bordalanan/mahmuzlanan düşman gemisine çıkan denizciler, göğüs göğüse, kılıç ve mızraklarıyla ölesiye savaşıyorlardı⁸.

⁶ Kadirga, hem kürekle, hem de yelkenle yürütülen ve yönetilen, eski dönemin en etkin savaş gemisidir (Süleyman Nutkî, *Kamûs-i Bahri* [Deniz Sözlüğü], Haz.: Mustafa Pultar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, İstanbul, 2011, s. 140). Kadirga sözcüğü, dilimize, Bizans Yunancasındaki “κάτεργον (okunuşu: katargon)” kelimesinden geçmiş olup “kadirga”, “katirga” ve “kedirga” biçimlerinde de kullanılmıştır; eski Rusçası “katarga”, eski Sırpçası ve Bulgarçası “katriga”, Romencesi de “katregu” şeklindedir (Henry & Renée Kahane ve Andreas Tietze, *The Lingua Franca in the Levant*, ABC Kitabevi, İstanbul, 1988, ss. 523-526). İngilizcesi ise “galley”dir (René De Kerchove, *International Maritime Dictionary*, Second Edition, Van Nostrand Reinhold, New York, 1948, s. 322).

⁷ Savaş gemilerinin tayfası yalnızca yelkenci, kürekçi ve savaşçılardan oluşmamakta, bu ekibin içerisinde geminin olağan bakımlarını ve gerektiğinde kolay/geçici onarımlarını yapan usta marangozlar da yer almaktaydı.

⁸ Craig F. Posey, “Signal Close Action”, *The General (Magazine)*, Vol. 25, N. 4,

Ortaçağda dönemin kadirga teknolojisi göz önüne alındığında, 14. yüzyılda tipik bir savaş kadirgasının gün boyunca ortalama hızı iki veya üç knot'ı geçemiyordu. Gece kürekçilerin dinlenmesi hesaba katıldığında bu hız ortalama 1,5 knot'a düşmekteydi.⁹ Seyir süresince karşılaşılan en büyük sorun ise erzak ve su ikmaliydi. Bu yüzden deniz muharebesi kıyıya yakın yerde, müstahkem bir mevkiye dayanılarak icra ediliyordu.¹⁰ Bu açmazın temellerinden biri olan kadirgaların hızı hakkında şunlar söylenebilir: Kâtip Çelebi'nin verdiği bilgiye göre, rüzgârın uygun olması halinde 500 mil olan Rodos-İskenderiye arasını, iki gece denizde giderek kat etmek mümkündür. Hava uygun olmazsa, kürekle üç-dört gecede gidilebilmektedir. Nitekim İstanbul'a doğru yola çıkan İskenderiye gemisindeki esir Heberer, hatıralarında İskenderiye-Rodos arasını rüzgârlı havada dört günde, İstanbul-İskenderiye arasını ise 12 günde geçtiklerini belirtmektedir. Ancak kötü hava şartlarında bu sürenin 40 güne ulaştığı da oluyordu.¹¹

Denizlerde dönemin muharebe/çatışma sistemi, savaş gemilerinin birbirlerine rampa olmasına dayalıydı. Hatta Doğu Roma donanması yanıcı maddeleri bir körük aracılığıyla pruvadana fırlatma yeteneğine sahip "syphon" adlı mekanizmayı daha yedinci yüzyılda 677 Sylaeum Savaşı'nda Emevilere karşı Marmara Denizi'nde kullanabilmiş üstün bir teknolojiye de sahipti.¹²

Deniz savaşlarında uzak mesafeden yüksek etkinlik ve savaş üstünlüğü sağlayan top, Avrupa donanmalarında çok erken tarihlerde kullanılmaya başlandı. 1336'da Anvers'e hücum eden savaş gemilerinin bordalarında Tournai'de yapılmış toplar yer alıyordu. Venedik tekneleri

Avalon Hill, Baltimore, 1989, s. 19.

⁹ Emrah Safa Gürkan, "50 Günde Devr-i Bahr-ı Sefid: Königsbergli Lubenau'nun Kadirgayla İmtihani", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, İstanbul, 2014, s.279.

¹⁰ Gökhan Atmaca ve Doğan Tanrıverdi, *Türklerin Tarihinde 30 Büyük Deniz Savaşı*, İstanbul, 2016, s. 14.

¹¹ Katip Çelebi, *Tuhfetü'l-kibar fi Esfari'l bihar*, İstanbul, 1970, s. 221; Michael Bretten, *Osmanlıda Bir Köle*, İstanbul, 2016, ss. 151, 162, 185.

¹² Gökhan Atmaca ve Doğan Tanrıverdi, *a.g.e.*, s. 14.

ise ancak 1380’de toplarla donatılmıştı. İspanyol gemilerinde büyük olasılıkla 1359 ve 1372’de toplar bulunuyordu ve 1381’de Katalan ticaret gemilerinin bordalarında da toplar mevcuttu. Yıllar boyu denizlerde ateşli silahların kullanılmış olması, rakip gemileri batırmaktan çok düşman denizcileri vurmaya yaramış; yol kesme ve şiddetli çarpışma denizlerdeki mücadelenin olağan teknikleri olarak kalmıştı.¹³

15. yüzyılda toplarla donatılmış “yuvarlak gövdeli gemiler” ise Venedikliler tarafından bir yardımcı gemi ya da denizlerde korsanlara karşı devriye gemisi olarak kullanılmak üzere yapılmıştı. Kadırgalar ve bu yuvarlak gövdeli gemiler, 18. yüzyıl başlangıcına kadar Akdeniz’deki savaş filolarının en önemli gemileri olarak kalmıştı. Bu durum, Venedik için olduğu kadar Cenova, Osmanlı ve Malta donanmaları için de geçerliydi. 15. yüzyılın ortalarına doğru, kadırgalar, kış kasarasına yerleştirilmiş bir çift topla donatılmıştı. 16. yüzyılın kadırgaları ise farklı büyüklüklerde önemli sayıda top taşıyordu. Pruva ve kış taraflarındaki iki yüksekçe platform (kasara) farklı ağırlıklarda 15 kadar topun yerleştirilmesine olanak tanıyordu. Kadırganın baş tarafının tam ortasına yerleştirilmiş 16 libre ağırlığındaki iki topla, 69 libre ağırlığında bir top daha vardı. Bu donanım, kadırgalara önemli bir ateş gücü sağlıyordu. Küreklerin yardımıyla hareket edebilen bu tekneler, Akdeniz’in sakin sularında rüzgârın yokluğunda bile ağır ve iri gövdeli yelkenli gemilere başarıyla meydan okuyabiliyordu.¹⁴

Eldeki kayıtlardan, 1488 yılında Osmanlı Donanmasında da bazı gemilerin değişik çapta toplarla donatıldığını öğrenmekteyiz.¹⁵ Bunların Sultan Bayezid döneminde yaptırılan ve Kemal ile Burak Reislerin kumanda ettiği Modon ve Koron harekâtlarında kullanılan “göke”ler¹⁶ olduğu bilinmektedir. Göke aslında yeni tip olarak Osmanlı

¹³ M.Carlo Cipolla, *Yelken ve Top*, İstanbul, 2003, s. 38.

¹⁴ M.Carlo Cipolla, a.g.e., s .40.

¹⁵ Salim Ayduz, *Tophâne-i Âmire ve Top Döküm Teknolojisi*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2006, s. 467.

¹⁶ Kürekli ve yelkenli çektiri sınıfı olup altı mavna üstü kalyon şeklinde tasarlanmıştır.

donanma envanterine girerken, Avrupa gemilerinde topların görülmeye başlaması bir dizi yeniliği de beraberinde getirmişti. Bunun ilki, Akdeniz ve kuzey denizciliği arasındaki ilişkilerin sıkılaşması; gemilerde iki yan dümenin yerini arkada tek bir dümenin alması ve Kuzey Avrupa denizlerinde sıkça görülen *Kogge*'un taklidi olan *cocca*'ların Akdeniz'de boy göstermesiydi. *Kogge*, büyük kare yelkenle donatılmış bir ana direkle bir arka direğe sahipti; daha küçük ana direğe sahip *cocca* ise Latin yelkeniyle donatılmıştı. Kıç tarafında tek dümen kullanmanın yaygınlaşması, gemilerin tonajlarını arttırmalarına ve açık denizde ulaşımın sağlanmasına olanak tanıyarak manevra yetenekleri ve hızlarını mükemmelleştirmiş olmalıydı. Denizciliğin gelişmesini sağlayan diğer yenilikler ise pusulanın kullanımı ve Atlantik bölgesinde açık denizlerdeki ulaşımın ilerlemesi, denizcilik haritalarının yaygınlaşması, Akdeniz'de haritacılık biliminin doğuşu ve gelişimi, kitlelerin hayat koşullarındaki iyileşme ve 15. yüzyıl boyunca ticaretin genişlemesiydi.¹⁷

Bu yıllarda, artık topun kullanımındaki tek sorun, barutun, deniz ortamında çabuk nemlenmesi ve etkinliğinin hızla düşmesiydi. 1512 yılında top, ilk kez, Brest'de, İngiliz ve Fransız donanmaları arasındaki deniz savaşında, asıl silah olarak ve yoğun biçimde kullanıldı. Böylece, düşmanla denizde göğüs göğüse savaşmak yerine artık göreceli güvenli bir uzaklıktan ve eskiye göre daha ölümcül sonuç alacak biçimde savaşmak olanaklı olmuştu.

Kürekle yürütülen savaş gemilerinden yelken çağı gemilerine ve daha sonra günümüz pervaneli savaş gemilerine kadar süren teknik (gemi inşa) alandaki gelişmeler, gemilerin savaşma biçimlerini de etkilemiştir. Savaş gemilerinin yapım ve donatımındaki değişimleri ve dolayısıyla deniz savaşı yöntemlerini de etkileyen bu tarihsel süreç,

Seren yüksekliği 53 metre, tekne yüksekliği ise 15 metre olan gökelerin üç güvertesi bulunur. Alt katta her biri dokuz kürekçi tarafından çekilen 25 çift kürek bulunmaktadır. Kıç tarafına ise iki büyük kayak yerleştirilmiştir. Ağır toplarla donatılan gökelerin en büyük sorunu manevra yeteneği olmuştur.

¹⁷ M.Carlo Cipolla, a.g.e., s. 39.

amiraller ve kaptanlar arasındaki iletişimin önemini daha da arttırmış, etkinliği hızlı ve güvenilir çözüm için yeni arayışların başlatılmasına neden olmuştur.

2. Deniz Savaşlarına Yönelik Taktik Emirlerin Yayınlanması

Ülkelerin politikaları ve deniz çıkarlarına yönelik stratejileri doğrultusunda tasarlanan ve geniş bir coğrafyayı kapsayan deniz gücünün (donanma ve/veya filoların) konuşlandırılması, tarihin her döneminde aynı önemi korumuştur. Etkin donanma yönetimiyle ilintili olarak söz konusu konuşlanmanın gereği olan emir-komuta bağlantısı, içinde bulunan zamanın iletişim teknolojisine bağlı şekilde biçimlenebilmiştir. Orta Çağ'da uzak mesafeli iletişim söz konusu olmadığından, farklı bölgelerde konuşlandırılan filoların komutanları, çoğu zaman taktik uygulamalar bakımından bağımsız yöneticiler olarak görev yapmış, bazen de aldıkları emirlerin gereği olarak bir araya gelip (sıklet merkezi oluşturup) güçlü bir donanma kuruluşu içerisinde deniz savaşına katılmıştır.¹⁸ Bu nedenle, filo veya donanma komutanları, uygulamayı tasarladıkları manevra ve savaş taktiklerini, emirlerindeki gemilere en etkin bir yöntemle (genellikle kısaltılmış bilgi-kod şeklinde) iletebilmek amacıyla, gündüz ve gece uygulamaları farklı olan iletişim yöntemleri üretmiş ve bunları uzun süreli geçerliliği olan yazılı emirler biçiminde yayınlamıştır.

Deniz savaşları sırasında emirlerin iletilmesi bağlamındaki ilk uygulama örneği, Herodot tarafından belirtildiğine göre (büyük bir olasılıkla), Pers kralı I. Serhas'ın M.Ö. 480 yılında, Yunanistan'ın fethi seferi amacıyla Makedonya'nın Therma kentinden ayrılmak üzere bir Fenike gemisine binerken "filonun tüm gemilerine seyre başlamaları için işaret verin" şeklindeki emridir.¹⁹ Burada kullanılan "seyre

¹⁸ Hüseyin Serdar Tabakoğlu. "Commanding the Sea: The Spanish Naval High Command in the Early Modern Mediterranean", *Cihannüma: Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı: II/1, 2016, s. 5-6.

¹⁹ William Gordon Perrin, "British Flags, Their Early History and Their Development at Sea: With an Account of the Origin of the Flag as a National Device", *Cambridge*

başlama işareti” terimiyle ilgili ilginç husus, Latince “signum” (Türkçesi: işaret) kelimesinin kökeni olan Yunanca “σημείον”nun (okunuşu: simiyon), hemen hemen tüm Latince kaynaklı yabancı dillerde “*semeion* (tekil) / *semeia* (çoğul)” = “başlama/başlangıç işareti(ler)i” olarak tanımlanmış²⁰ olmasıdır.

Gemiler arasındaki iletişimle ilgili bilinen en eski yöntem, seslenmek olmuştur. Benzer biçimde boru, düdük veya davul gibi ses çıkaran araçlarla, hatta gülsüz (kurusıki) top atışlarıyla da iletişim sağlandığı bilinmektedir. Ancak sesle yapılan iletişimin, fırtınalı havada veya bir deniz savaşı sırasında yetersiz, hatta olanaksız olduğu aşikârdır. 16. ve 17. yüzyıllarda, birçoğu Avrupa kökenli olan denizcilerin özel bayrak ve flamalarla yapılan haberleşmeyi bildikleri ve kullandıkları, gece karanlığında ise fenerlerden yararlanarak haberleştikleri değerlendirilmektedir. Bu dönemde bayrak, flama ve fener kullanarak yapılan iletişim yöntemi yalnızca bilgi iletmek amacıyla değil; gemilerin birbirlerini izlemeleri ve savaş konuşlanmasındaki mevkillerini korumaları için de önemli bir uygulamaydı.²¹ Bayrak ve flamalar, bir emri veya bilgiyi açıklamak için tek başlarına kullanılabilirler gibi²² birden çok sayıda kullanılarak ya da farklı yerlere/direklere²³ çekilerek değişik anlamlar oluşturabiliyorlardı. Benzer uygulama fenerler için de söylenebilirdi.

Deniz savaşlarıyla ilgili bu gelişmeler, gemilerin ve savaş araçlarının kullanımına yönelik temel kuralların (taktiklerin)

University Press Archive, Cambridge, İngiltere, 1922, s. 140.

²⁰ Dimitris A. Stafilidis, *ΑΕΞΙΚΟ ναυτικών & ναυτλιακών όρων*, Εκδόσεις Σταφυλίδη, Atina, Yunanistan, 2008, s. 1253.

²¹ Emrah Safa Gürkan, *Sultanın Korsanları: Osmanlı Akdenizi'nde Gazâ, Yağma ve Esaret 1500-1700*, Kronik, İstanbul, 2018. s.347.

²² Örneğin tek başına beyaz bayrak, barışçıl niyeti ve müzakare isteğini belirtirken; kırmızı bayrak, savaş anlamını taşırdı. Bu bağlamda ulusal bayrağın da tek başına dalgalandırılmasının farklı bir mesaj iletmediği bilinmektedir.

²³ Aynı bayrak/flama ve bayrak/flama grubunun, pruva direğine çekilmesi durumunda taşıdığı anlam, grandi direğine çekilmesiyle aynı değildir. Benzer uygulama, fenerlerin gemide gösterildikleri yerle ilintili olarak farklı anlam taşıdıkları bilinmektedir.

belirlenmesini ve bu hususlara yönelik emirlerin önceden yayınlanmasını gerektiriyordu. Bugüne değin araştırılmış/bilinen arşiv bilgileri ışığında, Kaptan James Dolfın tarafından 9 Eylül 1365 tarihinde Venedik filosu için yayınlanmış olan ve Türkçesi bu çalışmada Ek olarak sunulan savaş talimatının,²⁴ bu konuda bir “ilk” ve günümüzdeki uygulamaların da atası olduğu değerlendirilmektedir.

Osmanlı deniz tarihinde ise bunun tam benzeri olamamakla birlikte, Sultan Abdülmecid döneminde hazırlanan 1849 tarihli Bahriye Nizamnâmesi'nin ışığında, kaptan paşaların kendilerine özgü savaş taktikleri ile denizde uygulanmasını düşündükleri manevralara yönelik görüşlerini kapsayan emirnameler yayınladıkları değerlendirilmektedir. Bugüne kadar, arşivlerimizde böyle bir kaynağa henüz ulaşılmamasına karşın, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından 1994 yılında çevirisi yayınlanan eski bir *Görünür Muhabere Kod Kitabı*²⁵ bu görüşümüzü desteklemektedir.

Sonuç

Askerî konularda yayınlanmış tüm yazılı belgelerde özellikle belirtildiği gibi “önce muhabere, sonra muharebe” özdeyişinden hareketle, bir deniz savaşında (veya tatbikatında/manevrasında) başarı etkin, hızlı ve güvenilir iletişimle sağlanır. Bu iletişimin temelini, diğer bir deyişle, bu uygulamaya yönelik ihtiyacı da deniz savaş taktikleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla, denizde görev yapan bir savaş gücünü yönetecek amiralin uygulamayı tasarladığı bir deniz harekâtının öncesinde, bilgi ve deneyimleri ışığında hazırlayıp yayınlacağı kısa, anlaşılır ve uygulanabilir (uygulama kabiliyeti olan) direktiflerini, etkin, hızlı ve güvenilir bir iletişim ortamı sağlayarak yayınlaması, kesin başarının elde edilmesine katkı sağlayacaktır.

²⁴ David S.T. Blackmore, *Warfare on the Mediterranean in the Age of Sail: A History 1571-1866*, McFarland, North Carolina, 2011, s. 38.

²⁵ “Osmanlı Bahriyesi Görünür Muhabere Kod Kitabı”, Hazırlayanlar: İskender Pala, Nurcan Bal, Sey.Hid.Oşı.D.Bşk.lığı, İstanbul, 1994.

Söz konusu iletişimde sağlanması gereken etkinlik, hız ve güvenilirlik, önceden belirlenmiş taktiklerin en kısa ve en anlaşılabilir biçimde “kod”lanmasıyla elde edilebilir.

Dolayısıyla, günümüzde yaygın biçimde uygulanmakta olan bu düzenlemelerin, tarihteki ilk yazılı örneğinin günümüz Türkçesine çevirisi ve tanıtımı olan çalışma, gelecekte yapılacak yeni araştırmalar için de temel teşkil edecektir.

Summary

The seas have been used brutally as a battlefield in order to protect the national interests of the countries and to meet their demands for expansion. For this reason, when talking about “Naval History”, the first thing that comes to mind is battle. It is necessary to have previously designed movements and communication tools and methods to explain these movements in order to be able to deploy, orient, and respond to movements of enemies in changing conditions. Therefore, effective, fast, and reliable communication in a battle or conflict provides a great contribution to the victory. The basis of the communication utilized in naval battles determines the tactics to be used. An Admiral commandeering a combat force at sea requires communication without entering into too much detail, but with giving the general orders for the deployment of the unit in question and applying the most appropriate combat scheme to the situation, commanding the tactics to be used and reporting the tactical picture of the developing situation. In this context, prior to a naval war, it is necessary to determine the basic rules (tactics) for the use of ships and other combat vehicles, and to pre-publish orders for these issues.

Technological developments (in shipbuilding), which lasted from rowing warships to sailing ages and to modern day’s self-propelled warships, influenced also the ways in which ships battles. This historical process, which affected also the changes in the construction and equipment of warships and thus the naval war

methods, increased the importance of communication between the admirals and the captains, and thus new searches were initiated for effective solution.

Within the scope of this study, the directive prepared in Latin by Captain James Dolfin for a Venetian Fleet of four galleries in Cyprus has been presented in Turkish. This directive is the first and only written document that is known as of today. This document is similar to the instructions published in the Ottoman Navy in later years.

Considering the maritime language used in the content of this directive, it is also important that the translations (from Latin into Italian and into English languages) were made by naval officers. This study was carried out with the aim of presenting historical information to tacticians and planners in Turkish Navy.

KAYNAKÇA

Kitaplar

ATMACA, Gökhan ve TANRIVERDİ Doğan, *Türklerin Tarihinde 30 Büyük Deniz Savaşı*, İstanbul, 2016.

AYDÜZ, Salim, *Tophâne-i Âmire ve Top Döküm Teknolojisi*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 2006.

BLACKMORE, David S.T., *Warfare on the Mediterranean in the Age of Sail: A History 1571-1866*, McFarland, North Carolina, 2011.

BRETTEN, Michael, *Osmanlıda Bir Köle*, İstanbul, 2016.

CIPOLLA, M.Carlo, *Yelken ve Top*, İstanbul, 2003.

De KERCHOVE, René, *International Maritime Dictionary*, Second Edition, Van Nostrand Reinhold, New York, 1948.

GÜRKAN, Emrah Sefa, *Sultanın Korsanları: Osmanlı Akdenizi 'nde Gazâ, Yağma ve Esaret 1500-1700*, 2. Baskı, Kronik Kitap, İstanbul, 2018.

KAHANE, Henry & Renée ve TIETZE Andreas, *The Lingua Franca in The Levant*, ABC Kitabevi, İstanbul, 1988.

KATİP ÇELEBİ, *Tuhfetü'l-kibar fi Esfari'l bihar*, İstanbul, 1970.

NUTKÎ, Süleyman, *Kamûs-i Bahrî (Deniz Sözlüğü)*, Haz.: Mustafa Pultar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, İstanbul, 2011.

PALA, İskender ve BAL, Nurcan (Hazırlayanlar), *Osmanlı Bahriyesi Görünür Muhabere Kod Kitabı*, Sey.Hid.Oşi.D.Bşk.lığı, İstanbul, 1994.

PERRIN, William Gordon, *British Flags, Their Early History and Their Development at Sea; With an Account of the Origin of the Flag as a National Device*, Cambridge University Press Archive, Cambridge, İngiltere, 1922.

STAFILIDIS, Dimitris A., *ΑΕΞΙΚΟ ναυτικών & ναυπλιακών όρων*, Εκδόσεις Σταφυλίδη, Atina, Yunanistan, 2008.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

Makaleler ve Kitap Bölümleri

BOSTAN, İdris, “Mezemorta Hüseyin Paşa ve 1701 Tarihli Bahriye Kanunnamesi”, *Türk Denizcilik Tarihi*, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, 2009.

GÜRKAN, Emrah Sefa, “50 Günde Devr-i Bahr-ı Sefid: Königsbergli Lubenau'nun Kadırgayla İmtihani”, *Osmanlı Araştırmaları Dergisi (The Journal of Ottoman Studies)*, Sayı: XLIII, İstanbul, 2014.

POSEY, Craig F., “Signal Close Action”, *The General (Magazine)*, Vol. 25, N. 4, Avalon Hill, Baltimore, 1989.

TABAKOĞLU, Hüseyin Serdar, “Commanding the Sea: The Spanish Naval High Command in the Early Mediterranean”, *Cihannüma: Tarih ve Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, Sayı: II/1, 2016.

**KAPTAN JAMES DOLFIN TARAFINDAN YAYINLANAN
DENİZ TARİHİNDEKİ İLK YAZILI DİREKTİF**

9 Eylül 1365

Tanrı, Meryem Ana ve Evanjelist yol göstericimiz Aziz Markos²⁶ ile tüm Azizler adına
EMİRLER

Kıbrıs istasyonunda bulunan dört kadirganın kaptanı soylu Bay James Dolfin tarafından verilmiştir.

İlk Olarak – Kaptanın emir ve komutalarının uygulanması sırasında, hiç kimse Tanrımıza, onun Kutsal Annesine veya erkek ya da kadın olsun herhangi bir Azize, sözle veya eylemle hakaret etme cüretini gösteremez, böyle bir durum ortaya çıkarsa Kaptan, bu suçu işleyen kişiyi cezalandıracak, ancak verilecek ceza çok şiddetli (ölümcül) olmayacaktır.

Kadirgalar, bir arada bulduklarında; Bay Nicholas Bembo, Kaptanın sancağında, Bay Bernard Balbi, Kaptanın iskelesinde ve Bay Francis Corner de onun (Bernard Balbi'nin) iskelesinde konuşlanacaklardır. Aksi emredilmedikçe, seyir halindeyken de bu mevkiler (borda nizamında, kemere yönünde) korunacaktır; uygulanmaması durumunda cezası 100 soldi²⁷ dir.

Madde – Hiçbir kadirga, Kaptanın kadirgasının ilerisine (önüne) geçemez, her seferinde cezası 20 soldi' dir.

Madde – Hiçbir kadirga, bir diğer kadirganın pruvasından geçemez, cezası aynıdır (20 soldi).

Madde – Eğer Kaptan bir hız ölçümü yapmak isterse (örneğin; seyir hızını belirlemek/değerlendirmek gibi), başüstüne, gönderli bir gidon yerleştirecektir. Tüm kadirgalar da aynı işlemi yapacaklar (başüstüne, gönderli bir gidon yerleştirecekler), birbirlerine herhangi bir tehlike/zarar oluşturmaksızın, hız bakımından üstünlük sağlamaya çalışacak biçimde (yüksek hızla) seyredeceklerdir.

Madde – Kaptan, filoyu borda nizamında savaş düzenine almak isterse, bu durumda, çanaklığa (geminin en yüksek yerine), pruva yönüne doğru, yani Aziz Markos'lu "standard" sancağı²⁸ (Venedik Bayrağı) yönünde, eğilip (yere paralel biçimde)

²⁶ Hz. İsa'nın havarisi Aziz Petrus'un verdiği bilgiler doğrultusunda en eski İncil'i yazmış ve Venedik kentinin koruyucusu olduğu kabul edilen kutsal kişi.

²⁷ Venedik gümüş lirası.

²⁸ Aziz Markos'un görüntüsünü içeren ilk Venedik bayrağı, 1177 yılında kullanılmaya

yatırılmış olarak gönderli bir gidon yerleştirecektir.

Ve eğer filoyu pruva nizamında savaş düzenine almak isterse, bu (çanaklıkta, standard Venedik sancağı yönündeki) gönderli gidonu dik duruma getirecektir. Bu uygulamanın her ihlalinde ceza 40 soldi'dir.

Madde – Hiçbir kadirga, Kaptan'ın bulunduğu kadirgada bir tente uygulaması yapılmadıkça, tentesini açamaz veya açılmış tentesini kapatıp saramaz. Böyle bir ihlalin görüldüğü her seferinde ceza, 20 soldi'dir.

Madde – Hiçbir kadirga, Kaptan'ın bulunduğu kadirgada benzer bir uygulama yapılmadan önce, botunu denize indiremez veya borda iskelesini veremez. Bu suç, her seferinde 100 soldi ile cezalandırılacaktır.

GÜNDÜZ, YELKENLE SEYİR HALİNDE

Madde – Kaptan yelken seyri niyetinde olursa, tüm kadirgalar kürek çekmeyi durduracak ve daha fazla ileri çıkmaktan sakınacaklar, bir çatışma veya kazaya neden olmayacak kadar birbirlerinden açık bulunacaklar ve Kaptanın rüzgâraltına konumlanacak biçimde mevki alacaklardır, yanlış uygulama ve hata durumunda ceza 100 soldi'dir.

Madde – Hiçbir kadirga bir diğerinin rüzgârını kapatamaz/engellemez, cezası 100 soldi'dir.

Madde – Gündüzleyin yelkenle seyir halindeyken, Kaptan bir karar toplantısı veya oylaması yapmak isterse, kadirgasına büyük bir bayrak çekecek; bu durumda tüm kadirgalar, ustalıklı manevra yaparak Kaptanın kadirgasına yaklaşacak ve her biri her an göreve hazır olduğunu görüntüleyecektir. Eğer geceleyin Kaptan, kadirgaların durumunu denetlemek isterse, kadirgasının çanaklığında (en yüksek yerinde) bir ışığı, sabit olarak söndürmeden yakacaktır; bu durumda bütün kadirgalar, Kaptanın kadirgası bu mevkiini koruduğu sürece, kış üstlerinde birer ışık yakacaklardır.

GECE, DENİZDE

Madde – Eğer Kaptan mizana yelkeniyle gece seyri yapmak isterse, kadirgasının vasatında, yanyana iki ışık gösterecektir.

Eğer trinketa yelkenini açmak isterse, kadirgasının vasatında, yan yana üç ışık gösterecektir.

Eğer babafingo yelkenini açmak isterse, aynı şekilde konumlandırılmış (kadirgasının vasatında, yan yana) dört ışık gösterecektir.

Eğer fırtına yelkenini açmak isterse, benzer biçimde konumlandırılmış (kadirgasının vasatında, yan yana) beş ışık gösterecektir.

başlanmıştır. XIV. yüzyılda ise, beyaz zemin üzerinde, Aziz Markos'un yüzünü taşıyan kırmızı renkte bir aslan görüntüsüyle değişmiştir. Savaş kadirgalarında kullanılan bayrak, kırmızı zemin üzerinde altın yaldızla işlenmiş aslan görüntüsünü içerir ve uçum bölümü saçaklıdır.

Madde – Rüzgâr arttığında, eğer Kaptan bu durumda yukarıda belirtilen yelkenlerden herhangi birini istinga veya saravele etmek isterse, kadirgasının vasatında, yan yana altı ışık gösterecek ve diğer her kadirga aynı işaretle buna yanıt verecektir.

Madde – Eğer Kaptan, yukarıda belirtilen yelkenlerden herhangi ikisini istinga veya saravele etmek isterse, kadirgasının vasatında, alt alta iki ışık gösterecektir.

Ve eğer Kaptan yelken kullanmaksızın seyir yapmak isterse, yelkeni istinga veya saravele etmek için yukarıda belirtilen ışık işaretini gösterdikten sonra, kadirgasının çanaklığının hemen altında bir ışık yakacak ve bu ışığı, yelkensiz seyir yapma isteği süresince yanar durumda tutacaktır. Tüm kadirgalar, bu süre zarfında, kıcıstlerinde bir ışık yakacaklar ve Kaptan, ışığını söndürdüğü anda onlar da söndüreceklerdir, gözlemlenen hatanın cezası 100 soldi'dir.

Madde – Eğer geceleyin, kadirgalardan biri büyük bir kazaya uğrarsa (Tanrı korusun!), o kadirga ne kadar ışığı varsa hepsini yakacak, diğer kadirgalar, en hızlı bir biçimde onun yardımına koşacaklardır. Ve eğer bu kaza gündüzleyin olursa, kazaya uğrayan kadirga, bandırasını veya Kaptanının tanıtım işaretini²⁹ toka edecek ve diğer kadirgalar da ona yardıma gideceklerdir.

Madde – Hiçbir kadirga bir diğeri ile borda bordaya sürtünemez/çatışamaz, cezası 100 soldi'dir. Ve eğer böyle bir çatışma sonucunda bir hasar oluşursa, neden olan kadirga, bunu giderecektir. Kazanın oluşumuyla ilgili olumsuzluklar Kaptan tarafından yargılanarak, cezalandırılacaktır.

Madde – Eğer herhangi biri vardiyasında ve gözcülük görevi sırada bir hata/eksiklik yaparsa, yaptığı her hata/eksiklik için 3 grisso³⁰ ceza ödeyecektir.

Madde – Üst düzey kişilere ait bile olsa kaybedilmesi durumunda ceza uygulanacağından, ne kadirgaların mürettebatından biri, ne de herhangi bir asker, ister ana vatan topraklarında isterse başka bir yerde olsun sahilde silah taşımaya kalkışmamalıdır, kaybedilmesi durumunda ceza, her kılıç için 15 lire ve her bıçak için 3 liredir.

Burada söz konusu olan silahların, kişilerin kendi özel silahları olduğu dikkate alınmalıdır.

Madde – Fıçı kaybı cezayı gerektirdiğinden, hiç kimse, denetlenmemiş şarap satamaz ve denetlendikten sonra da bu şaraba su katamaz, böyle bir olumsuzluğun öğrenilmesi/belirlenmesi durumunda el koyulan şarap, içmeleri için tayfaya verilebilir.

KUMAR

Madde – Kaptan, ne para ya da başka birşeyin bir bahis karşılığı olarak ödemedede kullanılmasını, ne de bu iş için bir başkasından borç alınıp verilmesini istemez; ayrıca

²⁹ Her Venedik kadirgası, Venedik'e özgü Aziz Markos'lu "standart" bayrağının yanı sıra, kaptanının rütbesine uygun ayrıca bir tanıtım işareti/bayrağı da çeker.

³⁰ Toskana kuruşu.

bu amaçla rehin alınıp, bahis işlemi sonunda geri verilmesini de men edebilir.

Benzer biçimde, herkes, kumar veya bahis yoluyla kazanılan giyim-kuşam malzemelerini, kaybedenlere geri vermekle yükümlüdür ve bu, herhangi bir ceza alma korkusu olmadan, güvenle talep edilebilir.

GÜNDÜZ, KÜREKLE SEYİR

Madde – Eğer fırtına veya başka bir nedenden dolayı kadirgalar, birbirlerini gözden kaybederlerse ya da önce birbirlerini göremeyecek kadar birbirlerinden ayrılıp sonra kadirgalardan bazıları yeniden görüş mesafesine girerlerse, kürekle seyrederken, hangi taraf sayıca fazlaysa, aralarından birini ileri yöne göndermelidir, böylece ileri çıkıp karşı yönde konumlanan kadirga kış tarafında bayrak toka edecek, diğerleri ise baş taraflarında bayrak toka edeceklerdir.

Daha az sayıda olan taraf, biri sancakta diğeri iskelede olacak biçimde vasatında iki bayrak toka edecek, daha sonra pupa pupaya yaklaşp seslenme mesafesine girerek birbirlerini tanıyacaktırdır. Ve her iki taraf da eşit sayıda kadirgadan oluşuyorsa, birbirlerini benzer işaretleri göstererek tanıyacaktırdır.

Madde – Eğer, birbirlerini gözden kaybettikten uzun süre sonra seyir sırasında yeniden göz teması sağlarsa, kadirgaların her biri, çanaklığın üzerine bir bayrak toka edecek ve baş tarafa da iki bayrak konumlandırıcak, daha sonra çanaklık üzerindeki bayrağı arya edecektir.

Bu işaretler yardımıyla, birbirlerinin dost olduklarını anlayacaklardır.

Madde – Eğer bu olumsuzluk gece ortaya çıkarsa, önce biri, vasatında, birbirinin üzerinde konumlandırılmış üç ışık göstererek işaret verecek ve diğeri, aynı biçim ve yerde yerleştirilmiş dört ışık gösterecektir.

Bundan sonra, üç ışık gösteren kadirga, ışıklardan birini kış tarafa, diğerini baş tarafa taşıyacak ve üçüncüsünü de vasatta koruyacaktır; dört ışık gösteren kadirga ise, ışıklardan ikisini baş tarafa, ikisini de kış tarafa taşıyacaktır.

Ve böylece, birbirlerini dost olarak tanıyacaktırdır.

Ancak, kendilerinin şüpheli bir konumda olduklarını değerlendirmeleri durumunda, herhangi bir ışık göstermeleri zorunlu değildir.

DÜŞMAN KARŞISINDA

Kaptan, bir düşman kadirgasını veya silahlı gemiyi kovalayıp avlamak isterse, kadirgasının başüstünde, bir gönder üzerinde kendi tanıtım işaretini gösterecektir.

Bu durumda tüm kadirgalar, kovalanıp avlanması istenen düşman kadirgasına veya kadirgalarına ya da silahlı gemiye karşı konuşlanmak üzere, (komuta ederek) uygulayabilecekleri fakat bu konuda daha önce verilmiş emirleri ihlal etmeksizin en yüksek hızla ilerleyecekler ve kadirgaların her biri (bağımsız olarak) düşmana yetiştirilir ve onu ele geçirebilirler, bu harekât olanaklar elverdiğince en az hasarla gerçekleştirilecek, Kaptan çatışma mevkiine ulaşıncaya kadar, esirlere ve ganimete zarar verilmeden ele geçirme eylemi gerçekleştirilmiş olacaktır.

Madde – Kaptan, düşman kadirgalarını kovalamayı kesmek (durdurmak) istediğinde, kadirgasının başüstünde gösterdiği kendi tanıtım işaretini arya edecek; bu durumda bütün kadirgalar kovalama eylemini kesip kendi mevkilerine döneceklerdir. Bu husus, Kaptanın, olayın gelişmesiyle ilgili nedenler-sonuçlar hakkında yapacağı değerlendirmeye göre, maddi ve kişisel cezalandırma bağlamında dikkate alınacaktır.

Madde – Eğer Kaptan, icra edilmekte olan harekâta katılmak isterse, kadirgasının kışüstünde, sancak tarafa, kendi tanıtım işaretiyle birlikte bayrak toka edecek; bu durumda her kadirga, kendisine tahsisli mevkiini alacak ve ilk boru (trompet) sesini duyduğunda, kendine özgü silahlarını kullanmaya (savaşmaya) hazır olacaktır. İkinci boru sesinde, herkes silahlarını kuşanacak ve savaşa hazır olacaktır. Üçüncü boru sesinde, her kadirga ya Kaptanı izleyip tüm gayretiyle savaşacak ya da emredildiği üzere sabit ve sağlam bir şekilde bekleyip düşmanı karşılamaya hazır olacak veya çatışmayı kesintisiz sürdürecektir ve savaş bitinceye kadar tüm gayretiyle savaşacaktır; bu husus, emirlere karşı gelen ve etkin savaşmayı ihlal edenin başındaki kişinin cezalandırılması bağlamında gözlemlenecektir.

Madde – Hiç kimse çatışma/dövüş sırasında ne kaçmak için denize atlamaya, ne de yağmaya kalkışmaya cesaret edemez, cezası ölümdür.

Madde – Eğer kovalama veya savaşma sonucunda herhangi bir düşman kadirgası veya düşman gemisi ele geçirilmişse, hiç kimse, hiçbir şeyi yağmalamaya kalkışamaz; bu husus, Kaptanın, olayın gelişmesiyle ilgili nedenler-sonuçlar hakkında yapacağı değerlendirmeye göre, maddi ve kişisel olarak cezalandırılabilir ve hiç kimse çaldığı bir şeyi saklayamaz. Benzer şekilde, esir alınmış kişiye karşı suç işlemek yasaktır.

Madde – Kaptan, kendisi tarafından belirlenmiş ve yukarıda belirtilen tüm emirlerin, uygulamaya yönelik koşullara bağlı olarak çok veya az oranda verilebilecek cezalarıyla birlikte göz önünde bulundurulmasını ister ve emreder.

YAYIN İLKELERİ

GSD'ye gönderilen makalelerin daha önce yayımlanmamış ve ilgili alan literatürüne katkı sağlayacak derecede özgün olması gereklidir. Bilimsel toplantılarda sunulmuş bir bildiriye dayanan aday makale, ilgili bildiri kitapçığında yayımlanmamış olması ve bu durumun belirtilmesi koşuluyla kabul edilebilir.

Yayımlanmak üzere GSD editörlüğü eposta hesabına iletilen makale metinleri, aşağıda belirtilen şekil şartlarını taşımaları ve konu/ alan açısından uygun bulunmaları halinde alan uzmanı (en az) iki hakeme gönderilir. Hakem değerlendirmelerinin tamamı sunulan çalışmanın değişiklik yapılmaksızın yayımlanması yönünde ise aday makale yayım sırasına alınır.

Dergi editörlerinin ve hakemlerin aday makale metninde biçim, yöntem ya da içerik açılarından değişiklik/ düzeltme talep etmeleri halinde, yazar durumdan haberdar edilir ve en geç 20 gün içinde metni yeniden düzenleyerek iletmesi istenir. Katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile cevabi bir yazıyla bildirme hakkına sahiptir. Yazar tarafından hakem raporlarına verilen cevap ve/veya hakem görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiş makale metni editörlük ve gerekiyorsa hakemlerce tekrar incelenir. Aday makale, alan uzmanı en az iki hakemin "yayımlanabilir" onayı vermesinden sonra, ilk Yayın Kurulu toplantısına gündemine alınır ve burada alınacak nihai karar sonrası yayımlanır.

Güvenlik Stratejileri Dergisi'nde yayımlanan makale ve kitap incelemelerinde ifade edilen görüşler yazarlarının şahsi bilimsel değerlendirmeleri olup, mensup oldukları kurum ve kuruluşlar ile derginin yayımcısı olan Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü ve Millî Savunma Üniversitesi'nin kurumsal görüşü niteliğini taşımaz.

Makale ve Kitap İncelemesi Metin Şekil Esasları

1. GSD'nin yayın dili Türkçe'dir. Ancak İngilizce, Fransızca ve Almanca makale ve değerlendirme yazıları da yayımlanabilir. Türkçe makalelerin imla ve noktalamasında Türk Dil Kurumu kurumsal web sayfasında erişilebilen güncel sözlük ve yazım kuralları esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.
2. Gönderilen makale metninin azami hacmi 12.500 kelime (öz, *abstract*, kaynakça, özet ve dipnotlar dâhil) olmalıdır.
3. Kitap incelemelerinin azami hacmi 4000 kelime olmalıdır. Başlık bilgilerinde tanıtım veya inceleme yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı şehir ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır. Çalışmanın sonuna incelemeyi veya tanıtımı yapan yazarın unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi yazılmalıdır. İnceleme, kitapta ortaya konulan en önemli noktaları öne çıkararak, çalışmanın dil, üslup, yöntem, teorik yaklaşım ve kavramsallaştırma, bulguları destekleyen kanıtlar ve ulaşılan sonuçların ilgili alana katkısı açılarından eleştirel olarak tartışılması şeklinde kaleme alınmış olmalıdır.

4. Türkçe makalelerin başlık ve metinleri arasında, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış azami 150 kelimelik öz ile beş anahtar kelime yer almalıdır. Öz, makalenin kaleme alınma amacını, yöntemini, hipotezini/araştırma sorusu, bulguları ve sonucunu kısaca belirtmelidir. Ayrıca makalenin sonunda 750 kelimeyi geçmeyecek şekilde Türkçe ve İngilizce geniş özet yer verilmelidir. Geniş özet, özde yer verilen hususlara ilâve olarak vurgulanması gerekli görülen noktaları, tartışmaları ve makalenin genel akışını içermelidir.

5. Yazar adı, makale başlığının altına yazılmalı; yazarın unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar metin içinde ve sayfa altında numaralandırılarak verilmelidir.

6. Metinler Times New Roman karakteri kullanılarak, 11 puntoda ve 1,5 satır aralığına sahip olacak şekilde yazılmalıdır. Dipnotlar ise 9 punto ve 1 aralıklı yazılmalıdır.

7. Paragraf özellikleri hizalama iki yana ve satır aralığı 1,5 şeklinde olmalıdır. Sayfa numaraları ise altta verilmelidir.

8. Makalelerde kullanılacak altbaşlıklar koyu yazılmalı ve rakam ile numaralandırılmalıdır.

9. Dipnotlarda atıflar aşağıdaki şekillerde verilmelidir.

9.1. Kitaplar: Kitaplara yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih ve sayfa numarası aşağıdaki örneklerle uygun olarak sırayla verilecektir.

Tek yazarlı kitap: Henry Kissinger, *Dünya Düzeni*, (çev. Sinem Sultan Gül), Boyner Yayınları, İstanbul, 2016, ss. 14-16.

İki yazarlı kitap: George Friedman ve Meredith Friedman, *Savaşın Geleceği-21. Yüzyılda Güç, Teknoloji ve Amerikan Dünya Egemenliği*, (çev. Enver Günsel), Pegasus Yayınları, İstanbul, 2015, s. 114.

Çok yazarlı kitap: Pınar Bilgin vd., *Türkiye Dünyanın Neresinde?-Hayali Coğrafyalar, Çarpışan Anılar*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 19.

Çeviri: Walter Isaacson, *Steve Jobs*, çev. Dost Körpe, Domingo Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 540.

Yazar bilgisi verilmemiş kitap: “Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim”, *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1994, s. 81.

Çok ciltli kitap: Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (çev. Halil Berktaş), Cilt: 1, Eren Yayınları, İstanbul 2000, s. 100.

9.2. Makaleler: Makalelere yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, “makale adı” (varsa çeviren), *yayımlandığı süreli yayının adı*, yayımlandığı yıl, cilt no (Romen)/sayı, dergide yer aldığı sayfa aralığı, alıntının yapıldığı sayfa numarası aşağıdaki örneklerle uygun olarak sırayla verilecektir. Ansiklopedi maddelerine yapılan atıflarda da makalelere atıf şekli kullanılacaktır.

Tek yazarlı makale: R. Kutay Karaca, “Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkilerinde Doğu Türkistan Sorunu”, *Gazi Akademik Bakış*, 2008, Cilt: 1, 219-245, s. 220.

Derleme kitaplar ve bildiri kitaplarında bölüm/makale: Engin Avcı, “Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele”, Gökhan Sarı ve Cenker Korhan Demir, (ed.), *Güvenlik Bilimlerine Giriş*, Jandarma Basımevi, Ankara, 2015, 281-310, s. 305.

9.3. Konferanslarda Sunulan Tebliğler: Dritan Egro, “Arnavutluk’ta Osmanlı Çalışmaları”, *XIII. Türk Tarih Kongresi, Bildiriler, 4-8 Ekim 1999*, Cilt: I, TTK Yayını, Ankara, 2002, s. 14.

9.4. İnternet Dergisinde Makale: Hasan Kopkallı, “Does frequency of online support use have an effect on overall grades?”, *The Turkish Online Journal of Distance Education*, <http://tojde.anadolu.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 18.11.2009).

9.5. Tezlere yapılan atıflarda yayımlanmamış tezlerin başlıkları için italik kullanılmayacaktır. Yazar adı ve soyadı, tezin adı, tezin derecesi, tezin yapıldığı kurum ve enstitü, yapıldığı yer ve tarih, sayfa numarası aşağıdaki şekilde verilecektir.

Atasay Özdemir, Uluslararası Sistemdeki Etkin Aktörlerin İran’ın Nükleer Programına Yaklaşımları, Doktora Tezi, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2013, s. 53.

9.6. İnternet üzerinden erişilebilen açık kaynaklara yapılan atıflar, aşağıdaki örneğe göre yapılacaktır.

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye Ukrayna Anlaşması”, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grouph/ikili/11.htm> (Erişim Tarihi: 14.07.2010).

10. Aynı kaynağa yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, age (adı geçen eser), agm (adı geçen makale) ve agy (adı geçen yayın) ifadesi ve sayfa numarası kullanılmalıdır. Aynı yazarın birden fazla eseri kullanılıyorsa yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, eserin yayım tarihi, age ifadesi ve sayfa numarası yazılmalı; yazarın aynı tarihli birden fazla eseri kullanılıyorsa, eser tarihinin yayına a, b, c harfleri konularak atıf yapılmalı ve bu durum kaynakçada da belirtilmelidir.

11. Ekler yazının sonunda verilecek ve altında belgenin içeriği ve kaynağına dair kısa bilgi yer alacaktır. Tablo ve şekiller (grafik dâhil), Ekler kısmında verilebileceği gibi metin içerisine de yerleştirilebilir. Metin içerisinde verilmeleri durumunda tablo ve şekiller kendi içinde sıralanarak numaralandırılmalı (Tablo: 1, Şekil: 2 gibi) ve gerek bu numara gerekse tablonun/ şeklinin içeriğine dair tanıtıcı başlık tablonun/ şeklinin üst orta kısmında verilmelidir. Tablo, şekil, grafik ve resim için alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

12. Aday makale metinlerinin sonlarında, alfabetik sıra ve alıntı türüne (kitaplar, makaleler, internet kaynakları vs.) göre tasniflenmiş kaynakça verilmesi gerekmektedir. Bu kaynakça makalenin yayımlanması durumunda metinde yer almayabilir, makale değerlendirme sürecinin hızla yürütülebilmesi için kullanılır.

SUBMISSION GUIDELINES

Articles submitted to the Journal of Security Strategies (JSS) shall not be previously published and shall be authentic in a way that it will contribute to literature of the relevant field. Articles based on presentations submitted in scientific meetings may be accepted for evaluation, provided that they have not been published in the proceedings of the meetings and that the authors indicate it so.

If the article submitted to the e-mail address of the editorial board comply with the formatting principles presented below and is found to eligible in terms of subject/field, it is sent to (at least two) referees who are experts in the field. If all the referee reviews approve the article to be published without any change, the candidate article in question is taken to the list of articles to be published.

If the editors or the referees request changes/corrections in the article in terms of format, method or content, the author is notified of these requests and is asked to edit the article within 20 days at the latest. In the event that he/she does not agree with these requests or some parts of them, the author has the right to report them by presenting his/her reasons in a written reply to the editorial board. The author's response to the requests of changes/corrections and/or the article which has been edited by the author in accordance with the requests of changes/corrections are revised by the editors and, if necessary, by the referees again. After the article gets "publishable" approval from at least two referees who are experts in their fields, it is taken to the agenda of the next meeting of the Editorial Board and gets published after the final decision to be taken in this meeting.

Opinions expressed in the articles and book reviews published in the JSS are the personal scientific evaluations of the authors and are not, in any way, the institutional views or opinions of their own organizations/institutes or of the Atatürk Institute of Strategic Studies or Turkish National Defense University.

Formatting Principles for Articles and Book Reviews

1. The publication language of JSS is Turkish. However, articles written in English, German, and French may also be published. The texts submitted shall be clear and understandable, and be in line with scientific criteria in terms of language and expression.
2. The article submitted shall have maximum of 12,500 words including abstract, summary, bibliography, and footnotes.
3. The book reviews shall have maximum of 4000 words. Title information of the book reviews shall include the name of the book reviewed, the author, the city of publication, the publication house, the publication year and the ISBN number. Name of the reviewer, his/her title, institution, and e-mail address shall be written at the end of the review.

The reviews shall be written by pointing out the most important points outlined in the book and also in the form of critical discussion on the book's language, style,

methodology, theoretical approach and conceptualization, evidences supporting the findings and results obtained.

4. The articles shall be submitted with the abstract no longer than 150 words and five keywords. The abstract shall include purpose, method, hypothesis/question and findings of the article and present the conclusion reached in the article shortly. The article shall also have a summary no longer than 750 words at the end of the text. The summary shall include the points and arguments which are considered to emphasize and the general outline of the article, in addition to the points pointed out in the abstract.

5. Name of the author shall be placed under the title of the article; his/her title, place of duty and e-mail address shall be indicated in the footnote with (*) in 9 type size. Footnotes for other explanations shall be provided both in the text and at the bottom of the page in numbers.

6. The type character shall be Times New Roman, 11 type size, line spacing 1,5, footnotes in 9 type size and with single line spacing.

7. Paragraphs shall be justified and line spacing shall be 1.5. Page numbers shall be placed at the bottom of the page.

8. Subheadings shall be written in bold and given numbers.

9. References in the footnotes shall be given as specified below.

9.1. Books: For references to the books, name and surname of the author, *name of the book*, (volume number, if available), (translator, if any), publisher, place of publication, date of publication, and page number shall be given in accordance with the following examples.

Books with single author: Henry Kissinger, *World Order*, Penguin Press, New York, 2014, pp. 23-30.

Books with two authors: George Friedman and Meredith Friedman, *The Future of War-Power, Technology and American World Dominance in Twenty-First Century*, St. Martin's Press, New York, 1996, p. 113.

Books with more than two authors: Pınar Bilgin et al, *Türkiye Dünyanın Neresinde?-Hayali Coğrafyalar, Çarpışan Anılar*, Koç University Press, İstanbul, 2015, p. 19.

Translated books: Walter Isaacson, *Steve Jobs*, trans. Dost Körpe, Domingo Publication, İstanbul, 2011, p. 540.

Books with name or editor non-specified: "Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim", *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Publication, İstanbul, 1994, p. 81.

Publication with more than one volume: Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (trans. Halil Berktaş), Vol: 1, Eren Publication, İstanbul 2000, s. 100.

9.2. For references to the articles, name and surname of the author, "name of the article" (translator, if any), *name of the periodical in which it is published*, year of publication, volume no./issue no., page range in the periodical, and page number of the reference given shall be given in accordance with the following examples. Entries from encyclopedias shall be given reference as if they are articles.

Article with one author: John C. Grene, “Reflections on the Progress of Darwin Studies”, *Journal of the History of Biology*, 1975, Vol: 8, 243-273, p. 270.

Chapter/Article in compilation books: Engin Avcı, “Türkiye’de Terörizm ve Terörizmle Mücadele”, Gökhan Sarı and Cenker Korhan Demir, (ed.), *Güvenlik Bilimlerine Giriş*, Gendarmerie Publishing House, Ankara, 2015, 281-310, p. 305.

9.3. Presentation in Conference: Dritan Egro, “Arnavutluk’ta Osmanlı Çalışmaları”, *XIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, 4-8 October 1999*, Vol: I, TTK Publishing, Ankara, 2002, p. 14.

9.4. Article from Internet Journal: Hasan Kopkallı, “Does frequency of online support use have an effect on overall grades?”, *The Turkish Online Journal of Distance Education*, <http://tojde.anadolu.edu.tr/> (Access date: 18.11.2009).

9.5. For reference to the theses, no *italics* shall be used for titles of non-published theses. Name and surname of the author, name of thesis, degree of the thesis, institution or institute to which the thesis is presented, place and date of the thesis, page number shall be given in accordance with the following example.

Atasay Özdemir, The Approaches of the Major Actors in the International System to Iran's Nuclear Programme, Ph.D. Thesis, Turkish War Colleges, Strategic Research Institute, İstanbul, 2013, p. 53.

9.6. References to the open sources accessible via Internet shall be given in accordance with the following example.

The Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs, Official Web Site, “Agreement between Turkey and Ukraina”, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/grouph/ikili/11.htm> (Access date: 14.07.2010).

10. References for the same publication shall be made by writing down the name and surname of the author, *ibid*, and page number. If more than one publication from the same author is to be referenced, name and surname of author, year of publication, *ibid*, and page number shall be used. If more than one publication with same year of publication from the same author is to be referenced, letters a, b, c, and so forth shall be used after year of publication, and it shall also be stated in bibliography.

11. Attachments (documents) shall be presented at the end of the text and brief information as to the content and source of the document shall be presented at the bottom of it. Tables and figures (including graphics) may be presented within the text of the article as well as in the attachments. If they are to be presented within the text of article, tables and figures shall be organized and numbered according to their own types (e.g. Table:1, Figure:1, etc). Along with the number of the table or figure, an informative title for the table or the figure shall be written on the top center of it. If tables, figures, graphics or pictures are quoted from somewhere else, the source shall be referenced.

12. Resources shall be sorted alphabetically and according to their types (books, articles, internet resources, etc.) in a bibliography at the end of the article. This bibliography may not to be included in the article, if the article is accepted as “publishable”, but it is used to speed up the evaluation process.

